NEDERLANDSCHE FLORA EN POMONA.

NEDERLANDSCHE

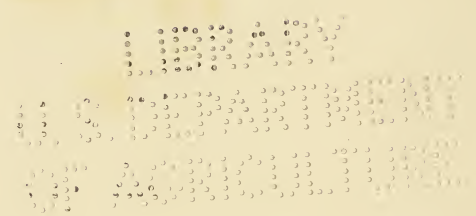
FLORA EN POMONA,

BESCHREVEN EN UITGEGEVEN DOOR

HET BESTUUR DER POMOLOGISCHE VEREENIGING TE BOSKOOP.

MET PLATEN NAAR DE NATUUR GETEEKEND DOOR A. J. WENDEL.

OPGEDRAGEN AAN Z. M. DEN KONING DER NEDERLANDEN

EERSTE DEEL.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1879.

Stoomdrukkerij van J. B. Wolters.

NAAMLIJST DER INTEEKENAREN

OP HET WERK, GETITELD:

NEDERLANDSCHE FLORA EN POMONA.

Z. M. DEN KONING DER NEDERLANDEN, 2 Exempl.

Z. K. H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN.

Z. K. H. PRINS ALEXANDER DER NEDERLANDEN.

Abo, G. L. d', Particulier. Arnhem.
Admiraal, Mzn., K., de Rijp.
Aerts, F. C. J., Bloemist. Amsterdam.
Albarda, Mevr. de Wed., Arnhem.
Albarda, Mr. W., Ginneken.
Alberda van Ekenstein, Jhr. Mr. W. C. A, Groningen.
Alberda van Menkema en Dijksterhuis, Jhr. G., Kamerheer van Z. M. den Koning in b. d. op den huize Menkema. Uithuizen.
Alenbeek, W., Pastoor. Sybecarspel.
Alink, J. H., Bloemist. Assen.
Altmann & Roosenburg, Boekh. Rotterdam, 4 ex.
Altorffer, J. C. & W., Boekh. Middelburg, 2 ex.
Amstel, G. van, Tuinbaas op Vliet en Burch Voorburg.
Andel, C. van, Rotterdam.
Andreae, D. H., Notaris. Kollum.
Ansingh, Dr., Harlingen.
Arenout, J., Dordrecht.
Arentz, C., Bloemkweeker. Leiden.
Attema, A. E., Bloemkweeker. Dragten.
Avelingh, C. C., Velp.
Baak, Wm., Wijk aan Duin.
Backer, Hendrik Huyghens, Particulier. Bloemendaal.
Backer, J. G. F., Loenen.
Bakker, D., Bloemist. Onder Haarlem.
Bakker, J. P., Zoeterwoude.
Bakker, K., Koopman. 's Gravenpolder.
Barckhof, R., Bloemist. Zwolle.
Barendregt, Azn., J., Particulier. Rozenburg.
Barnaart, A. E., Vogelenzang.
Barnaart, Volkert, J. I., Vogelenzang.
Beaufort, W. H. de, Huize der Treek bij Amersfoort.
Beaufort, J. B. de, Woudenberg.
Beaufort—Stoop, Mevr. de, Zeist.
Beausar, Diederik Pieter, Notaris. Oudenbosch.
Becius. Middelburg.
Beckeringh, A. W., Amsterdam.
Beckers—Sealongne—Michell, Firma, Bloemisten. 's Hage.
Beekhuis, W., Nyland.
Beekman, F. H., Bloemist. Zaandam.
Beeldsnijder—Kretschmar, Dames, Hattem. Geldl.
Been, J. en M., Bloemisten. Rotterdam.
Beer, Mej. H. C. E. de, Gorinchem.
Beerling, J. W., Amsterdam.
Beets, W., Boekhandelaar. Delft.
Benders, W., Bloemist. Gorinchem.
Benthem, J. C. G. van, Hengelo.
Benthem & Jutting, Boekh., Middelburg, 10 ex.
Bentum & Zoon, J. van, Boekhandelaren. Gouda.
Berendsen, B., Dedemsvaart.
Berendsen, G., Bloemist. Doetinchem.
Berg, G. van den, Boekhandelaar. Haarlem.
Berg, Wed. J. van den, Bronsteê. Heemstede.
Berg, Sr., Firma, J. P. van den, Bloemisten. Jutphaas.

Berg, Jr., J. van den, Jutphaas.
Berge, J. van den, Tuinier. Tholen.
Bergsma, Mr. C., Idaard.
Berrier den Boer, F., Boekh. Middelburg.
Bes, Az., T. de, Boomkw. Groot-Ammers.
Besseling, G. J., Goes.
Besseling, G. J., Bloemist. Klarenbeek bij Arnhem.
Best—Pomper, J. van, Valkenswaard.
Beucker, Frans de, Bloemist. Antwerpen.
Beukelaar, H. de, Chemist. Antwerpen.
Bevervoorde, W. van, Industrieel. Geldermalsen.
Beverwijk, J. G. van, Schijndel.
Beijma, Jhr. E. D. van, Leeuwarden.
Bibliotheek, De Akademische, Groningen.
Bilze, J. van, Boomkweeker. Oosterhout.
Blaas, F., Tuinbaas. Oostkapelle.
Blanche & Cie., A. F., Boekh. Utrecht, 34 ex.
Blansjaar, C., Architect. Leiden.
Blenken, B. T., Boekh. Almelo, 4 ex.
Blikman & Sartorius, Boekh. Amsterdam.
Blocq van Scheltinga, Mr. H. W. de, Heerenveen.
Bloemink, W., Twello.
Blokhuis, Gebr., Bloemisten. Lisse.
Blomhert & Timmerman, Boekh. Nijmegen, 15 ex.
Blootshoofd, Firma, B., Boomkw. Aalsmeer.
Blussé & van Braam, Boekh. Dordrecht, 14 ex.
Blussé van Oud-Alblas. 's Hage.
Boekesteijn, A., Bloemist. Rijswijk.
Boekweg, J. H., Zeist.
Boele, W. J., Sigarenfabriek. Kampen.
Boelen, H. Th., Bussum.
Boer, W. C., Boomkw. Boskoop.
Boer, Prof. P. de, Groningen.
Boerkool, A., Tuinbaas. Oud Rozenburg. Loosduinen.
Boetzelaer, G. H. L. van, Het Klooster de Bilt.
Boetzelaer v. Oosterhout. Oudeweg. Doorn.
Boezaardt, J. P., Goor.
Bogaers, Vincent. Tilburg.
Bogart, Mevrouw, 's Hage.
Bois, A. du, Maarsbergen.
Boll, F. H., Haamstede.
Bolland, A. A. W., Boekh. Goes, 10 ex.
Bom, Azn., Frans van der, Oudenbosch.
Bom, Th. van der, Oudenbosch.
Bontamps, Mej. de Wed., Venlo.
Boom, N. H. van der, Boekh. Helmond.
Boonen, H., Mevr. de Wed., Arnhem.
Booij, J. F. de, Breda.
Borch, Baron van den, genaamd van Rouwenoort, Rentmeester der Domeingoederen van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden. Roville bij Zevenbergen.
Borgesius, J., Boekh. Sappemeer, 4 ex.
Borgesius, T., Burgem. O. Pekela.
Borret, Dr., Pastoor. Vogelenzang.
Borski, W., Belvédère. Overveen.
Bosch, R. H. Kallenberg van den, Breda.
Bosschere Zoon, Guill. de, Horticulteur. Antwerpen.
Bosschere en Zoon, H. de, Horticulteur, Antwerpen.
Bosseels, L., Bloemist. Leuven.
Bosman, F. A., Boekh. Franeker.
Bothof, Jr., Phs., Tuinbaas. Dordrecht.
Bothof, Kzn., P., Dordrecht.
Bothof, Pzn., P., Bloemist. Dordrecht.
Bots & Jansen, Boekh. Helmond.
Bouman, H., Directeur der Rijkskweekschool v. onderwijzers. Amsterdam.
Bout, A. van der, Zonnemaire.
Bier, G. J., Bloemist. Nieuwerkerk a/d IJssel.
Braam, C. A., Bloemist. Heemstede.
Braams, Burgem. Buren.
Brand, P., Boomkweeker. Berkel.
Brandenburg, Jr., H., Boekh. Workum, 2 ex.
Brandhoff Isselman, I., Leiden.
Brants, J. I., Wildenborch bij Lochem.
Brantsen, Jhr. E., Velp. (Gem. Rheden).
Brasser, J. J., Bloemist. Uitgeest.
Bredius, Amsterdam.
Breebaart, Kz., J., Winkel.
Breen, M,, Goedereede.
Breuk, Johs. de, Haarlem.
Breijer, H. B., Boekh. Arnhem, 4 ex.
Briekers, P. G., Leeraar H. B. S. Enkhuizen.
Brienen van de Groote Lindt, A. J. N. M., Baron van, 's Hage.
Brink, H. ten, Boekh. Meppel, 3 ex.
Brinkman, G. D., Bloemist. Deventer.
Broek, L. van den, Boomkw. Nieuwkuik.
Broeke, P. W. B. van den, Utrecht.
Broekman, J. G., Bloemist. Amsterdam.
Broers, B., Tuinman. Enkhuizen.
Broers, J. B., Tuinman. Enkhuizen.
Broese & Co., Boekh. Breda, 2 ex.
Brouwer, G., Boekh. Deventer, 2 ex.
Bruckwilder, I. F. C., Boekh. Vlaardingen.
Bruggen, B. van, Franeker.
Brugman, E., Wijhe.
Bruijn, Æ. S. de, Medicinae doctor en arts. Delfshaven.
Bruijn, J. G. de, Bloemist. Arnhem.
Bruijn, Mr. J. H. de, Particulier. Arnhem.
Bruijn van Melis & Mariekerke, W. H. de, Koudekerke.
Bruijne, Wzn., W. de, Ouddorp.
Buchner, Mr. K. J. E. A. M., Utrecht.
Buddenborg, Gebr., Hillegom.
Buning, J. Werumeus, Oostermeer.

Buma, Mr. C. W. A., Leeuwarden.
Buma, Mej. M. W., Leeuwarden.
Burg, J. B. van der, Bloemist. 's Hage.
Burger, Mzn., H., Beverwijk.
Burgers, Dr. C. P., Leeuwarden.
Burght, A. van der, Wethouder. Tholen.
Burght, W. C. van der, Grondeigenaar. Tholen.
Buijs, G. J., Boekh. Epe, 4 ex.
Bijhouwer, P., Winkel.
Bijland, C. J. A. van, 's Hage.
Bijvoet, Gebrs., Overveen.
Calkoen, Baronnesse, 's Hage.
Callenbach, G. F., Boekh. Nijkerk, 6 ex.
Caljouw, W., Huize Grifioen. Middelburg.
Campo genaamd Camp, H. F. del, 's Gravenhage.
Cankrien, A., Kralingen bij Rotterdam.
Caron, F. de, Venlo.
Carp, J. A., Helmond.
Casembroot, Jhr. F. C. de, Lid der Staten van Zeeland. Tholen.
Castro, M. Henr. de, Boekh. Amsterdam, 3 ex.
Caters, C. Baron de, bij Bergen op Zoom.
Charante, N. H. van, Rotterdam.
Citters, C. van, Heinkeszand.
Citters, C. A. I. van, Landbouwer. Kloetinge.
Citters, L. van, Zierikzee.
Chevalier, Mevr. S. le, Amsterdam.
Chevallier, Jr., M. J., Ermelo.
Choori, Brugge.
Clarion, Ontvanger. Warmond.
Cock, Leiden.
Coets de Bosson, P. A. T., Postdirect. Zevenbergen.
Colk, H. v. der, Tuinbaas Huize Scheybeek. Beverwijk.
Colk, W. van der, Boomkweeker. Wijk aan Duin.
Colpa, H., Boomkw. Tiel.
Commelin, J., Heemstede.
Constant Rebecque, Mr. J. W. C. C. D. Baron de, Loosduinen.
Coolen, H., Stratum bij Eindhoven.
Cooth, Doctor van, Breda.
Copijn, J., Boomkweeker. Groenekom.
Corstius, J. F., Heerenveen.
Coster, Dr. D. J., Amsterdam.
Coster, Dr. J., de Wijck.
Cramer, P. H., Tuinbaas. Kasteel Doorwerth.
Couveé & Co., Boekh. Leiden, 2 ex.
Criellaert, J. E., Rotterdam.
Croes, A. L., Bloemist. Amsterdam.
Cuperus, Azn., B., Boekh. Bolsward.
Daalen—Cau, Mevr. Wed. A. van, Bennekom.
Dam, A. van, 's Gravenpolder.
Dam, L. L. van, Bloemist. Utrecht.
Dam, Gebrs. van, Bloemist. Utrecht.
Damme, A. van, Landbouwer. 's Gravenpolder.
Dannenfelser & Cie., Boekh. Utrecht, 10 ex.
Daverveldt, Ch. J., Roosendaal.
Dedel, Jhr. Mr. C., Particulier. Amsterdam.
Dedem, A. Baron van, Op de Berg bij Dalfsen.
Delden, Dr. P. van, Deventer.
Delen, J. J. H. van, Wamel.
Delprat, Mejuffrouw, 's Hage.
Derksen, J., Timmerman. Arnhem.
Desaegher, J. B., Bloemist. Gent.
Devis, Ch., Horticulanus. Mechelen.
Deijl, T. F. van, Bloemist. Utrecht.
Diederichs, W. G. A., Amsterdam.
Dieker, I. H., Tuinbaas op Jagtlust. Hilversum.
Dietz, A. F., Bloemist. 's Hage.
Ditvoorst, J. F. X. van, Boekh. Oudenbosch, 7 ex.
Dobbelaerehulin, Heijdinge.
Doesburgh, S. C. van, Boekh. Leiden, 28 ex.
Dolder, W. H. van, Nisse.
Dolder, Th. H. van, Predikant. Oude Tonge.
Donker, P., Wassenaar.
Donselaar, H. van, Jutphaas.
Dooren Brockhoven, C. van, Tilburg.
Doorn, R. van, Bloemist. Doorn.
Doorn, G. van, Groningen.
Doorninck, M. van, Grondbezitter en lid v. d. Gemeenteraad. Deventer.
Doorninck, Mr. M. van, Huize Boxbergen. Olst.
Dorsman & Odé, Boekh. Vlaardingen.
Dorth tot Medler, J. J. A. E. Baronnesse van, Huize Wientjesvoort. Vorden.
Doucet, H., Brussel.
Douma, Notaris. Gorredijk.
Drews van der Fetz, J. de, Apeldoorn.
Dros, H. W., Bennekom.
Droste, B., Bloemist. Velsen.
Dröher, F. R., Barneveld.
Duin van Maasdam, J. van der, Wageningen.
Dunk, J. H., Boekh. Rotterdam.
Dupper, Azn., D. A., Haastrecht.
Duijn, B. van, Hovenier. Rotterdam.
Duijs—van Kuijk, Wed. M., Hees.
Duijvene de Witt, Velp.
Dwillink van Collen, H., Breukelen.
Dijck, J. E. van, Heurden.
Dijk, C. van, Tuinbaas. Jutphaas.
Dijk, J. P. van, Boekh. Zwolle, 2 ex.
Dijkmans, C., Amerongen.
Dijkmeester, A. J., Heerenveen.
Dijserinck, A. P., Haarlem.
Dijxhoorn, firma J. J. van Bentum & Zn., Boekh. Gouda.
Edenburg, L., Hovenier. Rotterdam.
Eekhoff & Zn., W., Boekh. Leeuwarden, 11 ex.
Egbers, J. J., Boekh. Naarden, 4 ex.
Eggink, C., Dubbeldam.
Eggink, R., Bloemist. Wassenaar.
Egmond, Bzn., B. van, Bloemist. Deventer.

Egmond, A., Boekh. Enkhuizen, 3 ex.
Egmond, J. H. van, Bloemist. Utrecht.
Egmond & Heuvelink, van, Boekh. Arnhem, 2 ex.
Eeghen, C. P. van, Amsterdam.
Eeghen, Wed. J. van, Huize Aardenburg. Doorn.
Ekker, H. J., Hengelo.
Eldering, G. A., Overveen.
Elfrink, H. J., Bloemist. Zwolle.
Elst, W. van, Tuinbaas. Zuijlen.
Emeis, J., Bloemist. Alkmaar.
Endt & Zn., J. van der, Boekh. Maassluis, 3 ex.
Engelberts—Quarles van Ufford, Douair. H., Vorden.
Engelberts, Mr. D., Warnsveld.
Engelsma Mebius, J., Boekh. Kollum, 3 ex.
Eveneens, Mzn., Arnoldus, Boomkw. Aalsmeer.
Eveneens, Mzn., C., Boomkw. Aalsmeer.
Evelein, Jr., G. F., Haarlem.
Everdingen, van, Oud-notaris. Buren.
Everwijn, Dr. J., Noordwijk.
Faber, IJ. O., Kassier. Harlingen.
Faber & van der Zwaag, Boekh. Harlingen.
Fagel, Mevrouw Baronnesse, Dieren.
Faille, I. Baart de la, Med. Doctor. Groningen.
Fangman, L., Med. Doctor. Oosterbeek.
Feenstra, Wed. P. M., Boekh. Bolsward, 3 ex.
Feenstra, T. S., Boekh. Sneek.
Feith, Mr. O. R., Zwolle.
Feltz, Jhr. P. C. W. van der, Epe.
Feltz, Jhr. J. van der, Burgemeester. Twello.
Fielliettaz Goethart, G. A. de, Apeldoorn.
Fisenne, Jhr. P. M. G. von den Burgh, Grondeigenaar. Rijswijk.
Flora en Pomona, Vereeniging. Boskoop.
Flumans, J., Hovenier. Schagen.
Fontein, G., Betaalmeester. Arnhem.
Fontein, R., Franeker.
Fontein—Verschuir, Mevr. de Wed., Heilo.
Fonteijn, J. M., Warmoezier. Hoorn.
Foor, W., Boekh. Krommenie, 2 ex.
Fop Smit, Jr., Rotterdam.
Foreest, P. van, Heilo.
Franken, N., Dordrecht.
Galesloot, J. R., Amsterdam.
Gebel—Landry, Mevr. Wed. T. J., 's Hage.
Geer van Rijnhuizen, H. de, Jutphaas.
Geert, Ch. van, Antwerpen.
Geert, A. van, Horticulteur. Gent.
Geerts. P., Boekh. Hoorn, 14 ex.
Geest, P. van de, Tuinman. Ridderkerk.
Gelderen, C. van, Bloemist. Rotterdam.
Geldmaker, F. L., Boschwachter. 's Hage.
Geldmaker, P. R., Bloemist. 's Hage.
Gennep, Wed. A. van, Mijnsheerenland.
Genootschap Natura Artis Magistra, Amsterdam.
Gerlach, Bloemist. 's Hage.
Gerlings, H. F. C., Leiden.
Germ, W. H., Bloemist. Tilburg.
Gerrebrands en Co., Velsen.
Gerrevin, Hz., D. van, Heerde.
Gerrits, G., Bloemist. Deventer.
Gerritsen, H. A., Hillegersberg.
Gerritsen, J. J., Tuinknecht. Jutphaas.
Gerritsen, H., Bloemkweeker. Voorschoten.
Gerritsen Hoogerheide. E. J., Oosterbeek.
Geus, J. C. D. de, Bloemist. Noordwijk.
Geusau, Jhr. van, Eijsden.
Geverdinge, J. van, Amsterdam.
Gevers Deynoot, Jhr. Mr. A. A., 's Hage.
Ghellijnck de Walle, De, Gent.
Giele, J. T., Leuven.
Gilse, P. C. W. van, Roosendaal.
Giltay & Zoon, J., Boekh. Dordrecht.
Goekoop, C., Goedereede.
Gogh, C. M. van, Boekh. Amsterdam, 4 ex.
Golverdinge & Zn., J. van, Boekh. 's Hage.
Gonggrijp, H., Boekh. Harlingen, 2 ex.
Gons, Jan, Tuinbaas. Abbekerk.
Gorcum, Willem van, Boekh. Assen, 2 ex.
Gordon & Co., Willem J., Boekh. Gorinchem, 6 ex.
Gouda Quint, P., Boekh. Arnhem, 10 ex.
Graaff & Zonen, H. de, Bloemisten. Lisse.
Graeuwen, A. J. 's, Middelburg.
Grippeling, F., Overveen.
Grobben, A., Tuinbaas op Rusthof. Voorburg.
Groeneveld de Kater, Noordgouwe.
Groenewold, H., Groningen.
Groos, Chr. G. van, Alkmaar.
Groos, J. van, Boskoop.
Groos, I. van, Iz., Secretaris der Pomologische Vereeniging. Boscoop.
Groos, J. W. van, Boomkweeker. Boscoop.
Groot, A. de, Bloemist. 's Hage.
Groot, Hz., F., Midwoud.
Grothe van Wemeldinge, Zeist.
Gurp, Gebr. T. H. van, Breda.
Gussekloo, D., Tuinbaas. Voorschoten.
Gijn, S. M. Hugo van, Dordrecht.
Gijsberti Hodenpijl, T. M. T., Med. Doctor. Delft.
Haar, E. ter, Boekh. Dieren, 2 ex.
Haar, D. B. van der, Eelde.
Haer, Mr. O. J. van der, Particulier. Arnhem.
Hagedoorn, A. M., Amsterdam.
Halff, G., Boekh. Nieuwe Niedorp.
Hall, Dr. H. van, Paterswolde.
Ham, G. ten, Tuinbaas op Rooswijk. Velsen.
Hamale, J. Decannard d', Mechelen.
Hansma, J. J., Boekh. Dockum.
Hanterman, A. P., Hees bij Nijmegen.
Hardenbroek van Ammerstol, G. J. van, Burgemeester. Amersfoort.
Hardenbroek van de kleine Lindt, van, Apeldoorn.

Hardenbroek tot Lockhorst, van, Utrecht.
Hardijzer, P., Bloemist. 's Hage.
Harencarspel, R. van, Nijmegen.
Haringsma thoe Sloten, Mr. P. A. baron van, Holwerd.
Haringsma thoe Sloten, J. S. Baron van, Leeuwarden.
Haringsma thoe Sloten, Baron van, Oldeterp.
Harreveld, Ph. van, Tuinman Frisia State. Zwolle.
Hart, Dr. R. T., Amsterdam.
Harte, P., Boekh. Bergen op Zoom.
Harten, F. H. J. van der, Eindhoven.
Hartkamp, J., Bloemist. Maassluis.
Haspels, E. J., Wageningen.
Hasselt, I. D. van, Lid v/d Gedeputeerde Staten v. Overijsel. Kampen.
Hattem, A. van, Tuinman, Hattem.
Haverkamp, F. H., Laren.
Hazenberg, Czn., Jac., Boekh. Leiden.
Heeckeren van Wassenaar, Baron van, Twickel (Overijssel).
Heek, J., Boekh. Hilversum, 5 ex.
Heek, H. M., Boekh. Maarsen, 2 ex.
Heek, G. J. van, Enschedé.
Heekeren, van, Burgemeester. Sassenheim.
Heel, J. J. Marie van, Rotterdam.
Heemstra, Sixma Baron van, Veenklooster.
Heiden Reinestein, Mr. L. Graaf van, Groningen.
Heimans, H., Bloemist. Tiel.
Heinsius, J. E., Amsterdam.
Helbers, C. en J., Rotterdam.
Heldring, D. G. C., Bloemist. Bussum.
Helmich, Dames, Zwolle.
Hemsing, E. J., Zuidhorn
Hendriksen, A. P, Tuinman & Bloemist. Antwerpen.
Hendriksen, Gebr., Boekh. Rotterdam, 35 ex.
Hengel, Dr. H. J. van, Oene.
Hengel, Jr., G. H. van, Boekh. Velp. 6 ex.
Henkes, I. A., Delfshaven.
Hennes, J., Bloemist. Uitgeest.
Henneveld, H. P., Boekh. Delft, 4 ex.
Hensen, A. J., Bloemist. Deventer.
Heringa Cats, Mr. P., Oranjewoud.
Hesse, H. Klugkist, Oud Lid der Staten van Friesland. Kollum.
Hessel, F., Boekh. Heerenveen.
Heteren, J. H. & G. van, Boekh. Amsterdam, 5 ex.
Heukelom, Dames van, Leeuwenhooft bij Heemstede.
Heus, W. J. H. de, Apeldoorn.
Heusden, W. C. van, Boekh. 's Bosch, 3 ex.
Heijl, C. L., Boekh. Zevenbergen.
Heijs, C., St. Annaland.
Hingst, N. A, Boekh. Heerenveen, 6 ex.
Hinse, D. R., Boekh. Amsterdam, 5 ex.
Hoboken van Cortgene, A. van, Rotterdam.
Hoef, D. M. van der, Oegstgeest.
Hoek, Gebr. van der, Boekh. Leiden, 2 ex.
Hoekstra, E., Doctor. Schagen.
Hoet, H. ten, Boekh. Nijmegen, 2 ex.
Hoensveld, M., Tuinknecht op Lommeroord bij Baarn.
Hoeven & Buijs, van der, Boekh. Rotterdam.
Hoeij, van, Arkel.
Hoff, J. van, Boomkw. Boskoop.
Hofstede, H. te, Boekh. Apeldoorn, 11 ex.
Hofstede, Joh., Assen.
Hofstede, J. J., Boekh. Brielle, 5 ex.
Hofstra, A. J. N., Amsterdam.
Hollander, C. den, Tuinbaas. Oostkapelle.
Hollman, Clément, Maastricht.
Honigh, J. J., Boekh. Schagerbrug, 12 ex.
Hoog, W., Noordwijkerhout.
Hoogere Burgerschool, Assen.
Hoogere Burgerschool, Delft.
Hoogere Burgerschool, 's Bosch.
Hoogere Burgerschool, Leeuwarden.
Hoogere Burgerschool, Maastricht.
Hoogere Burgerschool, Tilburg.
Hoogeveen, H. J., Bergoord. Berg en Dal.
Hoogeveen, J. C., Bloemist. 's Hage.
Hoogeveen Sterk, H. L. van, Alkmaar.
Hoogstraten & Zn., A. van, Boekh. 's Hage, 23 ex.
Hoogwerf, Az., W., Boekh. Oud-Beierland, 3 ex.
Hoop, Mevr. de Wed. Th. à Thuessink van der, Groningen.
Hoop, Jac. Zn., Jan van der, Rotterdam.
Hoorn, D. M. ten, Paterswolde.
Hooijer, C. B., Boekh Haarlem, 12 ex.
Horselenberg & J. Been, A., Bloemisten. Kralingen.
Horst, F. M. ter, Tuinbaas. Rosendaal bij Arnhem.
Horst, F. H. ter, Rosendaal.
Horst—van der Kun, Mevr. de Wed. van der, Zwolle.
Hoste, Ad., Boekh. Gent, 26 ex.
Horsten, A. J., Bloemist. Breda.
Houten, J. O. van, Boekh. Assen.
Houten, E. van, Velzen.
Houtkamp, Wed. D., Boekh. Dirksland, 5 ex.
Houtkamp, H. G., Bloemist. Nieuwer Amstel.
Houtsma, W., Boekh. Joure.
Houtwipper, G., Bloemist. Wijk aan Duin.
Hulle, H. J. van, Gent.
Hulscher, G. J. Zn., W., Boekh. Deventer.
Hulst, Laurens van, Boekh. Kampen, 4 ex.
Hutscher, J., Nijmegen.
Huijdecoper van Nigtevecht, Mr. E., Utrecht.
Huijgens, J. H. M., Sijbecarspel.
Idema, Mevr. Wed. van, Harlingen.
Idema, K. H., Boekh. Medemblik.

Ittersum, A. J. E. Baron van, Bennebroek.
Jansen, H. B., Boekh. Arnhem.
Jansen, Prof. S. Dr. J. Hissink, Groningen.
Janssens, Roosendaal.
Janssens Kanters, Tilburg.
Jenting, Ferf, Wolvinga.
Jochems, Dames, 's Hage.
Jong, Alb. de, Franeker.
Jong, C. de, Boomkweeker.
Jong, G. J. de, Boomkweeker. Steenbergen.
Jonge, Jhr. W. M. H. de, Noordgauwe bij Zierikzee.
Jonge van Ellemeet, W. C. M. de, Oud Lid der 1e Kamer der Staten-Generaal en van Gedeputeerde Staten van Zeeland. Oostkapelle bij Middelburg.
Jongeling, J., Lz., 't Loo.
Jongh van Arkel, de, Bussum.
Jongh tot Polsbroek, Mr. de, Oosterbeek.
Jong Schouwenberg, de, Amsterdam.
Jongstra, E., Leeuwarden.
Jonker, Mej. H. C., 's Hage.
Jorissen, P. C., Dordrecht.
Jurriaanse, J., Rotterdam.
Jurrissen, E. W., Boomkw. Naarden.
Jurrissen, Jac., Boomkw. Naarden.
Kakebeeke, Jz., Adriaan, Notaris en Grondeigenaar. Goes.
Kakebeeke, I. M., Lid d. Prov. Staten v. Zeeland. Goes.
Kakerken, Lambert van, Breda.
Kalden, J., Hillegersberg.
Kampen & Zoon, P. N. van, Boekh. Amsterdam.
Kanter, Mr. H. Ph. de, Brielle.
Kar, J. van der, Boekh. Steenbergen.
Kat, S. W. de, Dordrecht.
Kat, M. W. de, Mijnsheerenland.
Kate, Herman F. C. ten, 's Hage.
Keessen, D. D., Boomkw. Aalsmeer.
Keessen Jr. en Zonen, W., Boomkweekers. Aalsmeer.
Keessen, Erven W. C., Boomkw. Aalsmeer.
Kekem, Wzn., A. van, Ameide.
Kemink & Zn., Boekh. Utrecht, 4 ex.
Kempenaer, Jonkvr. E. v. d., Leeuwarden.
Kerchove d'Ousselghem, Graaf de, Gent.
Kessel, W. A. van, Overveen
Kesting, J., Boomkweeker. Bieselinge.
Kiderlen, E., Delfshaven.
Kiesbrink, A., Gorsel.
Kirberger, W. H., Boekh. Amsterdam.
Klaassens, H. B., Ternaard.
Kleef, P. M. H. van, 's Hage.
Kleeuwens & Zoon, F., Boekh. Goes.
Kleinsmied, Gebr. I. Hen. Ezur, Bloemisten. Deventer.
Kleijn, B. V., Brielle.
Kloezeman, D. J., Bloemist. Deventer.
Kloppert, A., Fijnaart.
Kluitman, P., Boekh. Alkmaar, 13 ex.
Kluppel, J. J., Amsterdam.
Knegtmans, Bastiaan, Hovenier. Rotterdam.
Kneppelhout van Sterkenburg, Utrecht.
Knoppers, J., Tuinbaas. Oud Bussem, Huizen.
Knoppers, W., Tuinbaas op Heidenpark. Hilversum.
Koch, F., Rotterdam.
Koebrugge, H. J., Boebh. Dordrecht.
Koelemeijer, A., Tuinbaas. Oosterblokker.
Koerman, G., Amsterdam.
Köhler, F. C., Zonnemaire.
Kolenbrander, G. V., Bildstraat de Bilt.
Kolenbrander, J. C. & A., Boom- & Bloemkweekers. Goes.
Koller, Adr., Boekh. Rotterdam.
Konkelenberg, J. van, Amsterdam.
Kooi, R. van, Tuinbaas. Putten.
Kool, J., Bloemkweeker. Heemskerk.
Kool, P. P., Boekh. Weesp, 4 ex.
Kopersmit, C. F., Partikulier. Arnhem.
Koppius, W. J., Predikant. Den Ham, Gemeente Aduard.
Koster, J. A., Boomkw. Boskoop.
Koster, C. M., Boomkw. Boskoop.
Kottmann, J. H., Tuinbaas. De Bilt.
Kraaijenbrink, J. M., 't Loo.
Kraaijenhegen, H., Hees.
Kramer, B. A., Grondeigenaar. St. Philipsland.
Kramers & Zoon, H. A., Boekh. Rotterdam, 5 ex.
Kramm, C., Tuinbaas. Benningbroek.
Kramps, F. A., Boekh. Hoorn, 2 ex.
Krelage, I. H., Bloemist. Haarlem.
Kriest, A. C., Bloemist. Leiden.
Kroon, B. J., Zeist.
Kruis, K., en P. S. Nieuwkerk, Bloemisten. 's Hage.
Kruseman, J. J., Amsterdam.
Kruseman, Mevr. de Wed., Arnhem.
Kruseman, Jr., H. D., Bloemist. Haarlem.
Kruseman, B. J., Loenen.
Kruseman—Goteling Vinnes, Mevr., Haarlem.
Kruijff, L., (Firma Gt. van Waveren & Kruijff). Sassenheim.
Kruijff, E., Bloemist. Sassenheim.
Kuijper, F. de, Kralingen.
Kuiper, S. D., Ternaard.
Kuipers, J., Buitenpost.
Kuipers, H., Boekh. Leeuwarden, 10 ex.
Kuit, Gebr. G. R., Bloem. Deventer.
Kun, Jz., Jacqs. van der, Huize Westhoff. Rijswijk.
Kuijpers, Alph. W., Oudenbosch.
Kuijvenhoven, Iz., A., Bloemist. Alblasserdam.

Kweekschool voor Onderwijzers en Onderwijzeressen. Amsterdam.
Kweekschool Haarlem. D. L. van der Heide.
Laan, P. van der, Bloemist. 's Hage.
Laan, W. G. van der, 's Hage.
Laatum, W. van, Tuinbaas. Vught.
Labberton, R. van Hinloopen, Boekh. Doesburg, 6 ex.
Labouchère—van Lennep, Mevr., Huis te Doorn.
Laer, W. A. van, Op Molenzigt. Zwolle.
Lambrechtsen—v. R. Versluijs, Mevr., Oostkapelle.
Land, A., Notaris, Franeker.
Land, Ezn., A., Boekh. Harlingen, 3 ex.
Landbouw School, Rijks, Wageningen.
Lange, J. C. de, Boomkweeker. Rotterdam.
Lange, J. J. de, Schilder. Tholen.
Langenhuizen, Lz., P., Huizen.
Lantsheer, Alfred, Oostkapelle.
Lebret, J., Oosterbeek.
Lee, H. van der, Woerden.
Leefkens, W. J., Bloemist. Op Meer-Wijk. Beverwijk.
Leembrugge, H. J., Huize Bese onder Dalfsen.
Leendertz, R., Boomkw. Medemblik.
Leesgezelschap, Het Botanisch, Amsterdam.
Leesgezelschap voor Nieuwere Letterkunde, Het, Rotterdam.
Leeuw, Adr. van der, Hof van Delft.
Leeuwen, J. van, Bloemist. Leiden.
Leeuwen, M. D. van, Boekh. Roosendaal, 4 ex.
Leeuwen & Co., van, Boekh. Woerden.
Lenftinck—Enschede, Mevr., Zandpoort.
Lennep, A. van, Amsterdam.
Legrelle Dhanis, Caroline, Antwerpen.
Legros, Louis, Boekh. Antwerpen, 5 ex.
Lek de Clercq van Stavenisse, Mr. C. van der, Zierikzee.
Leijsen, J. Hije, Gent.
Limburg Stirum, S. J. Graaf v., Partikulier. Arnhem.
Limburg Stirum, Graaf van, 's Hage.
Limburg Stirum, F. Graaf van, Noordwijk.
Limburg Stirum, J. B. Graaf van, Huize de Wiersse, bij Ruurlo.
Limburg Stirum, M. Graaf van, Rijsdorp.
Limburg Stirum, L. Graaf van, Huize Warmond. Warmond.
Limburg Stirum, Graaf van, Zwolle.
Linden, Henr. van der, Antwerpen.
Lips Quaedvlieg, Mevr. Wed. J. C., Breda.
Löben Sels, J. A., Gep. majoor der Kavallerie. Arnhem.
Locker de Bruijne, M., Noordwelle.
Loeff, M. J. van der, Boekh. Enschede, 3 ex.
Loman, E., Bussum.
Loon, A. van, Boekh. Tiel.
Loos & Zn., F. de, Boskoop.
Loosjes, De Erven, Boekh. Haarlem, 20 ex.
Looijmans & Zonen, P. J., Oudenbosch.
Looze, A. J. de, Boekh. Zierikzee.
Loretz, Wed. J., Boekh. 's Hertogenbosch.
Los, A., Amersfoort.
Los, IJzn., M., Bloemist. Alkmaar.
Loseman, E. J. Overweg, Deventer.
Lubben, A. van der, Tuinbaas. Noordervliet. Voorburg.
Lubberde, C. C., Boomkw. Aalsmeer.
Lubbers, L., Ixelles bij Brussel.
Lugt, H. van der, Tuinbaas. Renkum.
Lukassen, W., Bloemist. Arnhem.
Lunteren, H. van, Bloemist. Utrecht.
Lijcklema Nijeholt, Jhr. S., Bolsward.
Lijnden, Barn. R. van, 's Hage.
Lijnden, W. A. van, Middelburg.
Maanen, W. van, de Bilt.
Maanen, E. van, Lisse.
Maarse & Zonen, C. A., Bloem- & Boomkw. Aalsmeer.
Maas, Jr., P. C., Boekh. Gouda.
Maat, P., Landbouwer. Winkel.
Maatschappij van Landbouw, Hollandsche. Amsterdam.
Maatschappij Vereenigde Hoveniers, Brugge.
Maes, J. R., Epe.
Mahie van Boxtel en Liempde, Boxtel.
Mane, Dames van, 's Hage.
Maréchal, W. F., Bloemist. 's Bosch.
Mauritz van Craijesteijn, F. W. H., Bronhuize. Ubbergen.
Marle, H. B. van, Burgemeester. Deventer.
Mastrigt, W. van, Tuinbaas. Boekerroode. Bloemendaal.
Matthes, J. A., Breukelen.
Matthieu, Léon, Louvain.
Mecklenbrouk, H. C., Rijsenburg.
Meer, J. van der, Ubbergen.
Meerkamp van Embden, P., Rotterdam.
Meerten, V. van, Delft.
Mees, M., Rotterdam.
Mees, R., Rotterdam.
Meeter, Jr., A., Bloemist. Limmen.
Meeter, Pzn., A., Nederl. Mettray.
Meier, J. B., Overveen.
Meinesz, J., Almelo.
Mellink, L., Tuinknecht. Ede.
Menger, Wed. P. Andreae, Boekh. Barneveld.
Mensing, Mr. J., Almelo.
Mensing & Visser, Boekh. 's Hage, 40 ex.
Mersch Mertens, J. van der, Antwerpen.
Meukeren, W. H. van, Pietersberg. Beek.
Meulen, T. van der, Boekh. Bergum.

Meijer, F. W., Bloemist. Leiden.
Meijnen, R., Tuinbaas op Ooster Engh. Hilversum.
Mierlo, Mr. J. H. van, Breda.
Mignot, A. J., Eindhoven.
Milatz, G., Bloemkw. Berkenrode. Onder Heemstede.
Milders, A., Rotterdam.
Moens, Adriaan, Rotterdam.
Moerman, Adrs., Bloemist. Brielle.
Moet, W., Boekh. Dordrecht.
Mol, C. A. J., Overveen.
Moolenburgh—de Glopper, Mevr. Wed. H., Zonnemaire.
Moonen, H. J., Boekh. Oosterhout.
Mooij, Iz., C., Voorzitter van de Bloemb. Vereen. Castricum.
Mooij, A. C. de, Boekh. Zierikzee.
Morks, Jzn., C., Boekh. Dordrecht.
Mossink, J. J., Handelaar. Kollum.
Mulder, W. Z., Boekh. Baarn, 2 ex.
Mulder, H., Tuinbaas. Putten.
Mulier, Mevr. Wed. J., Bolsward.
Muller, Johs., Boekh. Amsterdam.
Muller, J. W., Bloemist. Dordrecht.
Muller, H., Gorinchem.
Muller, Gebr., Boekh. 's Bosch, 3 ex.
Muller, Gebr., Boekh. Maastricht, 6 ex.
Muller, W., Vught.
Muller, W., Bloemist. Wijk bij Maastricht.
Müller, B. J., Heemstede.
Munchen & Rookmaaker, von, Boekh. Haarlem, 2 ex.
Munk, J. J. C., Boekh. Haarlem, 56 ex.
Muntjewerff, G., Bloemkweeker. Wijk aan Duin.
Murman, Apeldoorn.
Mijle, Dr. E. J. van der, Groot-Ammers.
Nagelhout, J. F., Bloemkw. Huize Mizpa. Limmen.
Nagell van Nederhemert, Baron, Kasteel Nederhemert.
Nagtglas, C. J., Harderwijk.
Nauta, Wed. W. H. van Rinia—, Baronnesse van Heemstra. Giekerk.
Nauta, C. Star, Oud-Zee-Officier, Kleinemeer. Sappemeer.
Neeb, Dr., Nijkerk.
Nepveu, J. G., Amersfoort.
Nering Bögel, W. F., Fabriekant. Deventer.
Nes, Arie van, Boomkw. Boskoop.
Nes, H. van, Boomkw. Boskoop.
Nes, Azn., K. van, Boomkw. Boskoop.
Nes, M. van, Boomkw. Boskoop.
Nes, P. Oosthoek van, Boomkw. Boskoop.
Nieman, W., Tuinbaas. Benningbroek.
Nierop, P., Boekh. Zaandam.
Niessink, J. D., Apeldoorn.
Nieulant, Otto de, Brugge.
Nieuwenboom, J., Bloemist. Zwolle.
Nieuwenhuis, Mr. R. C., Wethouder en Schoolopziener. Deventer.
Nieuwenhuijs, P. B., Boekh. Breda.
Nieuwenhuijs, T. L. S., Huize Schoonoord bij Weesp.
Nieuwenhuijzen, W. A. van, Boekh. Tholen, 7 ex.
Nieuwkerk, J. A., Boomkw. Naarden.
Nolet, A. C. A., Schiedam.
Noordenbroek, A., Gorinchem.
Noordendorp, J., Boekh. Amsterdam, 21 ex.
Noordendorp, H., Bloemist. Oegstgeest.
Nooten, W. Cambier van, Boekh. Alphen, 5 ex.
Nooten, S. & W. N. van, Boekh. Schoonhoven, 7 ex.
Noteboom, S., Boekh. Franeker.
Nijenhuis, E. W., Tuinbaas. Bramel.
Nijhoff, Mart., Boekh. 's Hage.
Nijkamp, J. L., Bloemist. Winschoten.
Nijsten, Mz., C., Landbouwer. Borssele.
Nijveldt, G. J., Tuinbaas op Westerveld. 's Graveland.
Ochtman & Zn., S., Boekh. Zierikzee, 13 ex.
Odé, J., Boekh. Schiedam, 5 ex.
Okhuijzen, L., Schoonhoven.
Oldenkott, B., 's Hage.
Oomen, J. C. A., Tuinman. Breda.
Oostwoud Wijdenes, J., Abbekerk.
Ophorst, A., Boekh. Wageningen, 5 ex.
Osselen, I. C. van, Nunspeet.
Ottolander, K. J. W., Boom- en Bloemkweeker. Boskoop.
Oudermeulen, C. J. Baronnesse van der, Op Rust-en-vreugd. Wassenaar, 2 ex.
Out, P., Boekh. Koog a/d Zaan.
Outeren, Mr. F. J. van, Partikulier. Arnhem.
Outuin, T. J van, Spankeren.
Overbeek, G. van, Boekh. Alphen.
Overzee, J. J. van, Rotterdam.
Pallandt, Baron E. J., Keppel.
Paspoort van Grijpskerke, Burgemeester. Oostsouburg.
Paulusma, J., Oldeterp.
Peers de Neuwborgh, Barn. E., Oostkamp.
Pel, A. P., Dragten.
Pelen, J., Suikerfabriekant. Amsterdam.
Pergens, E., Student. Nijmegen.
Persant Snoep, H. K., Geneesheer. Kapelle.
Peschar, J. J., Harlingen.
Pet, O., Boekh. Hoogeveen, 4 ex.
Petit, Louis D., Boekh. Amsterdam, 4 ex.
Petri, C. Lonbar, Overveen.
Pické, A. L. C. W., Noordwijk.
Piere, M. F. van, Boekh. Eindhoven, 8 ex.
Pigeaud, J. Dzn., D., Schiedam.
Plaat, Mej. R., Leeuwarden.

Planten, A., Geneesheer. Doetinchem.
Plantinga, H., Bolsward.
Plantinus, Jzn., A., Boekh. Dragten, 2 ex.
Pollen, Dr. François P. L., Vice-Consul van Duitschland. Scheveningen.
Pollet, G., Tilburg.
Post, L. G., Boekh. Purmerende.
Posthuma, J., Boekh. Beetsterzwaag, 4 ex.
Pot, W., Bloemist. Utrecht.
Preuijt, Ds., Terheide.
Preuijt, J. Dzn., H. M., Geervliet.
Prince, Kap^{n}. d. Inf., Apeldoorn.
Prins, C., Oldeberkoop.
Prins, Th., Oud Majoor der Koninklijke Marechaussées. Oirschot.
Prins, Ds. J. Aling, Kortezwaag.
Prijn, Mr. J. T. M., Griffier. Tholen.
Puls, J. Ch., Pharmacien. Gent.
Pijttersen, Tzn., H., Boekh. Sneek.
Quaestius, Mr. A., Dronrijp.
Raadgeep, W. J., Boekh. Doetinchem.
Raemaeckers, Jos., Boekh. Roermond.
Ram, Jhr. H. M., Breukelen.
Receveur fils, Oudenbosch.
Rechteren Limpurg, Graaf van, Op Rechteren bij Zwolle.
Recourt, W., Bloemist. Delft.
Reeling & Co., G. H., Bloemisten. Amsterdam.
Reepmaker, A. A., Rotterdam.
Reigersman, Mr. A., Breda.
Reinders, H., Amsterdam.
Religieuses, Eerwaarde, Etten.
Rengers, W. J. Baron van Welderen, Leeuwarden.
Rente Linse, J. C. S., Amsterdam.
Rheden, G. H. van, Rentmeester. Middachten.
Replaar van Spijkenisse, Mevrouw, 's Hage.
Riesen, J. van, Bloemist. Amsterdam.
Riesen, J. W. van, Ellecom.
Ritter, L., Bloemendaal.
Rivière—Veminas, J. G., Oudenbosch.
Robertus, A., Boom- en Bloemkweeker. Winschoten.
Roelofs Heyrmans, H. H., Bloemist. Oegstgeest.
Roem, Joh, Boekh. Alkmaar.
Rogge, van, Nijmegen.
Römer, Mr. H. G., Curator der Hoogeschool en lid der Gedeputeerde Staten van Utrecht. Utrecht.
Rommel, J. Willem, Bloemkw. Castricum.
Roobol, A. J, Dordrecht.
Roobol, J. G., Bloemist. Dordrecht.
Roobol, Cr.zn., P., Dordrecht.
Roo van Westmaas, Mr. E. A. de, Velp.
Roijaards van den Ham, Mr. W. J., Utrecht.
Roozen, Hz., L., Overveen.
Roozen & Zoon, Ant., Overveen.
Roozen & Zonen, Nic., Bloem. Heemstede bij Haarlem.
Rosenkrantz & Zoon, Joh., Bronsteê bij Haarlem.
Rossem, C. van, Bloemist. Limmen.
Rossum, Wed. J. R. van, Boekh. Utrecht.
Rovers—van Heusde, Mevr. de Wed. C. C., Utrecht.
Rouwenhorst, K., Apeldoorn.
Roijen, Mr. J. A. van, Groningen.
Roijen, Mej. van, Zwolle.
Roijen, Mr. A. M. van, Zwolle.
Rueb, Czn., C., Rotterdam.
Rupp, J. C. C., Boekh. Ede.
Rutgers, W., Bloemist. Doesborgh.
Rutgers, J. J., Rijs.
Ruijgrok, W., Tuinman. Scheveningen.
Ruijsenaar, J. J., Harderwijk.
Ruijssenaers, H. O., Valkenberg bij Steeg.
Ruijter, J. de, Boekh. Amsterdam.
Ruijter, P. H. de, Leeuwarden.
Ruijter, C. de, Weltevreden. Warmond.
Rijckevorsel—Schmidt, E. van, Rotterdam.
Rijckevorsel, J. van, R. kath. pr. Groningen.
Rijkens, Johannes Albertinus, Doctor in de Genees-, Heel- en Verloskunde. Amsterdam.
Rijnierse, C., Overveen.
Rijswijk, I. F. W. van, 's Hage.
Salverda—Cannegieter. Mevr. Wed. J. J., Franeker.
Salverda, Dr. M., Inspecteur van 't Middelb. Onderwijs. 's Hage.
Samwel, P. J., Wateringen.
Sandorff van der Schouw, Mevr. Wed. S. J. A., Amsterdam.
Sarot, Jonkh. J., Soeterwoude.
Sauerbier, Gerd., Rotterdam.
Schaafsma, A., Boekh. Dockum, 2 ex.
Schaap, Wed. A., Winkel.
Schalekamp, van de Grampel & Bakker, Boekh. Amsterdam, 4 ex.
Schalk, B., Buiksloot.
Schalkwijk, J., Ellemeet.
Scheefhals, H.. Boekh. Antwerpen, 5 ex.
Scheers, Dr. J. H. A., Nijmegen.
Scheffel, F. A., Tuinbaas. Putten.
Scheffer, Ds., Weesp.
Scheffer van Bleiswijk, Mr., 's Hage.
Scheltema & Holkema, Boekh. Amsterdam, 14 ex.
Schenk, K. A., Landbouwer. W. Waard.
Schiedjes, P. J., 's Hage.
Schierbeek, R. J., Boekh. Groningen.
Schilperoort, H. M.. Tuinman. Delft.
Schipper, W., Bloemist. Wijk aan Duin.
Schippers, A., Boomkw. Naarden.
Schlimmer, J. G., Tiel.
Schmidt, Dr. F. J. J., Rotterdam.
Schmidt & Rieman, Bloemisten. Zaandam.

Schoenmaeckers, H., Meerssen.
Scholten, J., Boomkw. Besoijen.
Scholten, W. A., Groningen.
Scholten van Aschat, Roosendaal.
Schoonman, M., Tuinman. Nijenheim. Zeist.
Schoot, Az., B. V. D., Hillegom.
Schouw, J. van der, Boekh. Leiden.
Schriefbaan, Mevrouw, 's Hage.
Schröder, J. C., Boekh. Amsterdam.
Schubart, M., Bloemist. Utrecht.
Schubert, W. K., Naarden.
Schulp, A., Tuinbaas. Huize Vorden. Vorden.
Schumm, J. C., Bloemist. Dordrecht.
Schut, Jasper, Koopman. Krommenie.
Schut, F., Bloemist. Hoorn.
Schuurman, A., Rotterdam.
Schuijlenburch, L. van, Ulenpas bij Keppel.
Schuijlenburch van Bommenède, Jhr. Mr. van, Huize Ulenpas bij Doesburgh.
Schweitzer, Pastoor. Schagen.
Segers, Gebr., Bloem. Lisse.
Seyffardt's, Boekh. Amsterdam.
Severeijns, G., Brussel.
Siccama, Hora, Ontv. der reg. en domeinen. Nijmegen.
Sichterman, M., Zwolle.
Sickesz, I., Apeldoorn.
Sickesz, C. J., Huize de Cloese bij Lochem.
Sintfijt, J. W. van, Houthem.
Sitter, F. de, Postdirecteur. Ginneken.
Sitter, Mr. W. de, Groningen.
Sitter, Mr. A. J. de, Notaris. Winschoten.
Sitter Baronnesse Rengers, Mevr. de, Groningen.
Six, Mr. A., Zeist.
Six, P. H., Hilverbeek.
Sjoerdsma, A. W. N. F., Bloemist. Wageningen.
Slaman, P., Pastoor. Noordzijpe.
Sloet tot Oldhuis, Baron A. G. A., Bij Zwolle.
Sloet van Tweeneienhuizen, Freules, Zwolle.
Sloot, W. van der, Boekh. Venlo, 2 ex.
Slot, S. van 't, Tuinbaas huize Madestein. Loosduinen.
Sloterdijk, Mevr. de Wed. van, Hardegarijp.
Slothouwer, A. M., Boekh. Amersfoort, 5 ex.
Sluiter, H. D., Hoofdonderwijzer, Voorzitter, Vereen. tot bevord. bloembollencultuur voor Beverwijk en Omstreken. Beverwijk.
Smaal, A., Bloemist. Deventer.
Smaskurp, J., Ellemeet.
Smedt, Is. de, Antwerpen.
Smeets de Villers, A., Schaloen.
Smet, Freule de, 's Hage.
Schmidt auf Allenstadt, Mevr. von, Vught.
Smidt van Gelder Jr., P., Amsterdam.
Sminia, Jhr. J. van, Oudkerk.
Smit, Jz., C., Burgemeester. Barsingahorn.
Smit, E. F., Gorinchem.
Smit, J., Tuinbaas op Elswoud. Overveen.
Smith, James, Kralingen.
Smith, Geb. Bare. van Hugenpoth, Douairière, Eindhoven.
Smits, J. C. J., Generaal-Majoor. Bronbeek.
Smits, M. A., Boomkweeker. Deventer.
Snouck Hurgronje, Mr. A. P., Middelburg.
Spanjaard, H., Boekh. Steenwijk.
Spanje, T. van, Tiel.
Speet, J. L., Bloemist. Leiden.
Speet, C., Hovenier. N. Niedorp.
Sprée, W. F. H., Boomkw. Schellinkhout.
Spronsen, J. J. van, Tuinbaas. Wassenaar.
Spijker & Zn., Wed. J. C., Boekh. Amsterdam.
Starke, W., Bloemist. 's Hage.
Starreveld, A., Boekh. Uitgeest, 4 ex.
Steeling, H. A. Webbene, Dordrecht.
Steen, Douairière, Wolfslaan. Ginneken.
Steenbergen, A., Hovenier. Waalwijk.
Steenmeijer, J., Boekh. Middelburg, 4 ex.
Steenkist, Chs. van, Brugge.
Steenoven, C. L. J. van der, Bloemkw. Heemskerk.
Steghgers, I. Hz., H. J., Hoofdredacteur der Prov. Gron. Courant. Groningen.
Stenfert Kroese & v. d. Zande, Boekh. Arnhem, 16 ex.
Steijn, C., Sint Annaland.
Société horticole, Hasselt. (België).
Stolke, W. C., Hovenier. Rotterdam.
Sombeek, P. N., Boekh. Zaandam.
Somerwil, P., Boekh. Leiden, 2 ex.
Stokhuijzen, W., Boekh. Gorinchem, 2 ex.
Storm Lotz, D. J. P., Boekh. Rotterdam.
Stortenbeker, W., 's Hage.
Stralen, J. van, 's Hage.
Stralen, Jzn., K. van, Bloemist. Utrecht.
Strutman, H., Tuinbaas. Nijkerk.
Suringar, dr. W. F. R., Hoogleeraar. Leiden.
Surink, W., Bloemist. Deventer.
Swanenburg, Mevr., Hees.
Swinderen, Jhr. F. van, Rijs.
Swinderen, Jonkr. G. R. G. van, Huize Rijs. (Lid der 1e Kamer Staten-Generaal). Neerlangbroek.
Swinderen, Jhr. A. de Marees van, Groningen.
Swinkels, Willem, Fabriekant. Helmond.
Sijp, H. W. van der, Wamel.
Sijpesteijn, W. C. Kaars, Krommenie.
Taets van Amerongen van Renswoude, M. J. L., Renswoude.
Tadema, Mevr. Wed. Andrea, Beetsterzwaag.
Teding van Berkhout, A. V., Haarlem.
Teding van Berkhout, W., Dennenheuvel. Bloemendaal.

Teerink, H., Bloemist. Alkmaar.
Telenga, T., Boekh. Franeker, 2 ex.
Tengbergen, A. T. J., Oud Controleur. Doesburgh.
Termeulen, Rentenier, Weesp.
Teijler's Stichting, Haarlem.
Theunissen van Sette, Mevr., Meppel.
Theussink, Mej. F. à, Olst.
Thibaut Mathijssen, Mr. I. D., Particulier. Middelburg.
Thiebout, Mr. J., Zwolle.
Thieme, H. C. A., Boekh. Nijmegen, 2 ex.
Thole, C. M., Laren.
Timmerman, Wed., Barsingahorn.
Tjeenk, H. F., Amsterdam.
Tonckens, C., De Wijck.
Tongeren, D. van, Heemstede.
Topper, A., Hillegom.
Tour van Bellinchave, Du, 's Hage.
Trip, Jhr. Mr. H., Advocaat. Leeuwarden.
Tijl, Erven J. J., Boekh. Zwolle, 23 ex.
Tuinbouwvereeniging, De Zwolsche, Zwolle.
Tussenbroek, H. van, Boekh. Wageningen, 2 ex.
Tuijl, F. W. Baron, Velzen.
Tuijll van Serooskerken, E. L. L. Baron van, Wassenaar.
Tweehuijsen, P. A., Overveen.
Uithol, D., Loosduinen.
Umbgrove, Mr. W. J. L., Zutfen.
Université de Gand. Bibliothèque (Faculté des Sciences). Gent.
Unk, H., Tuinknecht. Baarn.
Vader van 's Gravenpolder, J. H. L., Wissenkerke.
Vaillant, Christiaan Joannes, Med. Doctor en Schoolopz in het VIe district van Zuid-Holl. Schiedam.
Vallen en Zoonen, J., Bloemisten. Venlo.
Vallen, Jean H., Boomkweeker Kasteel Hellenraede Swalmen, Limburg.
Vas Visser, N., Haarlem.
Vaûten, P. G., Huize de Haere. Olst.
Veen, E. van der, Kampen.
Veenhoven, W. B., Brummen.
Veenhuizen, W. J, Groningen.
Veerman, L., Boekh. Heusden, 2 ex.
Vegelin van Claarbergen, Jhr. J. J., Joure.
Vekemans, Jacqs., Antwerpen.
Velden, Joseph van der, Eindhoven.
Velden, J. van der, Onder 's Bosch.
Velders, L. P. H., Boomkw. Tiel.
Veldhuis, M. B., Tuinman. Almelo.
Veldwijk, Mr. R., Partikulier. Arnhem.
Velzen, Jr., S. van, Boekh. 's Hage. 12 ex.
Velzen, Pzn., F. van, Haarlem.
Velzen, Jr., F. van, Overveen.
Velzen, J. P. van, Overveen.
Velsen, A. J. van, Overveen.
Ven, A. van de, Eindhoven.
Vereeke, I., Burgemeester van Waarde. Kruiningen.
Verell, A., Bloemist. Hoorn.
Ver Huell, Jhr. H. C. A., 's Hage.
Verhoeven, W., Pastoor. Putten.
Verschuer, B. A. Baron van, Hartekamp bij Vogelenzang.
Versteeg, P., Rentmeester. Epe.
Versteeg, A. J., Amerongen.
Versteeg, S., Geneesheer. Maassluis.
Verzijl, J. S. H, Venlo.
Verweel Vooren, J., Limmen.
Verweij, O. P., Notaris. Geldermalsen.
Verweij Mejan, N. M. C., Velp.
Verweij Mejan, W. C., Warnsveld.
Villeneuve, J. W. de, Hees.
Villeneuve—Serres, Wed. C. L. de, Hees.
Vincke, Eduard, Bloemist. Brugge.
Vincke Dujardin, G., Bloemist. Scheepsdaele bij Brugge.
Viruly, M., Vuren.
Viruly, Mr. J. D., Belvedère. Voorburg.
Viruly, T. P., Gouda.
Viruly, I. P., Lid van de 1e Kamer d. Staten-Generaal. Leiden.
Viruly Verbruggen, W. A., Rotterdam.
Vis, A., Bloemkweeker. Limmen.
Vis, C. C. W., Utrecht.
Visscher, H. A., Zwolle.
Visser, J. D., Landeigenaar. Glimmen.
Visser, K. C., Stads Hovenier. Hoorn.
Visser, J., Hoofdonderwijzer. Sneek.
Visser, D. M., Zoeterwoude.
Visser van Hazerswoude, D., Onder Haarlem.
Visser, J. de, Stavenisse.
Vissering, D., Amsterdam.
Vissering, J. J. ten Cate, Groningen.
Vlaskamp, G. L., Hardegarijp.
Vlies, W. van der, Amsterdam.
Vliet, W. M. van, Krommenie.
Vliet, C. D. van der, Amsterdam.
Vliet, Mej. W. I. I. van der, Overveen.
Voeten, C., Bloemist. Breda.
Vöge, M. M., Amsterdam.
Vogel, H. A. F. de, Partikulier. Arnhem.
Vogelaar, Kz., D., Boomkw. Berkel & Rodenrijs.
Vogelaar, K., Boomkw. Berkel & Rodenrijs.
Vollenhoven, Joost van, Burgem. Rotterdam.
Volsberghe—de Ghellinck de Walle, Barn. Henri Surmont. Gent.
Voogt, G. G. de, Boekh. Breda, 10 ex.
Vooren, C. B. van, Bloemist. Schiedam.
Voorneveld, H. M., Boomkw. Maarssen.
Voort & Zn., A. van der, Boekh. Tilburg, 7 ex.
Voortman, J., Scheveningen.

Vorstman, I. G. J., Bloemist. Amsterdam.
Vorstman, A. N., Off. v. Gez. 1e kl. Arnhem.
Vos, B. T., Pastoor. Bemmel.
Vos van Steenwijk—Eijsinga, Mevr. de Baronnesse, Zwolle.
Vos van Steenwijk van Abbenbroek, H. Baron de, Zwollerkerspel.
Vos, Jbz., Jacob de, Partikulier. Amsterdam.
Vredenburen, J. P. van, Rijswijk.
Vrielink, G., Bloemist. Deventer.
Vries, S. F. de, Leeuwarden.
Vries van Heijst, de, Gorinchem.
Waanders, J. M. W., Boekh. Rotterdam.
Waanders, J. M. W., Boekh. Zwolle.
Waem Lienders, Fr., Boekh. Gent, 2 ex.
Wagemaker, J., Bloemist. Tilburg.
Walcheren, Mr. S. J. A. van, Amersfoort.
Waldeck, P. F. L., Secr. Holl. M. v. Landbouw. Loosduinen.
Walen, N. van, Hovenier. Amsterdam.
Wall, Mr. J. G. F. De, Amsterdam.
Wanjon, A., Tuinknecht. Middelburg.
Was, K., St. Maartensdijk.
Wassenaer Starrenburg, Gravinne Warbert van, Almelo.
Waveren, H. H. van, Villa Nova. Hillegom.
Waveren, H. H. van, Zomerzorg. Hillegom.
Waveren & Co., L. van, Hillegom.
Waveren, Jz., & Co., P. van, Bloemisterij. Amerika. Hillegom.
Waveren, Hk. Zn., P. Hk. van, Firma, Gebr. van Waveren, Bloemisterij. Emendata. Hillegom.
Wedding, J., Boekh. Harderwijk, 3 ex.
Weel, L. A. van, Middelharnis.
Weel, van, Notaris. Oosterhout.
Weelinkamp, G. van, Amsterdam.
Weeringen, J. van, Amsterdam.
Wees, Ed. van, Boekh. Breda, 2 ex.
Weg, A. Dzn., W. van de, Dordrecht.
Welker, P. M. H., Numansdorp.
Wendel, A. J., Leiden.
Wendheim, A. C., Amsterdam.
Wenk, W., Boekh. Rotterdam.
Wermeskerken, Wed. D. R. van, Boekh. Tiel, 6 ex.
Weseman, J. H., Tuinbaas. Hartelust. Bloemendaal.
Wesseling, J., Amersfoort.
Westbroek, J., Schoonhoven.
Westbroek, H., Opzichter der plantsoenen. 's Hage.
Westendorp, J. H. van, Enschede.
Westerman, Dr. G. F., Directeur v. h. Kon. Zoölog. Genootschap: „Natura Artis Magistra. Amsterdam.
Wiedenbroek, W. J. C., Geneesheer. Raalte.
Wielink, G. van, Opz. van 't Engelsche Werk. Kampen.
Wigman, R., Zutfen.
Wilkens, F., Boekh. Groningen.
Willaert, P. H. C., Aanlegger van plantsoenen. Scheveningen.
Willemsen, J. A., Boekh. Zutfen, 17 ex.
Willes, N. van, Gen. Maj. Breda.
Willigen, J. J. van der, Rotterdam.
Wilterdink, D. J., Boekh. Deventer, 19 ex.
Wind, J., Bloemist. Zwolle.
Witt, J. J. Duijvéné de, Partikulier. Velp.
Witte, H., Hortulanus. Leiden.
Wolterbeek, W. P., Zandpoort.
Wort, Pieter van, Huize Venenburg. Lisse.
Wouwere, Alb. van den, Cappelle bij Antwerpen.
Wurfbain, Op Laren Berg.
Wurfbain, J. W., Heuven bij Worth Rheden.
Würsten, F. W., Tuinbaas. Harderwijk.
Wijbren Krijns & Co., Joure.
Wijchers, J. J., Boekh. Amsterdam.
Wijs, B. de, 's Hage.
Wijt & Zonen, M., Boekh. Rotterdam.
Wijthoff, A. W., Partikulier. Amsterdam.
IJpeij, Mr. A. Looxma, Rijperkerk.
IJssel de Schepper—Vijfhuis, Mevrouw, Olst.
Zaadnoordijk, M., Bloemkw. Uitgeest.
Zaadnoordijk, C., Bloemkweeker. Uitgeest.
Zalme, W. A., Bloemist. 's Hage.
Zande, J. M. C. van der, Boekh. Winterswijk.
Zandt, J. H. E. van der, Diepenveen.
Zoest en Zonen, van, Bloemisten en Boomkw. Arnhem.
Zoutendijk, J. P., Bloemist. 's Hage.
Zoutendijk, L., Tuinbaas. 's Hage.
Zwart, H. C., Amsterdam.
Zwol, E. van, Leeuwarden.

REGISTER DER PLATEN.

REGISTER

VAN DE NAMEN VAN HET OOFT EN VAN DE PLANTEN, WELKE IN DIT WERK AFGEBEELD ZIJN.

N.B. Met gewone letters worden de namen van ooft of van planten aangeduid, waarover min of meer uitvoerig is gehandeld;
met *cursieve* letters de synoniemen;
met **vette** letter de vruchten en planten, welke afgebeeld zijn.

OOFT.

[1] Op de plaat „Director Fürer", moet „Führer" zijn.

[1]) Onderschrift bij de Afbeelding: Madame von Siebold moet zijn: **Daymio.**
[2]) Een naamlijst van de geurigste, lekkerste en grootste Engelsche Kruisbessen vindt de lezer op blz. 149 en 150.

SIERBOOMEN, HEESTERS, PLANTEN, ENZ.

[1]) In den tekst staat verkeerd: „lange red".

[1] Op bl. 37 en 38 wordt herhaaldelijk lanigunosa gelezen, moet zijn: *lanuginosa*.
[2] Op blz. 197 en 198 leest men lacineatus, moet zijn: laciniatus.
[3] Op blz. 194 zijn de namen der Hibiscus gedeeltelijk foutief gedrukt, gelieve te lezen als boven.

[1]) In den tekst leest men abusievelijk gedrukt: fastigeata, moet zijn: fastigiata.
[2]) Op blz. 43 leest men: Chamaesticus, moet zijn als boven.

[1]) In den tekst leest men Skimma, moet Skimmia zijn.

AAN ZIJNE MAJESTEIT

WILLEM III,

KONING DER NEDERLANDEN, GROOTHERTOG VAN LUXEMBURG ENZ. ENZ. ENZ.

DE VOORSTANDER EN BEVORDERAAR VAN DEN NEDERLANDSCHEN TUINBOUW,

WORDT DIT WERK

ALS BLIJK VAN EERBIEDIGE HULDE

OPGEDRAGEN

NAMENS

DE POMOLOGISCHE VEREENIGING TE BOSKOOP,

DOOR

Z. M. GETROUWE DIENAREN, BELAST MET DE REDACTIE,

K. J. W. OTTOLANDER.
A. KOSTER Mz.
C. DE VOS.

L. S.

Het welbekende plaatwerk de Nederlandsche Boomgaard, uitgegeven door de Pomologische Vereeniging te Boskoop, is bij het ooftminnend publiek met veel welwillendheid ontvangen en velen vinden het jammer, dat het niet is voortgezet.

Ook ons kwam de voortzetting wenschelijk voor, niet zoo zeer omdat de Nederlandsche Boomgaard onvolledig is, — een Pomologisch werk kan bij de steeds toenemende verscheidenheid van vruchten, vooral in de laatste jaren niet lang volledig blijven; — maar omdat in 't wezenlijk belang der Nederlandsche Pomologie deze arbeid, niet al te vlug, maar gestadig moet vorderen.

We willen gaarne onze vrije oogenblikken beschikbaar stellen, om nogmaals een praktisch plaatwerk te leveren. Ter wille van sommigen geven wij thans echter in plaats van Vruchten alleen, ook Bloemen, Heesters, Conifeeren enz. De afdeeling Vruchten kan men dan beschouwen als eene voortzetting van den Nederlandschen Boomgaard.

—

Voor een praktischen inhoud zullen wij zorgen; voor den vorm staat onze Vriend en Uitgever borg.

De natuur is zoo rijk, zoo grootsch, zoo indrukwekkend; wij zullen trachten haar zoo veel mogelijk getrouw en naar waarheid weer te geven.

De lezer zie en oordeele en — steune onze vereenigde pogingen!

De Redactie:

K. J. W. OTTOLANDER.

A. KOSTER Mz.

C. DE VOS.

Boskoop, October 1875.

———

Chromolith. G. Severeyns. Brussel.

1. ROSE CÉLINE FORESTIER (NOISETTE.)
2. ROSE MONSIEUR BONCENNE (HYB. REM.) 3. ROSE LA FRANCE (HYB. REM.)

Groningen, J. B. Wolters.

ROZEN.

„Roosjen! Roosjen, heerlijk schoon!
Van 't gebloemt' spant gij de kroon;
Bloeiend,
Gloeiend,
Overvloeiend
Van den rijken geurenschat,
Dien uw gouden hart bevat!"

J. J. L. TEN KATE.

Aan de Roos wijden wij de eerste bladzijden van dit boek. Wie der kinderen van Flora heeft meer recht op de eereplaats dan zij, het symbool van liefde en schoonheid, dan zij, der bloemen koningin? Welke bloem heeft zich zulk eene plaats verworven in ieders hart? Zij is bezongen door de grootste dichters, zoowel als in den kunsteloozen volkszang; zij wordt in de paleizen der vorsten en in de stulp der armen met gelijke voorliefde gekweekt.

Geene der bloemen die onze tuinen versieren, is, ook door de kunst, tot zulk eene volkomenheid ontwikkeld; van geene is de kleur, die, behalve bij de gele en witte rozen, altijd in 't rood nuanceert, zoo afwisselend. Ook zijn de laatste nog maar zelden sneeuwwit; meestal vinden wij in „witte rozen" sporen van een meer of minder zacht rood.

En die kleur, nu eens zacht als het morgenrood, waarmee de zon de wolkjes kleurt; dan eens vurig schitterend; bij deze met eene schittering als van atlaszijde, waarom onze Duitsche naburen van „Silberartiges rosa" kunnen spreken, bij gene door paarlemoerglans, door fluweel- en metaalkleurige reflexen gebro-

ken; — die kleur! de taal is te arm om haar te kunnen omschrijven; het beste woordenboek schiet hier te kort.

En dan de geur! Wie bemint haar niet of werd ooit moede haar te genieten? Die van andere bloemen is dikwijls nadeelig, bedwelmend, die van de roos altijd opwekkend, en hoewel bij iedere varieteit eigenaardig gewijzigd, zij blijft „rozengeur".

Eindelijk: geene andere bloem is zoo geschikt gebleken voor verbetering, tot volkomenheid toe, en toch brengt men nog altijd meer soorten in den handel, fraaier gevormd dan de vroeger bekende, liefelijker, schitterender gekleurd.

Kweekers onderscheiden de Rozen niet volgens de wetenschappelijke indeeling, maar naar haren bloeitijd in Zomerrozen, welke slechts eenmaal 's jaars, in Mei—Juli bloeien, en Herfstrozen, die niet alleen gedurende deze maanden, maar dikwijls tot in October, bij goed weer nog in November, bloemen geven.

De Zomerrozen verdeelt men in de volgende onderafdeelingen, die we kort met hare hoofdkenmerken beschrijven.

ROSA ALPINA (*Linnaeus*), Roos der Alpen. Deze afdeeling heeft haar ontstaan waarschijnlijk te danken door kruising der stamsoort met *Rosa multiflora* (*Thunberg*), of *Rosa bengalensis* (*Persoon*), en is in den handel bekend onder den naam „*Boursault-roze*". Ze maken lange scheuten, veeltijds aan de eene zijde bleekgroen, aan de andere roodachtig gekleurd. De bloemen vindt men aan groote bouquets bijeengeplaatst. Men kan deze Rozen op hooge stammen veredelen, de zeer lange scheuten een richting naar omlaag geven, door ze naar beneden te binden, en haar zoo een voorkomen als van treur-rozen geven; bovendien worden zij veel gebruikt ter bedekking van muren enz. Ze zijn volkomen hard; de fraaiste heeten „*Blush Boursault*" en „*Old red Boursault*".

ROSA SULPHUREA (*Aiton*). Kenmerk: gladde bleekgroene bladeren; opgerichte scheuten met lange dunne stekels bezet. Zij behoort tot de groep *R. Pimpinellifolia;* dr. Koch schrijft *Bibernell-rose*. De in den handel welbekende dubbele gele Roos, wier bloem zich zelden geheel ontwikkelt, heeft reeds lang plaats gemaakt voor de „*Persian Yellow*", die met hare goed dubbele, bijna goudgele, altijd goed opengaande bloemen een fraai effect in den tuin maakt.

ROSA SPINOSISSIMA (*Linn.*). Echte pimpernelbladige roos; vormt een veel vertakte struik van 1 à 1½ Meter hoog; de scheuten zijn met stekels bezet, hebben kleine rondachtige blaadjes en kleine kogelvormige bloemen. Deze roosjes zijn bijna vergeten, men ziet ze niet meer.

ROSA DAMASCÉNA (*Miller*). Stengel opgericht, met stijve takken en twijgen, met gebogen, dikwijls roode stekels bezet; lichtgroene, donzige, lederachtige bladeren; de bloemen meest alle fraai gevormd en groot. Wij herinneren ons nog de

Madame Soetmans met hare vleeschkleurige in wit overgaande prachtige bloemen, maar niemand kweekt ze meer.

ROSA CENTIFOLIA. Deze Roos is algemeen bekend. De *R. centifolia cristata*, ook wel „hoedje van Napoléon" genoemd, de *R. unica*, fraai wit, *R. unica panaché*, met hare witte met rood gevlekte bloemen, de *R. centifolia minor*, „Jufferroosje" behooren bij deze afdeeling. De *Rosa provincialis* (*Rose provence der Franschen*), het pomponroosje, een dwerg-hybride; de Mosrozen, genoeg bekend met hare vele varieteiten, thans in den handel, behooren evenzoo tot de *R. Centifolia.*

ROSA GALLICA (*Linn.*). Deze noemt men in Frankrijk *R. provins.* Zij bevat de fraaiste varieteiten van „Zomerrozen" en heeft de meeste overeenkomst met de *R. centifolia*, groeit echter meer gedrongen, heeft de twijgen opgericht, de stekels kleiner, minder en meer regelmatig geplaatst; de bladeren zijn dikker; de bloemen rieken niet sterk, maar meestal zeer liefelijk. We hebben varieteiten gekend met prachtige bloemen, in vorm en kleur veel fraaier dan de Rozen van de tegenwoordige mode; sommigen hebben gestreepte, gevlekte en gemarmerde bloemen. De var. *ouillet parfait*, *perle des panachées*, *tricolor de Flandre* zijn de schoonste; zij worden evenwel zelden aangetroffen.

Uit de ROSA GALLICA, gekruist met de Provence Roos, zijn hybriden gewonnen, die als *Rose de provence* in den handel bekend zijn. Deze groeien minder sterk dan de *R. gallica*, hebben het hout lichtgroen, de oogen aan de twijgen dicht bijeen, meest lichtgekleurde, fraai gevormde bloemen. Verder kent men de *Chineesche hybriden*, die ook maar eens in het jaar bloeien, in Juni en Juli, terwijl de echte Chineesche rozen tot laat in den herfst bloemen voortbrengen. Van deze zijn de bladeren meer glanzend groen en vallen ook niet zoo vroeg van de twijgen. Dan nog *Noisette hybriden*, waarvan de bloemen aan trossen bijeen geplaatst zijn. Eindelijk de *Bourbon hybriden*, die sterker groeien dan de *Chineesche hybriden*, waarvan de bladeren breeder en de bloemen fraaier gevormd zijn dan die van de laatstgenoemden. Al deze varieteiten worden thans weinig gekweekt.

ROSA ALBA (*Linn.*). Scheuten dikwijls zonder stekels; bladeren helder groen; bloemen meest wit of licht gekleurd. *Felicité Parmentier* met hare vleeschkleurige rosé-bloemen was een der fraaiste, die we gekend hebben van deze groep.

ROSA ARVENSIS (*Schrank*). De hardste van alle klimrozen, met lange dunne scheuten, zeer geschikt voor „treurrozen"; zij is ook voortreffelijk om den grond van minder vruchtbare heuvelachtige plaatsen op buitenplaatsen te bedekken.

ROSA SEMPERVIRENS (*Linn.*). Klimroos; de bloemen aan trossen, met donkergroene, langaanblijvende bladeren.

ROSA RUBIFOLIA (*Brown*). Prairieroos. Braam (Rubus)bladerige; weinig aan te bevelen.

Alvorens over te gaan tot de behandeling der tweede afdeeling, geven wij eene beschrijving van de varieteiten op plaat 1 afgebeeld, die alle behooren tot de Herfstrozen.

No. 1. ROSE CÉLINE FORESTIER, ook wel bekend onder den naam *Liesis.* Deze varieteit behoort tot de *Noisette*-Rozen; ze groeit sterk; heeft de scheuten lang, licht geelachtig groen; stekels lichtbruin, gebogen; bladeren glanzend, lichtgroen, met een geelachtigen tint; de bloemen vlakgebouwd, tamelijk groot, vol, lichtgeel met wit, in 't midden donkerder geel met een theeroosachtigen reuk.

No. 2. MONSIEUR BONCENNE. *Baron Chaurand* kunnen wij in niets van de *M. Boncenne* onderscheiden, — behoort tot de *Hybride remontante* Rozen. Ze groeit sterk, heeft de scheuten lang, donkergroen; stekels rood, later bruin, weinig gebogen; de bladeren forsch, donkergroen; bloemen bekervormig, vol, dubbeld, tamelijk groot, vurig rood met purper lijnen, zwart fluweel; ruikt niet sterk; prachtige roos.

No. 3. LA FRANCE. Hybr. rem. Groeit slechts matig, heeft de scheuten kort, lichtgroen; stekels bruin, nog al gebogen; bladeren dofgroen, niet zeer donker; bloemen kogelvormig, zeer vol, groot, fraai rosé met wit rosé gemengd, — „Silberartiges rosa''. De bloembladeren zijn, naarmate de bloem zich ontwikkelt, alle een weinig omgebogen. Sommigen vinden dit een gebrek van deze varieteit. Ze bloeit zeer mild, onophoudelijk van Juli tot October—November, en ruikt liefelijk. Ze verlangt, om goed te ontwikkelen, droog weder; bij regen en veel nachtdauw hechten de buitenste bloembladeren zich aan elkaar, zoodat de bloem zich dan niet kan openen. Wij vinden het een der schoonste rozen, die tot heden bekend zijn.

K. J. W. O.

A. J. Wendel ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

AARDBEZIËN

1. ROEM VAN ZUIDWIJK (TRIMP) 2. MARIE (BOER) 3. DIRECTOR FÜRER.

Groningen, J. B. Wolters.

AARDBEZIEN.

In plaats van eene soortbeschrijving der geurige, saprijke vrucht door onze plaat voorgesteld, wenschen wij daarbij een algemeen overzicht te geven van de AARDBEZIENSOORTEN en hare cultuur. Bovendien zullen wij bij de behandeling der „*grootvruchtige*" aardbeien eenige varieteiten noemen, die eene duurzamer waarde hebben, dan de meeste, welke jaarlijks met veel ophef in den handel en aan den man gebracht, even spoedig vergeten worden als zij gekomen zijn, omdat de hoedanigheid in geene verhouding staat tot de grootte.

Wij beginnen met de gewone of bosch-aardbei.

De FRAGARIA VESCA komt hier en daar in ons vaderland veelvuldig in 't wild voor. Zij werd, eer er grootvruchtige uit het buitenland waren ingevoerd, voor een 25- à 30tal jaren, te Boskoop veel gekweekt, waarom men haar ook — ten onrechte — „BOSKOOPER" noemde. Een mandje groote, uitgezochte Boskooper aardbeien gold toen ter tijde bij ons *f* 1,00, dikwijls *f* 1,50. Het was een gezocht geschenk en 't heugt ons nog zeer goed, dat men niet gaarne eene andere soort als zoodanig zou hebben verzonden. De ontvanger zou zich beleedigd geacht hebben.

Sommige Boskooper kweekers hadden het ver gebracht in de veredeling dezer soort, waarvoor hunne kweekerijen bijzonder geschikt bleken. De vruchten, die deze lieden van hunne gewone aardbeien„stooven" plukten, konden, wat de grootte betreft, wedijveren met de grootste vruchten van Amerikaanschen of Engelschen oorsprong; zij waren minder waterig, doch saprijk genoeg en hadden daarbij een geurigen smaak, dien men te vergeefs bij andere aardbeien zoekt. Zonderling:

niet alleen zijn deze keurige aardbezien bijna geheel verdrongen door de nieuwere grootvruchtige varieteiten, maar zóó zijn ze, naar het schijnt, niet meer te kweeken, ten minste we zien ze niet meer; de proeven die van tijd tot tijd genomen worden, vallen maar zeer matig uit.

De *gewone bosch-aardbei*, FRAGARIA VESCA, komt in wilden toestand voor in Europa, Azië en Amerika. Ze is van allen de geurigste, maar in wilden staat geeft zij ook de kleinste vruchten. Ieder kent haar en eene beschrijving van den vorm, de kleur enz. is dus overbodig; liever deelen wij iets mede omtrent de beste wijze, om haar te kweeken.

Deze soort groeit het liefst in half schaduw. Ze bemint een luchtigen, sterk met ouden koemest bemesten grond en ook tamelijk veel vocht; besproeien als 't niet regent, is op hooge, spoedig uitgedroogde gronden noodzakelijk.

De plantjes worden in de maand Juni of Juli geplant, op 50 centimeter van elkaar, op *verschen* grond, zorgvuldig van al hare ranken ontdaan; men knijpt of snijdt ze ten minste elke maand af, tot aan den wintertijd; ze dragen in het jaar na de planting en worden, zoodra de oogst binnen is en de jonge plantjes die men voor het volgende jaar behoeft, er afgenomen zijn, meedoogenloos uitgeroeid, d. i. omgeschoffeld en weggeworpen.

Het is noodig door zaaiing de spoedig uitgeputte soort te vernieuwen. Door de aanhoudende wel wat overdreven cultuur toch, worden de vruchten langzamerhand kleiner, de planten zwakker. Voor de zaaiing zoekt men de eerste en grootste vruchten, wint hiervan de zaden, zaait ze terstond en verkrijgt dan nog denzelfden zomer kleine plantjes, sterk genoeg om den winter door te komen, die het volgende jaar dragen. Men plant ze op dezelfde wijdte als boven gezegd is, en bewaart alleen die, welke goede vruchten geven, om voorts op voorschreven wijze er mee te handelen. We herhalen, dat voor de bosch-aardbei schaduwachtige stand, humusrijke grond en matige bevochtiging, vereischten zijn.

DE MAANDBLOEIER-AARDBEZIEN. Deze soort is niet inheemsch, ze behoort op de Alpengebergten te huis; de Engelschen noemen haar daarom *Alpine*. Decaisne zegt in zijn keurig werk *Jardin Fruitier du Museum*, dat de oorsprong dezer soort sedert eenige jaren betwist wordt. Duchesne bracht ze in 1761 van den Mont Cénis mede van eenen neef van Duhamel, die ze in zijnen tuin had. Nu had men volgens Decaisne reeds vroeger aardbeien, die in niets van de bosch-aardbei verschilden, dan door van tijd tot tijd in denzelfden zomer te bloeien en vruchten te dragen. In 1860 vond de vader van Decaisne aan den voet van den gletscher „des Bossons" een zeer klein plantje, dat later bloemen en vruchten te gelijk gaf. Van zaden, die van de Alpen-aardbeien hem vroeger op zijn verzoek gezonden werden, verkreeg hij immer bosch-aardbezien. Men zond hem dus niet de

ware zaden van den Maandbloeier, want deze kweekt zich van zaad wel degelijk echt voort; evenwel blijkt hieruit, dunkt ons, dat de Maandbloeier in wilden toestand niet in overvloed op de Alpen voorkomt.

Genoeg: we hebben Maandbloeiers; er zijn er ook met witte vruchtjes; dan heeft men er met roode en witte vruchten, die niet ranken; deze kweeken moeielijk en worden door de grootere planten te *scheuren* (*verdeelen*) vermeerderd; of ze door zaaiing echt voortplanten, kan ik niet beslissen.

In de laatste jaren zijn er vele verscheidenheden uit het zaad gewonnen; de beste zijn wel TRIOMPHE DE HOLLANDE (*Copyn*) en JANUS (*Bruant*), en wellicht nog anderen, die geen naam dragen. Heeft men eene goede varieteit, dan nog is het noodig ze van tijd tot tijd, door te zaaien, te vernieuwen. Ook de Maandbloeier wordt door de cultuur uitgeput en geeft dan nietswaardige vruchtjes. Men gaat hierbij te werk als bij de bosch-aardbei is gezegd.

De Maandbloeier groeit liefst op eene tamelijk schaduwrijke plaats. Heeft de plant te weinig zonlicht, dan groeit zij te sterk en geeft geen of zeker zeer weinig bloem en vruchten. Wij planten haar tusschen de regels van niet sterk groeiende planten en boomen in luchtigen, goed bemesten grond, en wel in het laatst der maand April of begin van Mei en van de sterkste voorjarige planten; jonge plantjes zijn er op dat tijdstip nog niet, of zeker niet voor dat doel geschikt. Van die plantjes knijpen we alle bloemen en alle ranken die zij voortbrengen, zorgvuldig af tot op 20—25 Juni, uiterlijk 1 Juli; vervolgens laten we haar zich ongestoord ontwikkelen. Bij goed weer en eene niet te vochtige koude herfst, kan men van den Maandbloeier, zóó behandeld, keurige vruchten plukken. In November belet invallende nachtvorst dikwijls den verderen groei.

MUSCUS- OF FRAMBOOSAARDBEZIE. Deze soort draagt den wetenschappelijken naam van *Fragaria elatior*, *Fragaria moschata*. Hier te lande noemen we haar „*Iersche*” „muscus-aardbeien”; de Franschen kennen ze als „*Fraisier capron*”. Decaisne heeft ze in het meergemelde plaatwerk *Jardin Fruitier du Museum* keurig afgebeeld en goed beschreven in de 115de Afl. Wij kennen er slechts eene varieteit van, hoewel de Franschen en Engelschen er van meer (twee tot zes) melding maken. Volgens den *Jardin Fruitier* zijn de bloemen dioïcisch, d. i. tweehuizig. De mannelijke bloemen zijn groot, zacht, met een langen dunnen steun („*à support très grêle*”), bevat 20 groote en schoone meeldraden (étamines”), en zeer kleine, dikwijls wegstervende stampers („stigmata”). De vrouwelijke bloemen zijn klein, met flinke schelpvormige petalen en gele talrijke „stigmata.”. Kelk zeer klein, terugspringend, gevormd door 10 kelkbladen, waarvan er vijf goed ontwikkeld en vijf achtergebleven als smalle geringe draden voorkomen, zeer bleek, dikwijls met een rooden tint.

De vruchten zijn matig groot, nog al verschillend van grootte zoowel als van kleur, die nu eens wijnachtig purperrood, dan eens rosé, bijna wit is, veelal met een zeker witblauw waas overdekt. Het vleesch is boterachtig, saprijk, zoet, met een eigenaardigen geur, die moeielijk te omschrijven is, gelijk uit den naam muscus- of framboos-aardbei blijkt. Wij eten ze gaarne, maar dan bij goed warm, droog weêr en versch geplukt, zoo van de stoof, ongewasschen.

De plant groeit sterk, geeft dikwijls zeer vele vruchten en maakt veel ranken; zij heeft groote, zachte genepen bladeren, van een donkergroene kleur.

Wij kweeken haar op dezelfde wijs als de bosch-aardbei. Bij vochtige warmte bederven de vruchten reeds aan de stoof; op zandigen grond en nog al drooge standplaats, voldoet deze soort goed; men plant ze op minstens $^1/_2$ meter van elkaar.

Op bladzijde 7 noemden we eenige variteiten van den Maandbloeier, er zijn nog andere, waarvan de naamlijst hier volgt:

Blanche d'Orleans. — *Brune de Gilbert.* — *Double perpétuelle.* — *Gaillou.* — *Gaillou* à fruit blanc. — *Janus.* — *Perpétuel d'Argenteuil.* — *Perpétuel d'Argenteuil blanc.* — *Perpétuel de St. Gilles perfectionnée.* — *Red Alpine.*

Op dezelfde bladzijde gaven we te kennen, dat men in Frankrijk en Engeland ook meer varieteiten van de muscus- of framboos-aardbezie kende; gaarne geven we de namen volgens de „*Catalogue of the Fruits, cultivated in the Garden of the Horticultural Society of London*" en anderen:

à fruit noir, *à gros fruit plat*, *black Hautbois*, *byou des Fraises*, *Globe*, *la belle Bordelaise*, *large Flat*, *perfection*, *prolific or Conical*, *royal*, *round-fruited*, *muscatelle*, etc.

Wij kweeken al die verscheidenheden niet; misschien zijn er, die ze kweeken willen om ze te leeren kennen; voor hen geven we dan deze naamlijst.

In volgende afleveringen, waarin wij gaarne nog een drietal van de beste varieteiten in plaat te zien geven, willen we iets meêdeelen van de grootvruchtige aardbezien; alleenlijk geven we bij deze plaat eene korte beschrijving van

No. 1. ROEM VAN ZUIDWIJK.

De varieteit is gewonnen te Boskoop door den kweeker D. Trimp, wiens kweekerij in den polder „Zuidwijk" gelegen is, en daarom „Roem van Zuidwijk" genoemd.

De plant is forsch, stoelt breed; geeft groote, dof groene, een weinig met wol bedekte bladeren; de bloemstengels zijn sterk, verheffen zich weinig boven de bladeren; de bloemen zijn groot; de vrucht is zeer groot, veelal hanekamvormig, minder stompkegelvormig, dikwijls wanstaltig, licht rood gekleurd, met een matten glans; de zaden zijn geel-rood en liggen bloot; het vleesch is zacht, bijna week, licht rosé gekleurd, waterig, weinig geurig, flauw zoet van smaak; niet

van den eersten rang. Ze wordt in groote menigte in Boskoop gekweekt om de enorme opbrengst; we kennen geen varieteit die zooveel geeft. Bij droge warmte is de vrucht het lekkerst; op zandigen drogen grond voldoet ze uitmuntend.

2. MARIE (*W. C. Boer.*)

Gewonnen door den kweeker en handelaar Boer, waarschijnlijk uit zaden van de var. Dr. Lucas, met welke ze eenige overeenkomst heeft.

De plant groeit matig, stoelt weinig breed; de bladeren zijn donkergroen, matig groot; de bloemstengels zijn stevig, niet zeer lang; de bloemen groot; de vrucht is vrij regelmatig kegelvormig, wat stomp afgerond, vrij groot, meestal grooter dan de afgebeelde vrucht; ze is matig vroeg rijp, donkerrood gekleurd; roodachtig vleesch, vrij vast, saprijk, zoet, met een geur als die van „*la Constante*" en „*Dr. Lucas.*" Ze draagt matig. 1ste rang.

3. DIRECTOR FÜHRER (*Goethe.*)

Van Duitschen oorsprong. De plant groeit forsch, stoelt breed; de bladeren zijn donkergroen; dc bloemstengels stevig, verheffen zich weinig boven de bladeren; de bloemen groot; de vrucht is groot, meestal kegelvormig, dikwijls kamvormig breed; de kleur is rosé met wit; de zaden zijn geel en liggen bloot; het vleesch is roomkleurig met rosé tint, boterachtig, saprijk, zoet, eenigszins geurig, lekker; ze is matig vroeg rijp, draagt veel, verlangt warmte en droogte, mede aan te bevelen voor hooge gronden. Zij is om hare lichte kleur niet voor handelsvrucht geschikt; anders 1ste rang.

De drie op deze plaat afgebeelde varieteiten geven de vruchten in den regel grooter.

K. J. W. O.

[illegible] ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

CAPRIFOLIUM SEMPERVIRENS. VAR.

Groningen, J. B. Wolters.

CAPRIFOLIUM.

Het plantengeslacht, waarmede wij ons thans zullen bezig houden, droeg vroeger den naam *Lonicéra.* Maar toen men het beter leerde kennen en het aantal nieuwe soorten steeds toenam, werd het noodzakelijk ook dit geslacht in verschillende afdeelingen te scheiden. Hoe men dat al gedaan heeft, kan de belangstellende onder anderen vinden in Petzold und Kirchner, *Arboretum Muscaviense*, en in Karl Koch, *Dendrologie.*

Wij zullen van deze afdeelingen alleen die noemen, waarvan de namen in den handel voorkomen en meer of minder soorten bevatten, welke als sierplanten wezenlijke waarde hebben.

CAPRIFOLIUM. Deze afdeeling bevatte vroeger al de klimmende of rankende soorten; maar later heeft men de Chineesche en Japansche soorten tot eene nieuwe afdeeling gebracht, onder den naam *Nintooa.* Deze bevat slechts eene soort, die werkelijk waarde heeft, namelijk de *Brachypoda fol. aureo reticulata.*

XYLÓSTEUM. Hiervan noemen wij alleen de *Philomela*, daar de overige meer als *Lonicéra* bekend zijn.

LONICÉRA. Hieronder bevinden zich zeer vele in bloem en vrucht schoone soorten.

DIERVILLA. Deze afdeeling bevat slechts twee of drie kleine, geel bloeiende onaanzienlijke struikjes. Wij zouden haar dus niet noemen, ware het niet, dat men de *Weigélia*, bij hare eerste invoering, tot deze afdeeling had gebracht.

WEIGÉLIA. Deze afdeeling heeft haren naam gekregen naar professor Weigel te Greifswald, en daarom schrijven thans sommige auteurs *Weigéla*, zoo als men

3

de naar Adam Lonicer, arts en botanisch schrijver te Frankfort genoemde afdeeling *Lonicéra* en niet *Loniceria* noemt. Zoo deze redeneering juist is, zou men echter ook het plantengeslacht dat naar W. Kerr, die China voor den botanischen tuin te Kew heeft bereisd, *Kerra* moeten heeten, terwijl het toch algemeen *Kerria* genoemd wordt. Totdat de geleerden het onderling eens zijn geworden, schrijven wij voorloopig, volgens 't algemeen gebruik, *Weigélia.*

Van deze in soorten en verscheidenheden — men telt er thans reeds meer dan dertig — zoo rijke afdeeling, behoeven wij niets te zeggen; zij is bekend en geacht genoeg. Alleen zij hier opgemerkt, dat men van de zoo schoone, met gele, klokvormige bloemen, rijk — maar niet lang bloeiende soort *W. Middendorfiana*, eene nieuwe afdeeling heeft gemaakt, onder den naam: *Calyptrostigma.*

Deze soort moet bepaald eene noordelijke standplaats hebben.

De afdeeling CAPRIFOLIUM = *Geitenblad*, door de Duitschers *Hoe langer hoe liever* genoemd — zou men gevoegelijk nog weder in twee onderafdeelingen kunnen scheiden. De eene zou men de *tweelippigbloemige*, de andere de *vijftandigbloemige* kunnen noemen.

De eerste onderafdeeling bevat dan bij veel wat niet bijzonder schoon is, een aantal soorten en verscheidenheden, welke niet alleen door prachtige bloemen, maar ook door aangenamen geur eene plaats verdienen in elken tuin. Wij willen eenige der schoonste noemen.

CAPRIFOLIUM PERICLYMENUM.

Syn. *Lonicéra Germanica.*
Caprifolium sylvaticum.

Deze is wel een der sterkst groeiende en zich het meest om andere voorwerpen windende soort. Hiervan, alsook van de navolgende, bestaan eenige varieteiten. Bloeit met witte en gele pijpvormige bloemen.

CAPRIFOLIUM ITALICUM.

Syn. *Lonicéra Caprifolium.*
Caprifolium perfoliatum.

Hoewel niet zoo sterk groeiende dan de voorgaande, rankt zij toch sterk genoeg, om haar ter bekleeding van veranda's, prieelen, enz. eene geliefkoosde plant te doen zijn. Bloeit bleekrood.

CAPRIFOLIUM SEROTINUM.

Onder dezen naam kweekt men te Boskoop eene soort — varieteit? — die de habitus heeft van de *periclymenum*, maar later bloeit, niet zoo sterk rankt en de bloemen meer rood heeft. Bij de vele namen is het ons onmogelijk haar nader te bestemmen.

CAPRIFOLIUM AURANTIACUM.

Deze schoone soort groeit getemperd en is zeer moeielijk te vermenigvuldigen. Zij bloeit in denzelfden vorm en even sterk als de genoemde soorten, maar de kleur is zuiver oranje. Zij is thans vrij zeldzaam geworden en uit onze kweekerijen bijna, zoo niet geheel verdwenen, iets wat bij de tegenwoordige liefhebberij voor schoone planten, zeer te bejammeren is.

CAPRIFOLIUM HYBRIDUM NOVUM.

Deze munt uit door sterken en gezonden groei en zeer rijken bloei. De kleur der bloem is vrij gelijk aan die der *periclymenum*. Zeer aanbevelenswaardige soort.

De tweede onderafdeeling heeft de bloemen trechtervormig, met vijf korte, in vorm en grootte gelijke insnijdingen. Ons is in deze afdeeling slechts ééne soort bekend, want al wordt de geelbloemige door sommige auteurs als *G. flavum*, *Fraseri* enz. en dus als soort aangevoerd, zij is toch niets anders dan een varieteit of vorm der hoofdsoort, die in Nederland als *Pijp-* of *Trompet Caprifolium* algemeen bekend is, maar in de wetenschap den naam voert:

CAPRIFOLIUM SEMPERVIRENS.

Syn. *Caprifolium virginianum.*
„ *marylandicum.*

Van deze soort bestaan eenige zeer schoone varieteiten. Men geeft daarvoor de volgende namen op:

CAPRIFOLIUM SEMPERVIRENS BROWNII.
„ „ FLAVUM = *Fraserii*, ook *flavum novum.*
„ „ FLORE PUNICEA = *occidentale.*
„ „ FUCHSIOÏDES.
„ „ MAGNEVILLEI.
„ „ MAJOR.
„ „ PLANTIERENSE.
„ „ SPECIOSUM = *flore coccinea.*
„ „ SUPERBUM = *Youngii.*

Wij betwijfelen het echter zeer, of er wel zoovelen zijn. Er zullen nog wel meer synoniemen onder zijn, dan wij reeds opgaven. Hoe het zij, van een viertal geven wij hier getrouwe afbeeldingen.

No. 1. CAPRIFOLIUM SEMPERVIRENS.
„ 2. „ „ BROWNII.
„ 3. „ „ PLANTIERENSIS.
„ 4. „ „ FLAVUM.

Ontegensprekelijk nemen de CAPRIFOLIUMS onder de talrijke klimmende gewassen door haren milden bloei, eene eerste plaats in, en onder de vele soorten en varieteiten vooral de *Trompet Caprifolium.* Moge zij al den aangenamen geur der overige missen, moge de naam *Sempervirens* een weinig overdreven zijn, daar de oude bladen nog slechts aan de toppen der twijgen voorkomen, wanneer de jonge zich ontwikkelen, — door hare schoone kleur verdient zij de voorkeur boven alle andere.

Prof. Koch noemt deze soort nog al gevoelig voor de koude. Dit moge nu in Duitschland het geval zijn, in Nederland is zij volkomen hard.

Ook de CAPRIFOLIUMS leveren ons een bewijs, dat het oude niet altijd voor het nieuwe behoeft plaats te maken. Bijna alle de genoemde zijn reeds lang bekend en dat zij schooner zijn dan vele nieuwere, zal wel niemand ontkennen. Steller dezes ontving voor eenige jaren eene soort onder den naam CAPRIFOLIA SCHMIDTIANUM, welke prachtig rood moest bloeien. Maar toen zij na verloop van zes of zeven jaren door sterken groei eene zeer krachtige plant was geworden, had hij er nog geen enkele bloem van gezien. Neen, dan planten wij liever de aloude

CAPRIFOLIUM SEMPERVIRENS.

C. DE V.

A. J. Wendel ad. nat. del. *Chromolith. G. Severeyns, Brussel.*

CHAMŒCYPARIS BOURSIERI ERECTA AUREA (DE VOS)

Groningen. J. B. Wolters.

CUPRESSUS LAWSONIANA.

(CHAMAECYPARIS BOURSIERII.)

Van de verschillende afdeelingen, waarin men het plantenrijk scheidt, is geene meer algemeen geacht dan die der Conifeeren. Terwijl in het heete Zuiden groenblijvende schaduwrijke gewassen groeien en in het koude Noorden de altijdgroene dennen en sparren voor mensch en dier sneeuwvrije oasen vormen, hebben wij bijna uitsluitend bladverliezende gewassen, die ons des winters het volle genot gunnen van de in dit jaargetijde zoo aangename zonnestralen. Maar een winter geheel zonder groen zou al zeer eentonig en kaal, zeer doodsch en akelig zijn.

Gelukkig hebben wij, met eenige andere groenblijvende gewassen, de Conifeeren, om aan onze winterlandschappen kleur en leven bij te zetten.

Men maakt er dan ook ruim gebruik van. Elk landgoed heeft zijne sparrenbosschen, elke buitenplaats hare Conifeerenperken. De stadbewoner, door de bladerlooze boomen van zijn kleinen binnentuin tegen een ouden, blinden achtermuur ziende, bekleedt dien met de verschillende soorten en varieteiten der groene en bonte Hedera; de landman plant eenige groene boompjes voor zijne woning, en zelfs de daglooner heeft een palmboompje midden in zijn bloementuintje.

Maar zal men de Conifeeren, na korter of langer tijd, niet evenals de Cactussen stijf en eentonig vinden? Neen, dat is niet te vreezen. Vooreerst zijn zij, om de aangevoerde reden, voor elken tuin onmisbaar, en ten anderen is de verscheidenheid groot. Wat groeien zij in verschillende vormen! Zij kruipen langs den grond, verheffen zich in etages, schieten op tot gesloten, breede en smalle pyramiden en zuilen of nemen allerlei fantastische gedaanten aan.

Wat bieden zij eene menigte kleurschakeeringen! Van het donkerste tot het lichtste groen, met wit, geel, grijs, blauwachtig, in alle nuances. Maar vooral, hoeveel nieuwe soorten worden van tijd tot tijd ingevoerd en hoeveel nieuwe varieteiten ons door natuur en kunst geleverd!

Wij zullen ons ten bewijze van een en ander, bepalen bij eene enkele soort, de

CUPRESSUS LAWSONIANA.

Van deze, onze strengste winterkoude weerstaande, en een der sierlijkste Conifeeren, die daarom in geene aanplanting ontbreken mag en ook zelden ontbreekt, is het vaderland het westen van N.-Amerika en met name Californië, waar zij eene hoogte bereikt van p. m. 30 meters. Zij is daar gevonden door Boursier de la Rivière, in 1853. Ik meen, dat zij het eerst beschreven is door Duquesne in de *Ann. Soc. Bot.* 1854, onder den naam *Chamaecyparis Boursieri*, ter eere van den vinder. Carrière, in zijn *Traité des Conifères* 1855, bleef dien naam gebruiken.

Maar A. Murray meende, dat het geslacht niet juist bepaald was en noemde haar in *Edimb. new phil. journ.* 1856, *Cupressus Lawsoniana*, ter eere van Charles Lawson, chef van de meer dan eene eeuw bestaan hebbende groote kweekerij van zijn neef Peter Lawson. Het is intusschen met dat huis en onze Conifeeren niet denzelfden weg gegaan; het huis ging voor een paar jaren bankroet, maar de plant bleef algemeen geacht, en hoewel eenigen haar bij haren eersten naam blijven noemen, heeft de naam *C. Lawsoniana*, in Nederland althans, vrij algemeen het burgerrecht verkregen.

Op dit oogenblik bestaan van haar reeds verscheiden varieteiten, welke wij hier kortelijk willen beschrijven.

CUPRESSUS LAWSONIANA. Vooral van de hoofdsoort laten de twijgen zich zeer goed in bouquetten gebruiken.

ALBO SPICA. Deze schoone varieteit heeft de toppen der twijgen wit gepunt.

AUREA. Geheel goudgeel. Groeit veel getemperder dan de soort

ERECTA AUREA. Het is deze nieuwe varieteit, waarvan wij eene afbeelding geven. Het geel is in den herfst, zooals dat bij vele gele Conifeeren het geval is, iets lichter en helderder dan in den zomer en vroegen herfst. De afbeelding is in den winter 1874/75 gemaakt. Deze plant is door een onzer vaderlandsche bloemisten uit het zaad verkregen, door den steller van dit artikel aangekocht en onder den genoemden naam verder in den handel gebracht. Zij groeit wel niet zoo gesloten op als de *pyramidalis*, maar onderscheidt zich toch genoeg van de hoofdsoort en de *aurea* [1]).

---

[1]) Opmerkelijk is het feit, dat gelijktijdig met de varieteit, waarvan wij eene afbeelding geven, bij den Heer C. G. Overeinder, Firma Corns Ottolander & Zoon, eene nog wel zoo fraaie in zaailingen is gevonden. Deze groeit meer ge-

Daar de CUPRESSUS LAWSONIANA een dier weinige Conifeeren is, welke zóó schoon bloeien, dat een bloeiend takje het fraaiste bouquet niet zal ontsieren, en wij van de afgebeelde varieteit nog geene bloemen bezitten, voegen wij er een bloemtakje van de hoofdsoort bij. De laagst geplaatste helder roode bloempjes zijn mannelijke, de hoogst geplaatste, aan de spits der takjes of twijgjes voorkomende een weinig blauw gekleurde bloempjes zijn vrouwelijke bloemen; op de plaat rechts van de afgebeelde plant ziet men beide zeer vergroot.

ARGENTEA (*A. Waterer*). Met zilverachtig waas over de geheele plant, niet zilverbont, prachtige varieteit, maar niet een der hardste.

VARIEGATA ARGENTEA. Zeer goede bonte en voldoende standvastige varieteit.

VARIEGATA AUREA. Mede zeer aanbevelenswaardig, doch niet zoo standvastig als de witbonte.

GLAUCA. Deze groeit even sterk als de hoofdsoort, maar onderscheidt zich door hare zeeblauwe bladeren of liever: loof.

LUTENS = LUTESSENS. Lichter geel gekleurd dan de *aurea*.

MONUMENTALIS. In der tijd door steller dezes gewonnen. De naam duidt de groeiwijze aan. Het geheele gewas is met een blauwachtig waas overtogen. De oorspronkelijke plant is voor een paar jaren (1873) verkocht aan Jhr. J. B. Van Merlen, op den huize Berg en Daal en Boschbeek te Heemstede; daar bevindt zich dus het grootste exemplaar.

NANA ALBO SPICATA. Deze is, even als de *albo spica*, wit gepunt, doch blijft laag.

NIVEA. Het geheele gewas is als met zilver overtogen, dat wel niet altijd even sterk uitkomt, maar toch standvastig is.

PYRAMIDALIS. Gewas als de hoofdsoort, doch in gesloten pyramidenvorm opgroeiende.

PYGMAEA. Deze, ook onder de namen *minima* en *nana* voorkomende, blijft een gedrongen, lage struik, die onder de laagblijvende Conifeeren vooral eene plaats moet vinden. Het schijnt dat sommigen met het geslacht van deze varieteit niet in 't reine zijn, want zij komt ook voor als THUYA COMPACTA! Wij zeggen dit, omdat men, niet genoegzaam op de hoogte zijnde, allicht in de war zou kunnen geraken met deze en de *Biota* (*Thuya*) *Compacta*, dat een geheel ander gewas is.

Door aankoop is steller dezes eigenaar geworden van eene varieteit, welke, als er genoegzaam kweekelingen van verkregen zijn, in den handel zal gebracht worden onder den naam

GLOBOSA. In den vorm groeiende der *pygmaea*, is zij er echter genoegzaam van

---

sloten en is even zoo geel aan de spitsen der twijgen. Beide werden in 1874 gevonden, en sedert heeft men daarvan zooveel mogelijk trachten te kweeken. Zonderling is het, dat in den loop van den zomer 1875 beide zaailingen en ook de kweek er van lang niet zoo fraai geel waren als in den herfst van 1874; vermoedelijk zullen deze nieuwelingen, even als dat met meer Conifeeren plaats heeft, het fraaie geel weder verkrijgen.

onderscheiden. Met voldoende juistheid is er nog niet te bepalen wat zij worden zal.

ERECTA. Wordt dikwijls voor syn. van de *pyramidalis* gehouden; zij verschilt er echter wel degelijk van: de *erecta* heeft de twijgen recht opgroeiende en gesloten in den trant van *Biota (Thuya) Orientalis*, terwijl de *pyramidalis* de twijgen meer afwijkend van den stam heeft en toch pyramidevormig opgroeit; de *erecta* heeft meer den vorm van eene kolom, de *pyramidalis* den vorm eener pyramide.

ERECTA GLAUCA. Zeer fraaie vorm van de voorgaande, met blauwgroen loof.

ERECTA VARIEGATA ARGENTEA. Zeer fraai witbont. In de kweekerij van onzen mederedacteur A. Koster Mz. is een plant te zien van ruim een Meter lang. Deze en de vroeger genoemde witbonte varieteit moeten in de schaduw geplant worden; aan het volle zonlicht blootgesteld, verbrandt het wit. De geelbonte is minder teer.

ERECTA VIRIDIS (*A. Waterer*). Een der hardste en schoonste recht opgroeiende varieteiten die bekend zijn. In een paar kweekerijen te Boskoop kan men er minstens vijf- à zesduizend zien, waarbij planten van 1½ à 2 Meter hoog. Ze is uitstekend hard en kweekt gemakkelijk.

GRACILLIS. Eene varieteit, die men in Engeland afzonderlijk er op na houdt. Zij komt ook dikwijls in zaailingen voor en is dus zeer waarschijnlijk maar een speling door de zaaiing verkregen; toch is ze mooi, waarom wij haar ten slotte vermelden.

De *Cupressus Lawsoniana* met hare vele. zeer uiteenloopende varieteiten, is voorzeker een belangrijke soort te noemen; zij laat zich overal aanwenden, vooral op begraafplaatsen. Het zal wel geen betoog behoeven, dat men voor elke standplaats de geschikste varieteit te kiezen heeft, met andere woorden: dat men met overleg moet te werk gaan.

C. DE V.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

RUBUS FRUTICOSUS HYB. KITTANINY.

Groningen, J. B. Wolters

RUBUS HYB. KITTANINNY.

De Braambes, die hiernevens zoo treffend gelijkend is afgebeeld, behoort tot de groote plantenfamilie der ROSACEAE.

De afdeeling RUBUS wordt in vier groepen verdeeld.

De eerste groep omvat een drietal struikheesters, van welke de RUBUS ODORATUS met hare fraaie, aangenaam riekende bladeren en roode bloemen wel aan onze lezers zal bekend zijn; vruchten zagen wij er nimmer aan, hoewel zij vrucht draagt in haar vaderland, Noord-Amerika. Vervolgens de RUBUS NUTKANUS, die, minder fraai, weinig wordt gekweekt. Eindelijk de RUBUS NOBILIS. Dr. Koch zegt, dat haar vaderland onbekend, maar „waarschijnlijk Amerika" is. Aan die onzekerheid kunnen wij een eind maken. Deze *Rubus* is door den heer C. De Vos, boomkweeker te Hazerswoude, uit het zaad gewonnen en door den heer Rodbart, vroeger bloemist te Leiden, in den handel gebracht. Haar vaderland is dus wel bekend: 't is Nederland.

De tweede groep omvat Frambozen en Bramen en tot de laatste behoort de hier afgebeelde varieteit. Behalve deze en nog andere vruchtdragende verscheidenheden verdienen een aantal wegens hare bloemen opzettelijk vermelding. Zoo noemen wij de RUBUS BELLIDIFLORUS, met dubbele rooskleurige bloemen aan groote trossen bijeen geplaatst; de RUBUS FRUTICOSUS FLORE ALBO PLENO met dubbele witte bloemen; de RUBUS LACINEATUS met fraaie, diep ingesneden bladeren en groote, welsmakende vruchten; eindelijk de RUBUS FRUTICOSUS FOLIIS ARGENTEO-MARGINATIS, ook wel ELEGANS, met zeer standvastige, witgerande bladeren en vrij groote eetbare vruchten.

De derde groep omvat de POTENTILLA, een van ouds bekende struikheester.

De vierde de KERRIA JAPONICA met hare varieteiten, van welke die met dubbele gele bloemen en die met fraaie zilverbonte bladen, vermelding verdienen.

Maar genoeg; wij hebben thans de Braambes te bespreken, en wel die verscheidenheden, welke groote, goedsmakende vruchten geven.

De geleerden schijnen nog weinig gevorderd te zijn met het onderzoek van deze familie. Voor weinig jaren schreef een man van 't vak, de heer Otto Kunze, in zijn te Leipzig verschenen werkje *Reform der deutschen Brombeeren:* „Reeds vele kruidkundigen hebben getracht de species der *Rubus* te bepalen, maar zonder dat tot heden eenheid in de vaststelling is verkregen. Integendeel, de verwarring, die helaas! op dit gebied heerscht, heeft haar toppunt bereikt, en het getal der botanisten, die het wagen de Bramen tot onderwerp van hunne studiën te maken, is zeer gering.”

De Bramen dan, waarvan wij een en ander wenschen mede te deelen, zijn struiken met kantige, dicht met stekels bezette, lange, tamelijk dunne scheuten, die de eigenschap bezitten, dat hare naar beneden gekeerde spitsen, zoodra zij den grond bereiken, daarin wortelen en nieuwe planten vormen. De ten deele drie-, ten deele vijftallige, handvormige bladeren zijn, evenals de bladstelen, aan den onderkant gewapend met stekels, alle, gelijk die der stengels, gebogen — „haaks” — geplaatst, zoodat men uiterst voorzichtig met deze planten om moet gaan, zoo men er zonder kleerscheuren of erger af wil komen. De bladeren zijn meestal donkergroen, aan den onderkant lichtgroen.

Er zijn *Rubus*, die roode, blauwe, gele en witte vruchten voortbrengen. Wij kennen die niet; zij worden niet zeer aanbevolen en daar wij in onze kweekerijen aan de Braambessen niet die ruimte kunnen toestaan, welke zij noodig hebben, moeten wij ons tot de besten bepalen.

En dan staat volgens onze ervaring de RUBUS HYB. KITTANINNY [1]) bovenaan. Wij konden haar in geen enkel geval onderscheiden van de HYB. LAWTONI. De RUBUS WILSON'S EARLY groeit minder sterk, maakt korter scheuten en heeft de vruchten iets vroeger rijp.

De RUBUS HYB. KITTANINNY zoowel als de LAWTONI is afkomstig uit Noord-Amerika, maar in Europa reeds jaren — in Nederland 6 à 8 jaar — bekend. De vrucht is zeer groot, de bessen zijn dicht aaneengeplaatst, langwerpig, saprijk, glanzend zwart; de smaak is zoet, wel wat flauw. Zij worden in 't laatst van Juli rijp; wij plukken in September en in 't begin van October somtijds nog zeer fraaie, zoo niet de fraaiste vruchten.

---

[1]) Wij hebben haar onder den naam KITTANINNY ontvangen, of dat woord goed gespeld is, weten we niet, we zagen het in Catalogi nooit anders.

De plant groeit sterk, draagt veel, heeft vele stekels en verlangt — daar zij in strenge winters van de koude schijnt te lijden — eene eenigszins beschutte standplaats.

Wij geven hier eenige regelen, die voor de cultuur van Bramen in 't algemeen gelden.

Alle *Rubus* verlangen een goeden, humusrijken tuingrond; inzonderheid is de Framboos het best te kweeken in niet drogen, veenachtigen met zand gemengden en goed bemesten grond. De Braamstruik tiert ook op zandige gronden welig; de hiervoor afgebeelde varieteit behoeft, wegens haren sterken groei, eene eenigszins beschutte standplaats.

Men plant de Bramen minstens op 1 Meter, liefst op 1,50 Meter afstand en wel in 't najaar. De scheuten of ranken worden tot op eene zekere hoogte — 0,10 à 0,15 Meter is lang genoeg — boven den wortel afgesneden. Het is voldoende den wortelstok te planten, daar zij nit den wortel nieuwe scheuten maken; een gedeelte van den stengel boven den wortel te behouden kan geen kwaad; men kan dan zien, waar men plantte. Doet men dit niet, dan is het noodig door een teeken de plaats, waar men den wortel geplant heeft, aan te wijzen.

Zoodra de scheuten eene lengte van pl. m. 1 Meter hebben bereikt, bindt men de sterkste aan eenen staak; de andere worden weggesneden zoo diep mogelijk in den grond, daar zij anders weer uitloopen en hinderen. Naarmate de scheut zich verlengt bindt men hem aan; de zijscheuten worden op eene lengte van ongeveer 1 Meter ingeknepen en zoo zij dan nog te vroege scheuten ontwikkelen, worden deze afgesneden. Zoodoende verkrijgt men een hoofdstengel, die in 't najaar eene lengte heeft van 2 à 3 Meter en soms nog langer is. Deze hoofdstengel wordt tot op eene hoogte van 0,75 à 1 Meter boven den grond geheel kaal gesnoeid; de vruchten, die aan de aldaar geplaatste twijgen groeien zijn zelden goed, omdat zij door hare zwaarte te dicht bij den grond hangen en daardoor slijkerig worden. De zijtwijgen, die boven 0,75 à 1 Meter aan den stengel voorkomen, snoeit men tot op 2 à 3 knoppen boven hunnen voet af. Den hoofdstengel kort men in tot op 2,50 à 3 Meter. Aldus in het voorjaar behandeld, zal hij eene menigte bloemen en later in Juli—Augustus evenveel vruchten voortbrengen. Onder aan den voet zullen zich nieuwe scheuten uit den wortel ontwikkelen; die, welke het gunstigst geplaatst en het sterkst zijn, behoudt men, terwijl de overige worden afgesneden. De behouden scheut wordt behandeld als boven is beschreven, om voor 't volgende jaar vruchten te dragen, terwijl de stengel, die vruchten gedragen heeft, bij of in den grond wordt afgesneden.

Een op deze wijze behandelde Braamstruik levert eene massa vruchten. Er is — wij meenen in het Weekblad *Sempervirens*, jaargang 1874 — medegedeeld, dat een welgekweekte stok 2000 tot 2500 groote, schoone, welsmakende vruchten geeft.

Sterkgroeiende varieteiten als de besprokene, kunnen ook als heggen dienen; in plaats van den scheut aan een staak recht op te binden, leidt men dien dan langs latwerk of gespannen looddraad, op een afstand van 1 Meter boven den grond. In Amerika wordt de plant op deze wijze aangewend rondom aarbeziënbedden; zij hindert de aardbeien niet en men plukt de vruchten, na deze te hebben ingeoogst.

In ons vaderland komen ook eenige varieteiten of soorten? van Bramen voor, van welke eene, die groote vruchten geeft, vooral in Gelderland in 't wild wordt gevonden. Misschien zou de aanplanting even goede uitkomsten geven als die van de Amerikaansche.

In Amerika is de kweeking van Bramen eene bron van rijk gewin. Te Durlington (New-Yersey) werden, naar men bericht, op 10 acre [1]) zeer lichten zandgrond, waar vroeger de minste wind het zand deed opstuiven, in 1862 650 bushels [2]) braambessen geoogst. Misschien ware ook in ons land op zandgronden eene proef te nemen.

K. W. J. O.

---

[1]) Een acre = een morgen.

[2]) Een bushel = ongeveer 36,343 Nederl. kannen.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

PERZIK VAR. DUBBELE WITTE AVANT.

Groningen, J. B. Wolters.

PERZIK DUBBELE WITTE AVANT.

Deze vrucht, in vele catalogi AVANT BLANC DOUBLE genaamd, heet bij Decaisne, die er in zijn *Jardin Fruitier du Muséum* (Liv. 87, no. 56), eene keurige, zeer gelijkende afbeelding van geeft: *Pêche hative de Hollande*, en bij dr. Lucas (*Ill. Handb. der Obstkunde*, VI, Lief. 3, no. 1 — eene vertaling van het vorige werk): *Fruhe Holländische Pfirsich.* Bij dr. Hogg (*The Fruit Manual*, 4. Ed.), komt zij voor als WHITE NUTMEG — AVANT BLANCHE, WHITE AVANT.

Afkomst: Ons onbekend, Decaisne zegt er niets van; Lucas gaat op den naam af en zegt dat ze van „Holländische" oorsprong is. Dit kan wel zijn; ze is ten minste in de kweekerijen van Boskoop eene oude bekende, zij wordt er veel gekweekt en verzonden en moet te Bremen, Hamburg, Lubeck ja ook in Rusland bekend zijn, dewijl daarheen vele leiboomen uit Boskoop, reeds 60, 70 jaren lang, verzonden zijn en nog verzonden worden, onder welke ook velerlei Perzikboomen, waarbij altijd de *dubbele witte Avant* met de *dubbele Montagne* het meest wordt verlangd.

Algemeene kenmerken: De bladeren met niervormige klieren bezet; somtijds een weinig genepen of schuitvormig opgebogen, reeds op een afstand duidelijk waartenemen. Decaisne heeft de bladeren wat vlak geteekend; de bloemen zijn groot, fraai rosé, iets levendiger gekleurd dan die van de *dubb. Montagne;* de vrucht is van middelbare grootte, dikwijls meer breed dan hoog; het vleesch is los van den steen.

De vrucht: De afbeelding geeft er een zeer goede voorstelling van; ze is matig groot, 0,05 M. hoog en 0,06 M. breed, bijna rond, aan de spits

6

wat plat of dikwijls ook met een kleine holte; op de eene zijde met een diepen naad en daardoor wat ongelijk gedeeld.

Stempelpunt: Gelijk aan eenen kleinen, dikken, bruinachtigen stekel, staat in 't midden van de holte of vlakte.

Steelholte: Klein, nauw, een weinig uitgehold.

Schil: Wolachtig, witachtig geel met eenig witachtig groen gemengd; nauwelijks met een rood blosje aan de zonzijde; zijn de vruchten aan het zonlicht blootgesteld, dan kan het rood veel donkerder gekleurd worden.

Vleesch: Los van den steen, geheel wit met groengele aderen, smeltend, mits niet te boomrijp geworden, in welk geval het vleesch „draderig" en minder saprijk is; het sap is rinsch, wat suikerachtig, zelden een weinig samentrekkend.

De steen: Is zeer hard, gelijk de meeste perziksteenen, geelachtig bruin, breed, ovaal rond, aan de basis stomp, maar in een scherpe punt eindigende, op den kant weinig hokkerig en als doorboord, de buiknaad bolrond, vooruitspringend, de rugnaad nauw, bijna vlak, aan beide zijden een breeden naad.

De boom: Groeit niet sterk en wordt slechts matig groot. Hij is in ons land en in noordelijke deelen van Europa weinig aan ziekten onderhevig en lijdt nimmer aan de gevreesde witziekte; hoofdzakelijk wordt hij in den leivorm geplant; uitmuntend voor potcultuur; hij is buitengewoon vroeg en veeldragend, zoodat men bij gunstigen bloeitijd de vruchten dikwijls uitdunnen moet, anders blijven ze klein. De *bast* van de scheuten is glanzend groen, naar de spitsen op de zonzijde wat violetkleurig; de *bladeren* zijn lancetvormig, tamelijk lang, aan de basis smaller, naar de punt zeer lang toegespitst, rondachtig getand, met weinig niervormige klieren op de bladstelen; op de bladeren aan de spits der twijgen geplaatst, komen die klieren sterker voor; de *bloemen* zijn groot, donker rosé, de bloembladeren breed, ovaal, met een zeer korten kegel.

Wij kunnen de *dubbele witte Avant perzik* aanbevelen, omdat ze de vroegste is van alle perziken, dikwijls reeds eetbaar in de laatste helft der maand Juli. Men moet de vruchten plukken als ze een witgelen tint aannemen, vóór ze „zacht" zijn geworden. Voor 't overige vereischt de boom dezelfde behandeling als alle perzikboomen; vooral bedekke men hem bij laat invallende vorst.

K. J. W. O.

A. J. Wendel. ad. nat. del. Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

APPEL VAR. EARLY JOE.

Groningen, J. B. Wolters.

APPEL EARLY JOE.

EARLEY JOE, A. J. Downing, *the Fruits and Fruit Trees of America;* Hogg, *the Fruit Manual*, 4. Ed.

Afkomst: Uit Amerika. Downing zegt, dat deze verscheidenheid gevonden is in den boomgaard van Oliver Chapin, in Ontario County, New-York; Hogg voegt er bij, dat zij volgens sommigen in Connecticut gewonnen is. Wij hebben haar uit Engeland van den heer Rivers ontvangen.

Vorm: Platrond, naar den kelk fraai rond toeloopend, niet regelmatig rond in dwarsdoorsnede.

Grootte: Van de derde, 0,05 M. hoog, 0,07 M. dik.

Kelk: Nu eens open (in 1868), dan eens gesloten (in 1870), ook gesloten (in 1875); kleine kelkbladeren, wier spitsen naar buiten overgebogen zijn, in eene ondiepe holte, met zeer weinig roest en een weinig wol omringd.

Steel: 0,015 M. lang, dik, vleeschachtig, in ondiepe holte, met een weinig dun roest omringd.

Schil: Glad, glanzend, niet vet, geelachtig groen, met vele oranje- en bloedroode strepen en vlammen, aan de zonzijde dikwijls bloedroode vlekjes op gelen grond, stippen groen, onregelmatig geplaatst, somtijds eenige zwarte regenvlekken.

Vleesch: Geelachtig, nagenoeg roomkleurig, bijna zacht te noemen, saprijk, kruiderig van smaak, aangenaam.

Klokhuis: Matig, cellen tamelijk wijd, kleine, donkerbruine pitten.

Tijd van gebruik: Aan het eind der maand Augustus tot begin van Sep-

tember; van den 1sten rang voor het dessert. Ook Downing en Hogg roemen de vrucht.

De boom: Groeit matig; de twijgen zijn dun, slank, aan het uiteinde stomp; dof, lichtbruin gekleurd met olijf; stippen wit grijs, onregelmatig verdeeld; de scheuten zijn naar het boveneind wolachtig. Het blad is zeer onderscheiden gevormd, nu rond met spitse punten, dan langwerpig stomp, ook wel ovaal, altijd opgebogen en scheef, d. i. de eene helft langer dan de andere; het is glanzend groen, weinig fijn geaderd, fraai getand; bladsteel 0,02 M. lang, gegroefd; knoppen plat, weinig of niet verheven; de takken staan nog al afwijkend. Het is een fraai boompje, zeer vruchtbaar, wordt niet groot. Kan voor den pyramidenvorm worden aanbevolen en is waarschijnlijk goed voor waterpas liggende snoeren: „cordons horizontaux."

De plaat geeft van dezen Zomerappel eene zeer getrouwe afbeelding.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Bru

ELAEAGNUS ODORATUS EDULUS

Groningen, J. B. Wolters.

ELAEAGNUS.

Vele oude plantkundigen, Bauhinius, Dodonaeus, Tournefort en anderen, rekenden dit geslacht, waarvan men toen slechts eene soort kende, tot dat van den waren *Olijfboom* (*Olea*). Linnaeus onderscheidde het en schonk het — waarom is onbekend — den naam ELAEAGNUS. In onze taal spreekt men van den *Olijfwilg* of den *wilden Olijfboom.*

Wij meenen hierbij eene opmerking te moeten maken, die voor vele plantengeslachten geldt. In de catalogi en in botanische werken vinden wij dikwijls meer namen dan ons ooit soorten onder de oogen komen. Nu is het zeer wel mogelijk, dat hier of daar ons onbekende varieteiten worden gevonden; maar dikwijls ook berust de onderscheiding op geen goeden grondslag. Men verkrijgt allicht door zaaiing eene varieteit met iets langer of korter, breeder of smaller bladeren, die men dan dadelijk een' naam geeft. Maar indien men deze varieteit door zaaiing wil vermeerderen, gaat zij bijna of geheel tot de grondsoort terug en men houdt niets over dan een synoniem of eene naamsverwarring. Bij de zaaiing van Coniferen gebeurt zoo iets nog al dikwijls.

Wij kennen alleen de volgende soorten:

ELAEAGNUS ARGENTEA. Deze soort kwam vroeger voor onder den naam *Hippophae argentea* en wordt nog wel hier en daar zoo genoemd; maar dit is een geheel ander gewas. Zij heeft zilverkleurige bladeren, die, door eene loupe bezien, aan de onderzijde een aantal bruine stippen vertoonen. Dit komt echter sterker uit bij de *E. odoratus edulis.* De twijgen zijn bruin. Onder hare zusters is deze soort wel de minste, daar zij tot een smallen, mageren struik opgroeit en nog talrijke worteluitloopers maakt. Wij rekenen deze slechts 1½ à 2 meter hooge soort tot de gemeene struiken.

ANGUSTIFOLIA. Hoewel deze soort afkomstig is uit de Oostersche keerkringsgewesten, komt zij toch ook in Noordelijk China en in Siberië voor en is dus volkomen hard. Zij heeft lange, smalle bladeren, van boven dofgroen en aan de

onderzijde wit-viltachtig. Ook de twijgen zijn wit en min of meer met doornen bezet. De bloemen zijn klein, geelgroen en sterk riekend, zóó zelfs, dat een mildbloeiend, zwaar exemplaar velen door zijn sterken geur hinderlijk is. Dan zal de plant echter een gunstige plaats moeten hebben: warm en in zandgrond. Wij bezitten in onze kweekerij een vrij sterk exemplaar van deze, tot een zwaren struik of kleinen boom opgroeiende soort, maar hebben er nimmer bloemen aan gezien. De vrucht moet zilverachtig grauw zijn en den vorm van een' olijf hebben.

De liefhebber van contrasteerende kleuren vergete vooral dezen heester niet bij partijen van groen-, geel- en zwartbladige gewassen.

PARVIFOLIA. Deze, door Thunberg en in navolging van hem ook door professor Koch *umbellata* genoemde soort, behoort tehuis in het Himalaya-gebergte en breidt zich vandaar uit tot China en Japan. Zij groeit mede tot zware struiken en laat zich, even als de vorige soort, zeer licht tot een matig boompje opleiden. Hare bladeren zijn van boven glimmend groen en korter dan die der vorige soort. De onderzijde is geheel met zilverschubben bedekt. De bloemen zijn klein en wit en rieken zeer aangenaam. De vrucht is rood, geheel met zilveren stippen geteekend en eetbaar.

ODORATUS EDULIS. Deze heeft met de vorige wel eenige gelijkheid. Haar vaderland is China en Japan. De invoer van dezen waarlijk schoonen heester hebben wij te danken aan Von Siebold, wiens onvermoeide ijver ons zoo vele schoone tuinplanten uit Japan bezorgde. De bladeren zijn van boven groen en van onderen geheel zilverkleurig. Zoo als wij bij de *argentea* reeds zeiden, ziet men bij kunstmatige vergrooting die zilverzijde vrij regelmatig bezaaid met kleine, bruine schilfertjes. De twijgen zijn helder bruin. De vruchten van deze soort gelijken zeer op die der vorige; maar aangezien zij nog wel zoo hoog van kleur zijn en deze soort de laatst ingevoerde is, geven wij van haar eene afbeelding.

Een gewas toch, dat zoo verre wij weten, in alle gronden goed voort wil, een goeden vorm aanneemt, een schoon loof ten toon spreidt, aangenaam riekende bloemen geeft, zeer schoone en bovendien eetbare vruchten draagt, verdient wel algemeen bekend te zijn en in elken tuin geplant te worden.

Er bestaan buiten de beschrevene nog een paar soorten, welke hun blad behouden: PUNGENS en REFLEXA. Zij gelijken nog al op elkander, maar de laatste heeft de twijgen meer teruggebogen. Daarvan bestaan ook een paar bonte varieteiten, eene gevlektbladige[1]) en eene zilvergerande[2]). De laatste is wel schoon, maar daar zij onze winterkoude niet weerstaan kan en hare groeiwijze haar voor potcultuur minder geschikt maakt, geven wij er geene verdere beschrijving van.

C. DE V.

[1]) *Elaeagnus reflexa foliis aureo-maculatis.*

[2]) 〃 〃 〃 *argenteo-marginatis.*

A. J. Wendel ad nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brux.

PERZIK.

VAR. FAVORITE DE BOLLWILLER.

Groningen, J. B. Wolters.

PERZIK FAVORITE DE BOLLWILLER.

BOLLWILLER LIEBLING. Dr. Lucas, *Ill. Handbuch der Obstkunde*, VI, Lief. 3, no. 6.

Afkomst: Dr. Lucas zegt, dat deze schoone perzik, waarvan wij hierbij eene getrouwe afbeelding geven, gewonnen is door een van de heeren Baumann, boomkweekers te Bollwiller in den Elzas, en als eene zeer goede en vroege varieteit aanbevolen. De Pomologische Vereeniging te Boskoop ontving de oculatiën van den heer Aug. Napoléon Baumann en de eerste vruchten werden in het jaar 1868 geplukt. Het bleek, dat wij de echte soort ontvangen hadden en deze de aanbeveling volkomen waardig was.

Algemeene kenmerken: De bladeren zijn tamelijk groot, lang, met niervormige, geelachtige klieren aan den voet van het blad; de bladstelen stevig. De vrucht is zeer groot, het vleesch wit, zonder eenig rood op den steen, waarvan het volkomen los is; zij is in de laatste helft der maand Augustus rijp.

De vrucht: Is bijna rond, aan de spits eenigszins gedrukt; aan beide zijden een weinig plat, door een ondiepen naad in twee bijna gelijke deelen gedeeld. Zij is groot, 0,06 M. hoog en bijna 0.065 breed; zij heeft de stempelpunt in eene kleine holte; de steel is kort en in eene diepe holte geplaatst.

De schil: Is zeer dun, zacht, fijn behaard, groenachtig, tegen het rijp worden witachtig geel, dikwijls met een rood blosje, zooals op de plaat, somtijds ook met bijna karmozijnroode streepjes en vlekjes fraai gekleurd.

Het vleesch: Is zacht, zeer fijn, bijna wit, zonder rood om den steen, saprijk, wijnachtig, gesuikerd, een weinig geurig, voortreffelijk.

De steen: Is lichtbruin, matig groot, bijna eivormig, aan beide zijden een weinig verheven, naar het eene einde smaller, in eene geknotte spits eindigend, aan het steeleinde kort afgestompt; hij heeft aan de buikzijde eene diepe vore; de rugzijde is tweekantig en door twee diepe voren van 't overige gedeelte der oppervlakte van den steen gescheiden.

De boom: Groeit sterk; hij eischt een warme standplaats, evenals alle perzikboomen; de twijgen maken veel zijscheuten en zijn aan de schaduwzijde lichtgroen, aan de zonzijde violetkleurig. Hij is voor den leivorm uitmuntend geschikt, aan geene witziekte onderhevig en schijnt ons klimaat zeer goed te verduren. De bladeren zijn zeer groot, lang, aan beide einden smaller, aan het boveneind stomp-spits eindigende, fijn getand, met niervormige, geelachtig gekleurde klieren; de bloemen zijn groot, van eene heldere lichtroode kleur.

Wij kunnen deze verscheidenheid met het volste recht voor ons klimaat aanbevelen; zij geeft de vruchten nog eerder rijp dan de Montagneperzik, even lekker van smaak en nog wel zoo groot. Daarbij is de boom vroeg en veeldragend en daar hij tevens aan geene witziekte lijdt, is er in 't voordeel van deze nieuwe varieteit veel, dat aanmoedigt om haar te kweeken.

K. J. W. O.

A. J. Wendel ad. nat. del. *Chromolith. G. Severeyns, Brussel.*

SPIRAEA ARIAEFOLIA.

Groningen, J. B. Wolters

SPIRAEA.

Om iets, wat het ook zij, op de rechte waarde te schatten, moet men het grondig en in al zijne onderdeelen kennen. Dat is wel eene eenvoudige waarheid, maar die men toch dikwijls — en niet alleen bij de beoordeeling van menschen en menschelijke zaken — uit het oog verliest. Zoo b. v. wordt het plantengeslacht, dat wij thans bespreken, door het groote publiek, dat daarbij in de eerste plaats denkt aan eenige der geringste, zeer nietig bloeiende soorten, met onverdiende minachting behandeld. „Het is maar eene SPIRAEA!"

De kenners echter, die het geheel overzien, vellen een gunstiger oordeel over dit plantengeslacht, dat onder de als boom en struik groeiende gewassen door groote verscheidenheid en tal van soorten en varieteiten uitmunt.

Die verscheidenheid openbaart zich:

1⁰. In de zeer verschillende hoogte der gewassen. De *corymbosa* wordt nauwelijks veertig centimeters hoog; de *decumbens*, die wij niet kennen, moet, volgens de beschrijving eene hoogte van slechts weinige centimeters bereiken; de *opulifolia* daarentegen laat zich tot eene flinke pyramide vormen.

2⁰. In den bladvorm: bijna lijnvormig, ovaal, gladrandig, getand, drie- of vijflappig, samengesteld, glad, rimpelig, licht- of donkergroen enz.

3⁰. In de bloeiwijze: schermbloemen, aarvormige en kortgedrongen pluimen, groote losse opstaande of sierlijk hangende trossen enz.

Er worden pl. m. tachtig soorten of vormen beschreven, maar men kan er veilig nog een twintigtal, door natuurlijke of kunstmatige kruising verkregen verscheidenheden bijvoegen, waarbij dan nog die, welke tot de vaste planten behooren, niet zijn gerekend.

Sommige dezer soorten laten zich bijzonder vroeg tot rijken bloei ontwikkelen, of, om den technischen term te gebruiken, „in bloei trekken," terwijl zelfs de gemeenste en wildste als de *salicifolia*, *Douglasii* nog uitstekend geschikt zijn voor die schrale plekken, waar vele andere gewassen niet willen tieren.

Neen! men moet de SPIRAEA's niet gering schatten. De *semperflorens*, die ons tot in den laten nazomer hare bloemen schenkt; de *Lindleyana*, van welke Lindley een nieuw geslacht maakte onder den naam *Schizonotus*, prijkende met hare groote, losse, witte bloemtrossen; zoovele mildbloeiende en — als de *grandifloria* — moeilijk te kweeken soorten, kan men geene gemeene struiken noemen.

Bij de vele verscheidenheden van dit geslacht moest men er al spoedig toe overgaan het in onderafdeelingen te scheiden. Wij geven hier de nieuwste indeeling, die van prof. Koch, in zijne *Dendrologie*, terwijl wij tot beter verstand van de zaak bij elke onderafdeeling of groep eene der bekendste verscheidenheden noemen.

1ste onderafdeeling: EXOCHORDA.

Soort: *Spiraea grandifolia.*

2de onderafdeeling: SPIRAEA.

1ste groep: SORBARIA.

Soort: *Lindleyana.*

2de groep: NELLIA (*Neillia thyrsiflora*).

Soort: Een nietig, onaanzienlijk struikje, dat alleen in botanische tuinen eene plaats verdient.

3de groep: PHYSOCARPUS.

Soort: *S. opulifolia.*

4de groep: HOLODISCUS.

Soort: *S. ariaefolia.*

5de groep: SPIRARIA.

Soort: *S. salicifolia*, ook *S. laevigata.*

Deze groep loopt dus ook nog al uit elkander.

6de groep: CHAMAEDRYON,

Soort: *S. prunifolia*, ook *Blumei.*

Ook deze groep bevat veel verscheidenheden.

7de groep: CALOSPIRA.

Soort: *S. callosa.*

Als derde onderafdeeling voegt prof. Koch hier nog bij de RHODOTYPUS. Maar hoewel wij allen eerbied hebben voor zijn gezag, meenen wij toch, dat deze plant tot een ander geslacht behoort, daar haar zaad in eene steenvrucht is besloten.

Wij geven hier, als een der schoonste van het geslacht, eene afbeelding van

de *Spiraea ariaefolia*. Bij eene vroegere indeeling heette deze soort *Schizonotus discolor* en werd dus tot de soorten gerekend, die thans de eerste groep vormen.

Het vaderland van dezen zoo schoonen struik is Californië en het Oregongebied. Hij groeit tot eene hoogte van 3 à 4 Meter. Twijgen slank met vele zijscheuten, op welker top de bloemen komen. Bladen 0.05 à 0.055 M. lang, eirond, aan den voet gladrandig en verder bijna lappig ingesneden, van boven iets rimpelig. Bloeit — zoo als onze afbeelding doet zien — met kleine, geelachtig witte bloemen, aan groote, prachtige, dichte eindpluimen. De twijgen breiden zich naar alle zijden uit en de struik maakt dan, met de gracieus als vederbossen licht overhangende bloempluimen, een heerlijk effect. Zijn beste standplaats is dus geheel vrij in bloemperken.

Deze soort is niet zoo algemeen als zij verdient, daar zij vroeger een der moeilijkste was voor de vermeerdering.

Goed kiembaar zaad geeft zij hier zelden, en bij gemis daarvan schiet er geen ander middel over dan kruidachtige stekken van in de kas in groei getrokken planten. Nu er echter in Frankrijk zaaiplanten bij duizenden te verkrijgen zijn, twijfelen wij er niet aan, of zij zal spoedig algemeen aangeplant worden.

C. DE V.

A. J. Wendel ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

PEER. OSBAND'S SUMMER.

Groningen. J. B. Wolters.

PEER OSBAND'S SUMMER.

OSBAND'S SUMMER, Hort. Downing, *The Fruits and Fruit Trees of America.*

Afkomst: Deze peer is eene Amerikaansche varieteit. Downing zegt, dat zij afkomstig is uit Waine County (New-York), dat de boom matig sterk groeit, eene opgerichte houding aanneemt en vroeg en veel draagt. Wij ontvingen haar reeds voor een vijfentwintigtal jaren uit de kweekerijen van den heer L. De Bavay te Vilvorden.

Vorm: Fraai, regelmatig, een afgeknotten kegel gelijkend, somtijds ook meer ovaal, doch altijd aan het steeleind vrij plat. De afgebeelde vruchten geven den vorm en de kleur zeer getrouw terug.

Grootte: Van de vierde, 0.05 M. hoog, bij 0.04 M. dik, somtijds ook vrij wat grooter.

Kelk: Open, in eene ondiepe, bijna vlakke holte; opstaande kelkblaadjes.

Steel: 0.015 lang, dun, houtachtig, ingestoken.

Schil: Fijn, dun, geelachtig groen, dikwijls helder geel, aan de zonzijde met fraai bruinrood overtogen, waarin streepjes van eene donkerder kleur, hier en daar sporen van zeer dun roest, vooral om den kelk en den steel, ook wel kleine, groengrauwe stippen.

Vleesch: Matig fijn, een weinig brokkelig, niet vrij van kleine steenkorrels, zeer saprijk, smeltend, van een zoeten smaak, geurig, een weinig gemuskeerd, lekker.

Klokhuis: Klein; cellen klein; de pitten zijn kort en dik, spitspuntig en bijna zwart.

Tijd van gebruik: 6—15 Augustus. De vruchten behooren tot de fraaiste en best smakende zomerpeertjes. Van den eersten à tweeden rang voor het dessert. Zij kunnen aan den boom rijp genoeg worden om ze te eten en mogen in geen geval te vroeg geplukt worden.

De boom: Groeit matig, maakt dunne twijgen, olijfkleurig; de knoppen zijn scherp, de zomerscheuten een weinig met wol overdekt, de bladeren langwerpig, ovaal, weinig gepunt, bijna gaafrandig, lichtgroen gekleurd. Hij is aan te bevelen voor den pyramidenvorm.

Aangezien de meeste zoogenaamde zomerperen, enkele varieteiten — *Grosse cuisse madame*, *Beurré Giffard* uitgezonderd —, weinig waarde hebben voor het dessert, omdat zij doorgaans weinig saprijk en niet smakelijk zijn, besloten wij dit fraai en tevens lekker peertje in dit werk optenemen; wij vinden het vrij wat beter dan de nog al geroemde *Doyenné de Juillet*. *Osband's Summer* is bijkans onbekend en wordt ook weinig gekweekt; wij wenschen, dat deze afbeelding en beschrijving strekken mogen om haar te doen kweeken in plaats van de „*Mooie Neeltjes*", de „*Langhalsjes*", „*Hoerenpeertjes*" en hoe die wel fraai gekleurde, maar droge vruchtjes ook heeten mogen.

K. J. W. O.

CLÉMATIS HYB.

1. MADAME VAN HOUTTE. 2. LADY BOVILL. 3. JACKMANI.

CLEMATIS HYBRIDEN.

Weinig plantenfamilien zijn zoozeer en in zoo korten tijd door invoering van nieuwe soorten en varieteiten, maar inzonderheid door hybridisatie in aantal toegenomen als CLEMATIS.

Vroeger kende men slechts een klein getal soorten en varieteiten, onder welke de riekende witte (*Clematis Virginiana*, in sommige catalogi ook *flammula* genoemd, welke laatste echter slechts eene laag blijvende liana is), eene voorname plaats innam, terwijl de *Clematis Viticella* met hare varieteiten en hare blauw- en rood-violette bloemen, mede veel gezocht was.

Deze toestand bleef lang onveranderd; enkele hybriden kwamen in den handel, van welke de *Clematis venosa*, gewonnen — volgens Koch's *Dendrologie* — door den kweeker Wilke bij Arnhem, eene der schoonste was en ook nog is. Toen echter de *Clematis patens* met hare varieteiten, waaronder de halfdubbele *Cl. monstrosa*, de bijna voldubbele *Cl. candidissima plena* gerekend worden, uit Japan werd ingevoerd, en Fortune een *Clematis* uit China invoerde, naar hem *Cl. Fortunei* genoemd; toen later de *Clematis lanigunosa* — mede uit Japan — bekend werd; toen Simon Louis frères, boomkweekers enz. te Metz, Jackmann in het graafschap Surry in Engeland, Cripp's, Noble, Lemoinne, Carré, Dauvesse, Anderson Henry, Veitch en anderen kunstmatige bevruchting toegepast hadden, toen werd eene bron ontsloten, waaruit een stortvloed als 't ware van CLEMATIS HYBRIDEN de handelswereld overstroomde [1]), eene bron, die nog altijd rijkelijk vloeit en die wij

[1]) Wij tellen in één catalogus, buiten de andere soorten en verscheidenheden, 93 (zegge drieënnegentig) nieuwe CLEMATIS.

niet gestopt wenschen, al zouden wij verlangen, dat niet alles, wat zij oplevert, dikwijls tot zeer hooge prijzen, in den handel mocht worden gebracht.

Clematis toch varieeren te weinig in de kleur, die alleen van wit tot blauw speelt en dan w e l verschilt, gelijk gemakkelijk te begrijpen is, maar dikwijls te weinig om tot een kenmerkend onderscheid te kunnen besluiten; daarom moest men, dunkt ons, een weinig voorzichtiger te werk gaan en alleen zulken met nieuwe namen in den handel brengen, die werkelijk van anderen, zonder den bril op te zetten, te kennen zijn.

Misschien komen wij op dit onderwerp terug, als het ons gelukt van de nieuwste varieteiten nog eene plaat in dit werk te leveren; thans voegen wij hierbij alleen nog, dat de *Clematis* tot de familie der RANUNCULACEAE behoort, waarvan zij wel de voornaamste afdeeling vormt, CLEMATIDEAE genoemd.

De 1ste groep omvat de CL. FLAMMULA met hare verscheidenheden;
de 2de „ „ „ CL. VITALBA „ „ „
de 3de „ „ „ CL. VIORNA „ „ „
de 4de „ „ „ CL. VITICELLA „ „ „
de 5de „ „ „ ATRAGENA (eene afwijking van CLEMATIS) met hare varieteiten;

tot de 6de groep CHEIROPSIS, behoort *Cl. montana* en *Cl. barbellata.*

De meeste der ons thans bekende en fraaist bloeiende *Clematis* behooren tot de 4de groep. Zij zijn veelal ontstaan uit zaad van de *Cl. lanigunosa*, bevrucht door *Cl. viticella* en omgekeerd, terwijl de *Cl. patens* ook van invloed kan geweest zijn.

Men zou de nieuwere varieteiten in drie onderafdeelingen kunnen rangschikken, 1⁰ zou de CL. JACKMANNI, 2⁰ de CL. PATENS, 3⁰ de CL. LANIGUNOSA als type kunnen dienen.

Op de plaat is afgebeeld als:

No. 1. *Clematis hybr. Madame Van Houtte.* (Cripps.)

Deze zouden wij tot de 3de onderafdeeling rekenen te behooren. Zij heeft den vorm van *Cl. lanigunosa.* Wat de bloem betreft, we noemen haar s c h o t e l v o r m i g, omdat de petalen, doorgaans zes tot acht in getal, een aaneengesloten geheel vormen. In het gewas gelijkt ze wel wat op *Cl. patens;* de bloem is bijna wit, maar heeft in 't midden van elke petale een agaatkleurige streep en schittert alsof ze met zilver overdekt is; de bloem is dikwijls 0.18 M. in doorsnede groot. De plant groeit forsch en bloeit aanhoudend.

No. 2. *Clematis hybr. Lady Bovill.* (Jackmann.)

Deze heeft meer van de *Cl. patens*, hoewel de petalen minder lang zijn, niet zoo fladderend, waardoor de bloem een fraaieren vorm verkrijgt; zij telt meestal zes petalen, waarvan een gedeelte fraai aaneen sluit, terwijl de einden der petalen

eenigszins naar buiten overbuigen; de kleur is lichtblauw met zilvergrijs, zeer fraai. De plant groeit sterk en bloeit onafgebroken.

No. 3. *Clematis hybr. Jackmanni.*

Door Jackmann uit zaden gewonnen van de *Cl. lanigunosa*, gekruist met *Cl. viticella.* Wij kunnen *Cl. Jackmanni* en *Cl. rubra-violacea* niet onderscheiden. De *Cl. nigricans* (bijna zwart purper), *Cl. splendida* (iets lichter purper), *Cl. velutina purpurea* (meer violet purper), *Cl. rubella* (meer rood purper), *Cl. Alexandra* (azuurblauw met grijze streep in 't midden der petalen), moeten niet in één partij geplant worden, want hoewel ze allen in kleur verschillen, zoo is dit verschil toch te gering om het, vooral als de bloemen eenige uren open zijn, op een zekeren afstand waar te nemen.

Onze plaat geeft een duidelijke voorstelling van de kleur en den vorm van *Cl. Jackmanni;* somtijds heeft de bloem vijf petalen en is zij dikwijls ook grooter. De plant groeit sterk en bloeit van het eind der maand Juli tot dat het gaat vriezen onophoudelijk.

Men kan *Clematis* aanwenden om muren te bedekken, veranda's te versieren, perken te vullen, toch is er meer partij van deze sierlijk bloeiende planten te trekken. In Engeland plant men ze in kuipjes en groote bloempotten en leidt de plant langs verschillend gevormde, van ijzerdraad gevlochten figuren, zoodat men nu een kolom dan een regenscherm enz., samengesteld uit *Clematis*, verkrijgt. In den zomer van het jaar 1875 is er te Londen eene tentoonstelling gehouden van *Clematis;* er waren volgens de berichten planten met honderden, ja duizenden bloemen. Wie heeft in ons land zoo iets gezien? Wie kan zoo iets ondernemen en op bijval rekenen?

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

RHODODENDRON HYB.
STANDAARD VAN BOSKOOP (A. KOSTER Mz.)

Groningen, J. B. Wolters.

RHODODENDRONS.

Weinig plantengeslachten zijn in korten tijd zoozeer veranderd en vermeerderd, getuigen zoozeer van den vooruitgang op 't gebied van den tuinbouw, als dat der RHODODENDRONS.

De *Rhododendron ponticum* was eene der eerste soorten, die in onze kweekerijen voor 40 à 50 jaren werden gekweekt. In dien tijd werd gewoonlijk de waarde der plantjes berekend naar het aantal bloemknoppen, dat ze bij de levering droegen. Per bloemknop berekende men tien cents, zoodat een klein plantje, 'twelk allicht twintig knoppen draagt, *f* 2 kostte.

En nu — hoeveel soorten zijn er sedert ingevoerd; hoeveel varieteiten uit het zaad ontstaan!

Het was omstreeks 1846 — misschien een jaar vroeger of later — dat door den bloemist Jean Bijls te Gent in België, de eerste hybriden van *Rhododendrons*, verkregen door kunstmatige bevruchting van de *Rh. arboreum* met de *vollegrondshybriden*, die men te Gent en bijna overal ten onrechte *Rh. ponticum* noemt, in den handel werden gebracht. Het heugt ons nog, met welk eene warmte de heer Dieudonné Spae, dien wij te Gent een bezoek brachten, ze ons aanbeval; wij kochten twaalf elk à drie francs, en dit niet zonder zekere bezorgdheid, want wij konden moeielijk alles gelooven wat ons van die verzameling door Spae werd verteld. Maar toen deze *Rhododendrons* bloeiden, overtroffen zij onze verwachting en nog heden zijn de *Rh. hyb. concessum*, de *Gandavensis* en de later door Bijls gewonnen *Bylsianum* zeer geliefde en daarom veel gevraagde varieteiten.

Sedert hebben vele kweekers: in Engeland de heeren Smith, Rollison, Veitch,

Standish, Noble en Waterer; in Duitschland Ring te Frankfort a/M.; in België Jean Bijls, Verschaffelt, van Houtte, Dallière en Vervaene; in Frankrijk Briot, Bertin, Truffeaut, Keteleer, André Leroy, Dauvesse e. a. eene ontelbare menigte door kunstmatige bevruchting verkregen varieteiten in den handel gebracht. Vele zijn weêr verdwenen als sneeuw voor de zon, omdat zij wel een anderen naam droegen, maar noch schooner van vorm, noch schitterender van kleur waren dan reeds bestaande. Maar een zeer groot aantal — de meeste van Engelschen oorsprong — bleven en zullen wel blijven in de eerste jaren, wegens de pracht zoowel van den vorm der bloem, van de kleur, van de groote trossen — bouquets — als van de fraaie bladeren.

Bij het noemen van zoovele namen, mogen wij dien niet vergeten van een onzer oudste Boskooper kweekers, den heer M. Koster, die, een 18 à 20tal jaren geleden uit het zaad van de *Rh. hyb. Blandyanum* eene verzameling *Rhododendrons* won, van welke vele wezenlijk uitmunten boven die wij van elders ontvingen. De heer Koster heeft die verzameling verkocht, grootendeels aan liefhebbers, zonder er van te hebben gekweekt, omdat er toen nog geene kweekers te Boskoop waren en het vermeerderen door afleggen van vele varieteiten een omslachtig werk is, dat niet veel voordeel afwerpt.

Dat het te Boskoop anders is geworden bewijst de keurige plaat, die de getrouwe afbeelding geeft van eene bloem door den heer A. Koster Mz. van eenen zaailing gewonnen en aan welke den naam STANDAARD VAN BOSKOOP is gegeven. Daar de winner eene kweekkas heeft en vele andere kweekers zulk eene inrichting hebben laten bouwen, zullen de hybriden, hier ter plaatse gewonnen, ook wel aangekweekt en evenmin vergeten worden als die uit het buitenland.

De naam *Rhododendron*, door Dioscorides en Plinius aan deze plant gegeven, is gevormd uit de Grieksche woorden: Rhodon (roos) en Dendron (boom), gelijk breeder is uiteengezet in het keurige plaatwerk, mede bij de firma Wolters te Groningen uitgegeven, getiteld: *Flora*, afbeeldingen en beschrijvingen van boomen enz., door H. Witte.

In Frankrijk noemde men de plant vroeger *Rosage;* in Engeland heet men haar nu nog dikwijls *Rose-bay* en in Duitschland *Alpenbalsam.* De naam *Rhododendron* is echter tegenwoordig in Europa de meest gebruikelijke.

Aan een werkje getiteld: *Plantes de Terre de Bruyère*, par Ed. André, Paris, ontleenen wij de volgende belangrijke bijzonderheden over de geschiedenis der *Rhododendrons* en hare aardrijkskundige verdeeling.

Geschiedenis. — Het oudste verhaal in betrekking tot de geschiedenis der *Rhododendrons* voert ons terug tot een feit, in de Grieksche historie van groot belang: den vermaarden terugtocht der *tienduizend.* Volgens Xenophon werden een aantal

der Grieken gelegerd in de omstreken van Trebizonde, waar de *Rhododendron ponticum* in overvloed groeide, vergiftigd door te eten van den honig, die door de bijen uit de vergiftige bloemen der *Rhododendrons* was verzameld.

Eerst in 1656 werd de eerste *Rhododendron* in de Europeesche kweekerijen ingevoerd en deze nieuweling was nog slechts eene dwergsoort van geringe kwaliteit, de *Rhododendrón hirsutum*, eene Alpenplant.

Eene der schoonste soorten van het geslacht, de *Rh. ponticum* werd door Tournefort in 1703 bij zijne terugkomst van eene reis in het Oosten uit Klein-Azië ingevoerd. Vele andere soorten volgden gedurende de eerste helft der 18de eeuw.

Ten tijde van Linnaeus vormden de toen bekende *Rhododendrons* reeds eene groep van veel belang. De bergen van Klein-Azië, Spanje en Portugal hebben ons de *Rh. ponticum* bezorgd; de Alpen en Pyreneeën de *Rh. ferrugineum* en *Rh. hirsutum;* in de Karpathen, in Tyrol, op eenige gebergten van Duitschland vond men de *Rh. Chamaesticus*, en de *Rh. Dahuricum* en *Rh. Lapponicum* in Siberië en Lapland, bij het eeuwig ijs der noordpool.

Uit Noord-Amerika was nog alleen de *Rh. maximum* ingevoerd.

Een weinig later, in 1796, maakte Pallas ons bekend met een *Rhododendron* met gele bloemen: de *Rh. Chrysantum*, afkomstig uit Siberië, en Gmelin voerde de *Rh. Kamschaticum* in, uit eene landstreek, nog meer verwijderd en nog kouder.

Omstreeks terzelfder tijd vond kapitein Hardwicke in de groote Indische bergen de *Rh. aboreum*, tot nog toe de schoonste. Ongelukkig kon hij die niet invoeren; men moest zich toen behelpen met staaltjes voor een herbarium.

In 1803 verscheen de *Rh. caucasicum* van het Kaukasusgebergte, in 1809 de *Rh. Catawbiënse* uit Carolina, in 1811 — insgelijks uit Noord-Amerika —, de *Rh. Purshii*, in 1873 de *Rh. formosum* van dr. Wallich, eene zeer merkwaardige Indische plant, in 1826 de *Rh. campanulatum* en eindelijk zond dr. Wallich, in 1827, de schoonste soort van deze serie: de *Rh. arboreum.*

Na dit tijdperk, zoo vruchtbaar in rijke ontdekkingen, lieten eenige jaren van stilstand aan den tuinbouw den tijd, om de kweekerijen met ontelbare varieteiten en hybriden te verrijken. Weldra verschenen bij honderden hybriden, die de soorten, van welke zij afstamden, verre te boven gingen.

De eerste *Rhododendron* van de eilanden van den Indischen Archipel: de *Rh. Javanicum*, aangebracht in 1840, werd gevolgd door invoeringen, veel belangrijker dan de reeks, die wij zoo even nagingen.

De heer Hugh Low, in 1846 Borneo doorkruisende, vond daar een groot aantal soorten, van welke de meeste in Europa werden ingevoerd. Deze soorten vereenigden in zich al de wezenlijke hoedanigheden der *Rhododendrons* en boden een buitengewonen aanblik aan in voorkomen en rijken bloei.

In 1848 echter verzamelde Joseph Dalton Hooker, een voornaam kruidkundige, op eene reis door Indië in het Himalayagebergte een aantal soorten van *Rhododendrons*, merkwaardiger dan alle vroegere ontdekkingen te zamen hadden opgeleverd. Van dertig soorten, door hem gevonden, zond hij zaad naar Europa, dat in Engeland en op verschillende plaatsen van het vasteland dadelijk werd gezaaid. Tevens werden prachtige teekeningen van de planten verspreid, over 't geheel zoo schoon, dat twijfel oprees aan de authenticiteit, en vooral aan de mogelijkheid om deze planten in Europa te kweeken. Die twijfel bestaat niet meer en hoewel de kweeking voor den vollen grond in ons klimaat niet op de *Himalaya-Rhododendrons* kan worden toegepast, is de koude kas voldoende voor hare ontwikkeling en schoonen bloei.

Later ontdekte de heer Booth in Assam en Bhotan 15 of 16 nieuwe soorten, die veel overeenkomst aanboden met die, welke de heer Hooker in 't Himalayagebergte had ontdekt. Een groot aantal dezer soorten onderscheiden zich door bloemen van buitengewone grootte. Tot deze afdeeling behoort de *Rh. Nuttalii*, die van de tot nu toe bekende de grootste bloemen geeft.

Na Blume hadden de eilanden Java en Sumatra geene nieuwe *Rhododendrons* geleverd, totdat de heer Lobb, reiziger voor de groote tuinbouwinrichting van den heer Veitch te Londen, op deze eilanden talrijke nieuwe soorten ontdekte, die zich met de slingers der woekerplanten aan boomen en rotsen hechtten.

Deze *Rhododendrons* hebben eene min of meer trompetvormige bloemkroon en een geheel ander voorkomen dan de meeste andere soorten.

Bovendien zijn de ingevoerde soorten honderdvoudig vermenigvuldigd door tal van varieteiten. — De kunstmatige bevruchting te hulp roepende, hebben de Engelsche, Belgische en Fransche zaaiers onze tuinen en kassen voorzien van ontelbare verscheidenheden van groote verdienste. Wij hebben de gegronde verwachting, dat de kunstmatige bevruchting onder die soorten, welke van tijd tot tijd uit Indië worden ingevoerd, het leven zal schenken aan nieuwe seriën van planten, welke door schitterenden bloei en groote pracht hare grondsoorten zullen overtreffen.

Aardrijkskundige verdeeling. Om de oorspronkelijke statiën der *Rhododendrons* na te gaan, zullen wij den geheelen aardbol moeten doorloopen. Wij kiezen als uitgangspunt het Algarvagebergte in Portugal, Gibraltar of Grenada, dat wil zeggen: het zuidelijk gedeelte van 't Iberisch schiereiland. Daar ontmoeten wij de *Rh. ponticum*, echter beperkt tot eene kleine landstreek. In de bergen van 't noordoostelijk gedeelte van het schiereiland, in het Asturisch gebergte en in de Pyreneeën groeien de *Rh. ferrugineum* en de *Rh. hirsutum*, die ook in overvloed gevonden worden op de Zwitsersche Alpen, in Tyrol, bij de groote meren in Italië,

in Karinthië en in Duitschland. De *Rh. Chamaesticus* vindt men in de omstreken van Munchen, op de groote bergketenen van Oostenrijk en zelfs tot op de Karpathen.

Verder komen wij in Klein-Azië, het ware vaderland van de *Rh. ponticum*, die van Smyrna tot het Kaukasisch gebergte in overvloed groeit. De genoemde bergketen is het vaderland van de *Rh. Caucasicum.*

Hier verdeelt zich de weg. Een der twee wegen, het Uralgebergte in een zijner vertakkingen beklimmende tot Lapland en Groenland, dringt door tot in het vaderland der *Rhododendrons Dahuricum*, *palustre*, en *lapponicum* en doorsnijdt verder geheel Siberië, waar men de *Rh. chrysanthum* ontmoet tot aan Kamschatka en de Aleutische eilanden, vanwaar de *Rh. Kamtschaticum* afkomstig is.

De Behringstraat overstekende en op Amerikaansch grondgebied doordringende, vinden wij in Nieuw-Engeland en in boven-Californië de *Rh. Californicum.* Vervolgens, terwijl wij de Siberische soorten in Labrador en de omstreken van de Hudsonbaai voorbijgaan, ontdekt men in Canada de serie der eigenlijke Amerikaansche *Rhododendrons*, die zich verder van Maryland tot Z. Carolina uitstrekken. Het zijn de *Rh. maximum*, *Pursii*, *macrophyllum*, *punctatum*, *Catawbiënse* en *purpureum.*

Onze tweede route, die bij de Kaspische Zee werd afgebroken, vervolgende, doorkruisen wij de bergen van Perzië, die arm zijn aan *Rhododendrons* en komen aan in Nepal en Thibet, in de groote bergketens, die Indië van China scheiden en bij uitnemendheid het vaderland dezer bekoorlijke gewassen zijn. In Nepal groeien vooral de *Rh. campanulatum*, *barbatum*, *lepidotum*, *setosum*, *anthopogon* en *arboreum.* Een groot deel van 't gebergte van Thibet, de Sikkim-Himalaya, Gossanthan, Assam, Bhotan, Birma en Moolmein, toonen ons de treffendste varieteiten, in vorm, kleur en groeiwijze eenig in het geslacht der *Rhododendrons.* De soorten van deze gewesten zijn somtijds zoo vreemd, dat de botanist geneigd is ze voor verschillende geslachten te houden. Zij groeien op zeer verschillende hoogte. Van de soorten der warme keerkringsvalleien, als de *Rh. Brookeanum* en eenige andere tot de *Rh. nivale*, die gedurende het grootste gedeelte van het jaar onder de sneeuw bedolven is, ontmoet men in de genoemde streken de verschillendste vormen, en, naarmate men hooger stijgt, telkens andere. In de bergen van Thibet maken, gelijk Wallich in Nepal bij de ontdekking van zijne eerste soorten opmerkte en door latere waarnemingen bevestigd is, de *Rhododendrons* het grootste deel van den plantengroei uit.

Volgens Hooker is echter de Sikkim-Himalaya het hoofdkwartier der *Rhododendrons* van de geheele globe. De *Darjeeling*, een 2130 mM. boven de oppervlakte der zee gelegen plateau van dit gebergte is het rijkst aan *Rhododendrons* en daar was het, dat Hooker zijne schoonste ontdekkingen deed.

De verschillende hoogten, waarop zekere soorten van *Himalaya Rhododendrons* groeien, kunnen door de volgende getallen aangeduid worden: Van 1600 M. tot 1800 M. boven de oppervlakte der zee is *Rh. Veitchianum* bijna de eenigste vertegenwoordigster van deze soorten. Van 2100 M. tot 3100 M. treft men de voornaamste aan van deze bergen: de *Rh. arboreum*, *lancifolium*, *barbatum*, *argenteum*, *Falconeri*, *Dalhousiae*, *Griffithianum*, *Edgeworthii*, *ciliatum*, *virgatum*, *triflorum*, *pumilum*. Iets hooger (3000 à 3300 M.) vinden wij de *Rh. Blandfordia florum*, die geheel verschilt van de voorgaande soorten. Door vorm en kleur is deze de voorlooper van de vreemde vormen en soorten der gele trompetvormig-bloeiende *Rhododendrons* van de Sunda-eilanden.

Naast deze, op eene hoogte van 3000 à 3900 M., ontwikkelt zich de schitterende reeks der *Rh. campanulatum*, *formosum*, *Hodgsoni*, *Wightii*, *lanatum*, *Thomsoni*, *candelabrum*, *Roylei*, *cinnabarinum*. Op 4000—4800 M. hoogte in eene andere koude luchtstreek, tot aan de grenzen der eeuwige sneeuw, ontluiken de *Rh. aeruginosum*, *campylocarpum*, *lepidotum*, *elaegnoïdcs*, *salignum*, *anthopogon* en *setosum*. Eindelijk verschijnt de *Rh. nivalis* op 4400—5000 M., de hoogste grens der zichtbaarbloeiende planten.

Deze bergen in horizontale zones verdeelende, merkt men op, dat — met uitzondering altijd van de hoogste bergvlakten — het getal soorten toeneemt, naarmate men hooger stijgt.

De regel wordt natuurlijk gewijzigd volgens de standplaats — gedekt of ongedekt — van de planten en den aard van den grond. De opvolging der soorten is steeds geleidelijk, zij wordt voor 't overige door de omstandigheden beheerscht.

De reiziger, getroffen door de groote afwisseling der *Rhododendrons*, die zich in deze landstreken aan zijn oog voordoen, zou licht gelooven honderden nieuwe soorten voor zich te hebben, zoo niet een nauwlettend en oordeelkundig onderzoek hem tot eene andere overtuiging bracht.

De Sikkim-Himalaya en Nepal hebben onderling groote overeenkomst, wat den plantengroei betreft. De geologische samenstelling en de hoogte van de vegetatie zijn dezelfde, maar de oostelijke Sikkim heeft eene vochtige atmosfeer; Nepal niet.

China biedt geene andere soorten van *Rhododendrons* aan dan de in den handel als *Azalea Indica* bekende. Tot Japan behooren de *Rh. Metternichii* en *brachycarpum*. Japan is, evenals China, nog weinig onderzocht; het bevat echter zonder twijfel nog vele schatten voor de tuinbouwkunde.

Ten Zuidoosten van de Himalayaketen vinden wij de gewesten Assam, Bhotan, Moolmein en het schiereiland Malakka, waar de heer Booth belangrijke ont-

dekkingen deed. De meeste *Rhododendrons* van deze landstreken hebben hetzelfde karakter, wat betreft hun' groei en hunne aardrijkskundige verdeeling als die der *Himalaya's*.

In Bhotan groeien de *Rh. Nutalii* en *Rh. Boothii* te zamen op eene hoogte van 1210—1500 M. De eerstgenoemde verdient den eersten rang onder de grootbloemige soorten, de tweede behoort, om zijne gele trompetvormige bloemen tot de afdeeling der *Rh. tubuleuses.*

Op 1600—1800 M. hoogte ontmoet men in Moolmein de *Rh. Veitchianum* en *Moolmeinense*, belangwekkende en vreemdsoortige gewassen.

In hoogere bergstreken, van 1800—2700 M., groeien de *Rh. Windsori*, *Smithii*, *Kendriskii*, *longifolium*, *Jenkinsii*, *calophyllum*, *Hookerii*, dat wil zeggen, het grootste aantal planten van deze afdeeling. Deze soorten hebben onderling eene treffende overeenkomst.

Weder hooger, op 2700—3300 M., vinden wij de *Rh. eximium*, *Keysii*, *camelliaeflorum*, *lucidum*, *sparsiflorum*, *planifolium*, de meest verschillende en uiteenloopende soorten.

In deze en de daaropvolgende streken — op 3600 M. —, bevond de heer Griffith, den bergpas van Rodvola doorgaande, dat de *Rhododendrons* op deze hoogte de eenige houtachtige gewassen waren. Men vindt daar bosschen, die zich uren ver uitstrekken en uitsluitend uit *Rhododendrons* bestaan.

De *Rh. Shepherdii* ontwikkelt nog op eene hoogte van meer dan 3800 M. een krachtigen groei.

Als algemeen karakter van de *Rhododendrons*, die op deze hoogten groeien, merkt men op, dat zij, naarmate men klimt, meer en meer roestkleurige bladeren dragen; terwijl de bloemen telkens rooder tint vertoonen.

De talrijke en radicale wijzigingen, die men in de vormen, den groei en de samenstelling der bloemkronen van deze soorten ziet, zijn de voorteekenen van de groote veranderingen, welke de soorten van het *Rhododendron*-geslacht verder ondergaan.

De *Keysii*, *Boothii* en anderen voeren ons naar de zonderlinge planten der Sunda-eilanden.

Hier is bijna alles veranderd. Het zijn hier niet meer de krachtige *Rhododendrons* van Thibet, onder de sneeuw het aanbreken van schoone dagen afwachtende, noch de fraaie boomen van Nepal, noch de nederige struiken der besneeuwde toppen van den Himalaya; hier vinden wij *Rhododendrons* op een tapijt van mos kruipend of opklimmend tegen de boomen der vochtige bosschen, in eene atmosfeer vol dampen: planten van vreemde gedaante, buisvormige, bultige, met gele en witte bloemen, die er geheel anders uitzien, dan die, welke wij tot nu toe ontmoetten.

De eilanden Java, Sumatra en Borneo, het vaderland van deze vreemde gewassen, hebben, volgens de waarnemingen van de heeren Lobb en Low, nagenoeg hetzelfde klimaat; de warmte overtreft nooit 32 graden Réaumur. De vochtigheid der atmosfeer van deze eilanden heeft een merkwaardigen invloed op den plantengroei. De planten, die in den grond, onder den invloed van zulk eene warmte geen voldoend voedsel vinden, leven voor een groot deel van de vochtige lucht, van de stikstof, die bij de regenbuien en de vele electrische schokken wordt gevormd.

Men zou zeggen, dat de *Rhododendrons* de watervloeden van den regentijd, die haar onvermijdelijk zouden vernielen, voorziende, bij voorbaat eene toevlucht hebben gezocht in de nabijzijnde boomen, zich alzoo, uit nood, tot klimplanten vormende.

De meest bekende Javaansche *Rhododendrons* zijn tot heden de *Rh. Javanicum*, *album*, *citrinum*, *longiflorum*, *rotusum*, *jasminiflorum* en *tubiflorum*. Sumatra bezit, zoover bekend is, een eenig soort: de *Rh. Malayanum;* twee of drie behooren in 't bijzonder aan Borneo: de *Rh. verticillatum*, *Brookeanum* en *gracilis*. De *Rh. Celebisum* komt, gelijk de naam aanduidt, op Celebes voor.

Op het noordelijk halfrond heeft men de meeste *Rhododendrons* gevonden; het zuidelijk halfrond schijnt niet zoo rijk te zijn aan deze planten, hoewel daarvan met zekerheid niets is te zeggen, daar dit deel van den aardbol nog te weinig is onderzocht. De heeren Godron, Durieu en Gay doorreisden het Atlasgebergte, maar vonden geene *Rhododendrons*.

Gelijk wij boven zeiden, kan men den Sikkim-Himalaya beschouwen als het hoofdkwartier dezer plantenfamilie. Van dit punt gaan verschillende stralen uit, de soorten verminderen hoe verder men gaat, totdat men het geslacht geheel ziet verdwijnen.

De botanische aardrijkskunde, de wetenschap van Linnaeus en Buffon, uitgebreid door de merkwaardige studiën van Wahlenberg, Ramond, Lecoq, Unger, Mohl, Schnilzein, Sendtner en — de eerste onder die allen — Alphonse de Candolle, kan zeer worden bevorderd door monographiën, beschrijvingen der plantengeslachten naar hunne soorten, en zulk eene beschrijving hebben wij van de *Rhododendrons* naar aanleiding van het werk des heeren Ed. André getracht te leveren.

Wij keeren thans terug tot de twee hybriden van *Rhododendrons*, waarvan de platen no. 13 en 14 zeer goed uitgevoerde afbeeldingen geven.

No. 13. *Standaard van Boskoop* (A. Koster Mz.).

Dit is eene der schoonste soorten van *Rhododendrons*, die wij leerden kennen; de plant groeit matig, vormt veel bloemknoppen en is hard. De bladeren zijn

A. J. Wendel ad nat. del. *Chromolith. G. Severeyns, Brussel.*

RHODODENDRON HYB.
LADY EMILY PEEL.

Groningen, J. B. Wolters.

niet groot, donkergroen gekleurd. De bloem is regelmatig en vormt een fraai bouquet; de kleur is standvastig. Met het oog op de plaat schijnt ons eene nadere beschrijving overbodig.

No. 14. *Lady Emily Peel.*

De winner van deze varieteit is de heer John Waterer, een beroemd Engelsch kweeker, aan wien wij vele der thans bekende *Rhododendrons* te danken hebben. De plant groeit forsch, vormt groote bloemknoppen en is tamelijk hard; de bladeren zijn groot, heldergroen; de bloemtros is saamgedrongen, de bloemen zijn groot, regelmatig gevormd en standvastig van kleur.

De *Rhododendrons*, die in ons land in de open lucht kunnen overblijven, verlangen humusrijken grond. In zand, klei, leem en in kalkhoudenden bodem groeien ze niet; ook verlangen zij aanhoudende vochtigheid voor de wortels, die fijn zijn en zich ver uitstrekken.

Te Boskoop komen zij uitstekend voort; te Gent moet men den grond voor deze en dergelijke planten geschikt maken. Men haalt den grond uit de bosschen in de nabijheid van Sas van Gent.

In de schaduw, zooals sommigen meenen, behooren zij niet geplant te worden. *Rhododendrons* komen in de open lucht — „plein air" — zeer goed voort en verdragen zomerwarmte en zonneschijn, mits men voor bevochtiging van den grond blijft zorgen.

Daar, waar de grond voor *Rhododendrons* niet geschikt is, kan men dien geschikt maken. Men graaft het zand, de klei of het leem ter diepte van een meter uit, vult deze diepte met bosch-, veen- of bladgrond, goed vermengd met oude, vergane fijngemaakte koemest, die niet mag broeien; in dezen grond plant men de *Rhododendrons* zoo dicht mogelijk, bij den aanleg van een vak bijeen, zoodat de bladeren ongeveer elkander raken. Deze maatregel is goed, om het spoedig uitdrogen van den grond voor te komen; de twijgen en groenblijvende bladeren beletten het doordringen der zonnestralen. Wil men ruimer planten, wat om verschillende redenen aanbevelenswaardig kan zijn, dan bedekt men den grond zoo lang totdat hij door de *Rhododendrons* zelf beschaduwd wordt, met eene laag stroo, oude run, half vergane bladeren enz. Daaronder zal het steeds vochtig blijven; bij lang aanhoudende droogte is besproeiing met de tuinspuit of een „strooigieter" noodzakelijk. Bedekking tegen strenge vorst is eene vereischte. De *Rh. ponticum* en de oude varieteiten kunnen onze strengste winters niet doorstaan, zonder in de bloemknoppen, bladeren en somtijds ook in de twijgen te lijden. Dit is echter nog erger met de hybriden van den tegenwoordigen tijd. Vele komen in den handel, die eigenlijk in de koude kas behooren; buitendien alle, zeer weinige uitgezonderd, zijn minder gehard tegen ons klimaat dan de oude varieteiten. Men zij dus

voorzichtig en raadplege een ervaren kweeker of tuinman bij het doen eener keuze.

De vermeerdering van *Rhododendrons* geschiedt door zaaiing, door veredeling van de fraaie varieteiten op de „wildelingen" en door afleggen. De *Rhododendron ponticum* wordt in Boskoop's kweekerijen op de laatstgenoemde wijze vermenigvuldigd, om haar echt te hebben. Door zaaiing verkrijgt men afwijkingen, die minder gezocht zijn dan de ware, welke voor de „potcultuur" nog altijd de meest geliefde is.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

AZALEA, VARIETEITEN OPEN GROND.

Groningen, J. B. Wolters.

AZALEA HYB.

Deze fraai bloeiende struiken behooren tot de familie der ERICACEAE en zijn dus verwant aan de *Rhododendrons.* Bij onderlinge vergelijking valt het oordeel meestal in 't voordeel der laatste uit, die fraaier, des winters groenblijvende bladeren en grooter bloemen hebben, terwijl de *Azalea's* de bladeren verliezen. Maar in kleurenpracht winnen het de *Azalea's*, van welke vele bovendien meer of minder liefelijk rieken, terwijl riekende *Rhododendrons*, ten minste onder de soorten en varieteiten, die wij kweeken — de *Rh. Azaleoïdes* riekt een weinig — uitzonderingen zijn.

Hoe het zij: de eene plant zal naast de andere altijd een plaatsje bij liefhebbers en kweekers vinden; daarom voegen wij beide ook bijeen.

De varieteiten van *Azalea's* op de platen 15 en 16 afgebeeld, zijn alle te Gent uit het zaad gewonnen.

No. 1 draagt den naam: *géant des batailles.*
„ 2 „ „ „ *coccinea speciosa.*
„ 3 „ „ „ *Eugénie.*
„ 4 „ „ „ *rosea lineata.*
„ 5 „ „ „ *igneae nova.*
„ 6 „ „ „ *souvenir de Royghem.*

No. 1 is tot heden de donkerst gekleurde van al de ons bekende varieteiten; no. 5 eene der grootstbloemige en donkerrood. Beide soorten verdienen voor de „potcultuur" — om ze vroeg in bloem te trekken — de meeste aanbeveling.

In Duitschland noemt men deze *Azalea's*, ter onderscheiding van de *Az. indica*

16

„Pontische", omdat zij voor een gedeelte hybriden zijn van de *Azalea pontica*, in het jaar 1702 of 1703 door Tournefort, gelijktijdig met de *Rh. ponticum* ingevoerd. Voorts zijn ze ten deele ook afstammelingen van de *Az. nudiflora*, de *Az. viscosa*, de *Az. glauca*, in 1734 uit Noord-Amerika en eindelijk van de *Az. calendulacea*, in 1804, mede uit Amerika naar Europa overgebracht. Vele kweekers noemen ze tegenwoordig „*Gentsche Azalea's*, *Azalées rustiques de Gand*, *hardy Ghent-Azalea's*", omdat niet lang na het jaar 1830, door den heer Mortier — volgens de *Dendrologie* van dr. Karl Koch een „Bäckermeister" te Gent — de eerste fraaie zaailingen zijn gewonnen. Van deze hebben echter de meeste plaats moeten maken voor veel schoonere varieteiten, die door de grootte der bloemen, of de meer schitterende kleuren boven de andere uitmunten.

Later zijn door de bloemisten van Cassel, Alexandre en Louis Verschaffelt, nog later door Jean Verschaffelt en vooral door Louis van Houtte, allen te Gent; door de heeren Waterer en Rollisson and Son een groot aantal verscheidenheden in den handel gebracht, welke in vele opzichten de bestaande overtreffen.

Ook de Boskooper kweekers M. Koster en C. de Vos hebben varieteiten uit het zaad gewonnen, die wel waard zijn gekweekt te worden.

De heer Rinz (te Frankfort a/d Main?) won een tiental varieteiten, die men *dubbele bloems Azalea's* noemt. Wij zouden zeggen, dat de bloemen half dubb. zijn; voor 't overige onderscheiden deze verscheidenheden zich noch door groote bloemen, noch door schitterende kleuren.

Door L. van Houtte is voor eenige jaren eene varieteit gewonnen, die *van Houttei flore pleno* heet, en deze is in dit genre wel eene der schoonste.

Van de zeer nieuwe, die met het „fleurs très doubles" enz., in 1875 in den handel kwamen, kunnen wij niets zeggen, dan dat de afbeeldingen in de *Flore* van van Houtte prachtig zijn. Wij hopen met deze verscheidenheden kennis te maken.

Eene der schoonste varieteiten, reeds voor eenige jaren door van Houtte in den handel gebracht, is afgebeeld op plaat 16:

AZALEA HYB. BOUQUET DE FLORE.

Deze onderscheidt zich van alle andere hierdoor, dat op het midden van elk bloemblad pétale) eene witte streep (of een streepje) voorkomt; het bovenste blad der bloem „impériale" genaamd, heeft deze witte streep niet, maar daarentegen in 't midden een oranjevlek.

De genoemde *Azalea* is zulk eene lieve uitzondering onder hare zusters, dat wij de verzoeking om ook haar in plaat te brengen, niet konden weerstaan.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

AZALEA HYB. BOUQUET DE FLORE (VAN HOUTTE.)

Groningen, J. B. Wolters.

In de groeiwijze onderscheidt zich deze varieteit niet van zoovele andere, waarom verdere beschrijving overtollig mag genoemd worden.

De *Azalea's* eischen gelijke behandeling als de *Rhododendrons;* wij kunnen dus ook dit onderwerp hier laten rusten.

Bedekking gedurende den winter hebben deze struiken niet noodig; wel lijdt de bloem door laat invallende vorst en dikwijls ook de plant, als zij verplant is geworden; maar voor 't overige hebben zij in onze kweekerijen, zelfs bij de strengste winterkoude en zonder eenige bedekking nimmer iets geleden. Eene enkele varieteit, de „large Orange" schijnt zachter te zijn; in het voorjaar zijn hare bloemknoppen en twijgen meest altijd dood. Hoogstwaarschijnlijk is zij eene hybride van *Az. calendulacea*, met eene zachtere soort bevrucht.

De *Gentsche Azalea's* vinden in Nederland nog veel te weinig aftrek.

Eenige bloemisten gebruiken jaarlijks een klein getal struikjes en kiezen dan die varieteiten, welke zeer donker gekleurde bloemen voortbrengen, omdat de lichter gekleurde door het in bloei trekken in de trekkas te veel verbleeken. Zeer zelden echter vindt men er op buitenplaatsen en in tuinen vakken van, en toch, waar *Rozen* en *Rhododendrons* plaats vonden, waarom ook daar geene *Azalea's?*

De bereiding van den grond kan immers geen overwegend bezwaar zijn? Wat is gemakkelijker te verkrijgen dan blad- of boschgrond, die, met oude koemest vermengd en tamelijk vochtig gehouden, voldoende is voor deze struiken om welig te groeien en prachtig te bloeien.

Een vak *Rhododendrons hyb.* met een rand van *Azalea's*, of een vak *Azalea's* omringd door een rand van

Rhododendron caucasicum hyb. white Cuningham,
" " " *album splendidum*,
" " " *Madame Wagner*,
" " " *Robinsoni*,
" " " *Prince Camille de Rohan*

en andere verscheidenheden; of wel een vak *Aucuba* in varieteiten met een rand van — of afwisselend geplant met — *Azalea's*, zou, naar ons voorkomt, een schoon geheel vormen.

Azalea's worden, evenals *Rhododendrons* door zaaiing vermenigvuldigd; de fraaie varieteiten door veredeling in kweekkassen en door afleggen, om ze op eigen wortel te kweeken. Om een vak in de open lucht aan te leggen zijn die op eigen wortel het meest aan te bevelen; van de veredelde wordt niet zelden de wildeling meester en dan gaat de varieteit te niet.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

AZALEA MOLLIS.

Groningen, J. B. Wolters.

AZALEA MOLLIS.

Het is zeer wel mogelijk, dat wij door de invoering van deze soort op den duur eene serie *Azalea's* verkrijgen, die alle tot heden bekende varieteiten van *Gentsche Azalea's* verre zal overtreffen.

Reeds nu zijn er een twintigtal verscheidenheden van deze soort, welke hoogstwaarschijnlijk uit de oorspronkelijk ingevoerde zaden zijn ontstaan. Maar wij kunnen zelfs niet vermoeden welke de uitkomsten zullen zijn eener kruising van *Azalea mollis* met de andere Gentsche varieteiten, met *Azalea indica* of met *Rhododendrons.*

Wij hebben de invoering uit Japan naar Europa te danken aan den bekenden reiziger en botanist Maximowickz. Volgens Koch's *Dendrologie*, deel II, 1ste afd., blz. 182 is deze soort beschreven als:

Azalea mollis (Blume) in de *Bijdr. tot de pl. van Neerl.-Ind.*, III, 853 (1826);
Azalea japonica, A. Gray, in *Mem. of the Amer.* etc. (1857);
Rhododendron molle, S. et Z., in *Abh. d. Bayer. Acad.* etc. Kl. IV, 3, 131 (1846);
Azalea mollis, in Miquel, *Ann. Lugd. Bat.*, I, blz. 33;

en in Regel, *Gartenflora* XVI, 1867, blz. 289.

Wij ontvingen haar uit de kweekerij van von Siebold te Leiden en zagen in Mei 1870 de eerste bloemen.

Dr. Koch stelt *Azalea Sinensis*, in China en Japan voorkomende en reeds sedert 1825 in Europa bekend, geheel gelijk met *Azalea mollis;* wij moeten daaraan twijfelen, omdat *Azalea Sinensis*, van welke soort wij reeds in 1844 of '46 eene

plant uit Gent ontvingen, niet de minste koude kon verdragen; wij verloren de plant, die men ons als volkomen „hard" had verkocht — den eersten winter. Eveneens ging het ons met de *Rhododendrons Smithi aureum*, eene hybride van *Rh. pont.* en *Azalea Sinensis*, die mede onze winters moest weêrstaan, terwijl *Azalea mollis* de strengste vorst sedert 1870 zonder eenige bedekking doorstaat.

Voor 't overige past de beschrijving der *Azalea Sinensis* van dr. Koch, wel op *Azalea mollis*. Zoo lezen wij bij hem het volgende:

„Deze schoone, naar het schijnt de overige in de open lucht gekweekte *Azalea's* overtreffende soort, heeft door haar groot aantal bloemen veel overeenkomst met de *Indische Azalea's*, die den overgang vormen tot de ware *Alpenrozen* (*Rhododendrons*). Meer nog sluit *Az. Sinensis* (*mollis*) met hare schoone, gele bloemen zich aan bij *Az. pontica*, hoewel de laatste vroeger in den herfst het blad verliest. Ook zijn de bladeren in den regel veel grooter dan die van de Gentsche *Azalea's* (van *Az. mollis* hebbende bladeren in vorm en grootte veel overeenkomst met die van *Az. pontica*).

De oude *Azalea Sinensis* werd langzamerhand vergeten en verdween reeds voor 15—20 jaren geheel uit de tuinen; nu zij opnieuw onder den naam *Azalea mollis* werd ingevoerd, trok zij de aandacht. Onder dezen naam is zij een zeer geliefde bloemstruik voor de tuinen geworden. Eenige bloemisten, o. a. L. van Houtte te Gent, trachten de bloemen te volmaken en doen dit met goed gevolg."

Wij voegen uit onze ervaring het navolgende aan het schrijven van dr. Koch toe:

De *Azalea mollis* is volkomen hard en heeft uiterlijk veel overeenkomst met *Az. pontica*. De vorm der plant, de twijgen, scheuten, bladeren en bloemknoppen gelijken zoozeer, dat beide soorten zonder de bloemen, nauwelijks te onderscheiden zijn; de bloemen van *Az. mollis* zijn echter grooter en gelijken, wat den vorm betreft, op die van sommige *Rhod. hyb.* Zij hebben op de „impériale" geen gele vlek, gelijk bijna alle *Gentsche Azalea's*, maar wel min of meer groote olijfkleurige stippen op een lichter of donkerder gekleurden grond, eenigszins overeenkomende met de stippen, welke men op sommige *Rhododendron*bloemen vindt.

Azalea mollis vormt de bloemknoppen op de spitsen der twijgen; niet zelden vindt men er drie, vier tot vijf bijeen; daar die bloemknoppen in den regel gelijktijdig ontwikkelen en de bloemen tegelijk opengaan, vormen deze een meestal zeer groot „bouquet" in den vorm niet ongelijk aan een flink ontwikkeld bloemscherm van de *Hortensia*. Dit is evenwel slechts het geval bij planten, die op den open grond groeien; in potten gekweekt zijn de bloemen wel groot, doch de bloemtrossen (bouquets) veel kleiner.

De planten, die wij ontvingen, waren zaailingen. Alle verschillen. De plaat

geeft er een drietal van te zien, wij hebben ze nog niet benoemd, maar zij komen overeen met sommige, die door van Houtte te Gent in den handel gebracht zijn. Wij zullen ze later vergelijken en namen geven.

Indien wij wel onderricht zijn, is de geheele verzameling, indertijd in het etablissement van von Siebold te Leiden uit ingevoerde zaden gewonnen, door verkoop aan den heer van Houtte gekomen, die er nu reeds een twintigtal varieteiten van aanbieden kan. De meeste zijn reeds in 't bezit van kweekers te Boskoop. In de maand Mei 1875 zagen wij de bloemen van de geheele verzameling; de kleuren gaan van bijna wit (roomkleur) geel, nanking — in alle nuancen tot een zalmkleurig zacht rood en oranje over; zij zijn echter zoo samengesteld en vloeien zoo zacht ineen, dat het zeer moeielijk wordt ze te beschrijven.

De varieteit genaamd *Chevalier A. de Reali* b.v. heeft witte bloemen, die in roomkleurig geel overgaan en op de „impériale" oranjestippen hebben.

Comte de Gomer heeft énorm groote bouquets en zeer groote bloemen, die levendig rosé gekleurd zijn met oranjevlekken. *Ernest Bach* heeft groote bloemen van een zalmkleurig rose met oranje- en olijfkleurige stippen enz.

Azalea mollis zijn volkomen geschikt, om in ons klimaat in de open lucht geplant te worden. Zij verdragen zonder bedekking alle winterkoude, verlangen dezelfde behandeling als de *Gentsche Azalea's*, laten zich ook op gelijke wijze vermeerderen en zijn uitmuntend geschikt, om vroegtijdig in bloei te trekken.

De tuinbouw mag zich met deze aanwinst geluk wenschen.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brux.

ILEX AQUIFOLIA VAR.

Groningen, J. B. Wolters.

ILEX LIN.

Er zijn plantengeslachten, die slechts eenigen tijd de gunst der mode genieten en dan weêr bijna vergeten worden, zooals de *Anjelier*, de *Auricula*, de *Cactus*, de *Dahlia* enz. Andere daarentegen, als de *Roos*, de *Spar*, de *Eik* worden voortdurend algemeen geacht.

Dit laatste is ook het geval met het *Ilex*geslacht. Het is hoog geacht sedert er lust en belangstelling in schoone planten ontstond en dat met recht: het is niet alleen een schoon maar ook een rijk geslacht. Reeds ten tijde van Linnaeus, in de eerste helft der achttiende eeuw, kende Filip Miller 33 soorten.

Als wij dus eene afbeelding geven van een drietal Hulstvarieteiten, die niet eens tot de nieuwste behooren, dan geschiedt dat niet om haar hier als vergeten planten opnieuw aan te bevelen, of als iets nieuws aan te kondigen, maar om te wijzen op den rijkdom van soorten en varieteiten, het verschil in groeikracht, kleur en vorm der bladeren, het veelvuldig gebruik dat men er van maken kan — alle eigenschappen, die kunnen strekken, om dit heerlijk plantengeslacht nog hooger te doen schatten, dan reeds het geval is.

Het juiste getal der thans bestaande soorten is met geene mogelijkheid te bepalen, daar wat de een „soort" noemt bij den ander „varieteit" heet. Zeker is het althans, dat zeer vele zoogenaamde soorten dit niet zijn. Zoo wordt de *Ilex Perado* soort genoemd, maar van eene menigte zaden, die wij indertijd in den Leidschen Akademietuin van de *Ilex Perado* plukten, groeide niets anders dan de echte *I. Balearica*. Deze heeft zekere overeenkomst met *I. aquifolium*, doch de bladeren zijn doffer en vlak; de scherpe tanden niet beurtelings naar beneden en naar boven gebogen.

Zoo ook zagen wij in onze kweekerij aan den Theehulst (*Ilex angustifolia salicifolia*) meermalen takken verschijnen van den Ananashulst, *I. angustifolia*, ja zelfs van *I. aquifolium*. Hieruit meenen wij te mogen besluiten, dat beide varieteiten zijn van den gewonen groenen Hulst.

Soorten en varieteiten te zamen, telt men van den Hulst reeds meer dan honderd. En al vallen daar eenige af, die onze winters niet doorstaan en dus voor onzen tuinbouw niet bruikbaar zijn; er blijft toch nog altijd eene zeer ruime keuze.

De gewone groene Hulst bereikt eene hoogte van 5 à 6 meter, terwijl eenige varieteiten vrij laag blijven.

Groot is de verscheidenheid van kleur en vorm der bladeren. Hoe fraai steekt het bleeke doffe groen van de *I. opaca* af tegen het donker glanzende van de *I. aquifolium*, terwijl weer bladen van andere varieteiten goud- of zilverkleurig zijn, gevlekt en gerand, of geheel geel, wit, enz. En terwijl van sommige de bladen smaller zijn dan die der wilgen, zooals bij *Ilex ligustrina* en *Dahoon*, zijn andere rond als bij *I. rotundifolia;* met zware breede doornen of stekels als bij *I. latispina;* aan beide zijden met stekels bezet als bij *I. echinata;* de rand van stekels vlak geplaatst als bij *I. Balearica;* beurtelings naar boven en beneden golfsgewijze gebogen als bij *I. aquifolium;* terwijl *I. laurifolia* in 't geheel geene stekels heeft.

Van den *Hulst* met hangende takken, *I. pendula*, bestaat reeds meer dan eene bonte varieteit [1]).

Welk een rijkdom dus! En nog spraken wij niet van de bloemen en de vruchten.

Wat nu betreft het gebruik, dat men van den *Hulst* kan maken; het is, gelijk wij reeds zeiden, veelvuldig en zeer uiteenloopend.

Terwijl een enkele bonte Hulst in het midden van een bloemperkje het tuintje van den geringsten burger versiert, plant men er op de groote landgoederen met goed gevolg geheele vakken van en lanen. Een flink vak *Hulsten*, goed gesorteerd, wordt door het schoonste Conifeerenvak niet te schande gemaakt. Ja, een enkele

---

[1]) Om aan te toonen hoe gemakkelijk somtijds varieteiten van *Hulsten* ontstaan, kan dienen dat in 1866—68 bij den heer A. van Heiningen te Boskoop uit een groenen Treurhulst *drie* varieteiten zijn ontstaan met bonte bladeren, waarvan twee: de *Ilex pendula aureo marginatis* en de *Ilex pendula aureo maculatis* in den handel bekend zijn. De derde varieteit is om hare overeenkomst met de reeds vroeger verschenen *Ilex pendula argenteo marginatis* niet aangehouden.

Dan is het een opmerkelijk verschijnsel, bij den gewonen *Hulst* waar te nemen, dat naarmate de plant ouder wordt, de bladeren aan de bovenste takken en twijgen minder stekelig worden. Ons is eene heg bekend, of liever eene rij van *Ilex aquifolium* geplant om te dekken, waarvan de bladeren tot op ruim een meter hoogte boven den grond zeer stekelig zijn en hoogerop den vorm aannemen van *Ilex aquifolium*. En dit is niet het eenige voorbeeld.

Ook gebeurt het, dat bontbladerige varieteiten op eens groenbladerige scheuten voortbrengen en dit feit is gemakkelijker te verklaren dan een ander, door de redactie waargenomen, waarbij van den niet zeer sterk groeienden, zoogenaamden „holbladerigen, witgeranden hulst" een krachtige scheut ontwikkelde, die gekroesde bladeren droeg, welke in het midden geel en wit gevlamde vlekken hadden.

Treurhulst, op een eenigszins langen stam veredeld, zal als gazonboom zijne plaats met eere bekleeden.

Men kan eene prachtige laan vormen door aan beide zijden van het pad drie of meer rijen *Hulst* te planten; de achterste van hooge gewone groene en laurierhulsten en vervolgens afdalende met allerlei verscheidenheden, zoodat de laagst blijvende in de voorste rij komen. Als dan de achtergond aan beide zijden gedekt is door hoogopgaande bladverliezende boomen, maakt het geheel een imposanten indruk.

Natuurlijk is zulk een aanleg niet goedkoop, maar één fraai landschap — op het doek is dit evenmin en men zegt immers dat de natuur boven de kunst gaat!

Op kleinere buitenplaatsen zal men met een tweetal enkele rijen van in boomvorm gekweekte *Hulsten* hetzelfde doel bereiken, dat aanleiding geeft om op groote terreinen Dennen of Sparren te planten.

Van de gewone groene *Hulst* wordt wel het allermeest gebruik gemaakt. Bekend is het toch, dat men daar ook zeer goede heggen van vormt. Maar minder bekend is het misschien, dat hij zich zeer goed laat gebruiken als onderhout of dekhout onder hoog geboomte. Ook is hij zeer geschikt tot vulling van defecte struikheesterpartijen. In hoogere houtpartijen zou hij insgelijks tot datzelfde doel kunnen dienen, maar dan komt de schoonheid van den *Hulst* minder tot haar recht. Zeer fraai is vooral de *Hulst* als hij in den herfst tot na den winter met zijne vele koraalroode bessen prijken. Plant men er eenige bij elkaâr dan zal de geelvruchtige eene schoone afwisseling geven. Buitengewoon schoon is zulk een met vruchten beladen, geïsoleerd staand exemplaar. Dit is in het groot wat een

Aucuba Japonica var. als matig hooggroeiende struik, of een

Skimma Japonica in miniatuur is.

't Is te betreuren, dat er bij dit geslacht zooveel verwarring heerscht in de nomenclatuur. Niet alleen, dat men, gelijk wij reeds zeiden, soorten en varieteiten verwart, zóózeer, dat dr. Karl. Koch bij de stelsels van Göppert te Breslau en van Decaisne te Parijs nog een derde voegt; zelfs in ons land zijn de namen der varieteiten niet overal dezelfde. Ja, te Boskoop, waar de Hulstcultuur eene belangrijke plaats inneemt, zijn de benamingen in de verschillende kweekerijen verschillend.

Eenige jaren geleden deed het bestuur der Pomologische vereeniging eene poging, om in dezen tot eenheid te komen. Zij bracht het te Boskoop aanwezige materiaal bijeen en regelde de namen, maar het was vergeefsche moeite. In den zomer van 1875 werd de poging hervat door de jonge vereeniging: *Flora en Pomona*, maar ook thans zal de uitslag waarschijnlijk zeer ongunstig zijn; de meeste kweekers behouden hunne oude namen. En dat is niet te verwonderen, wanneer men weet, welk een tegenzin kweekers en liefhebbers in den regel tegen nieuwe namen

hebben. Trouwens voor den liefhebber is deze kwestie niet van het hoogste belang. Als hij maar gezonde en goed varieerende planten ontvangt, is praktisch de zaak in orde, al gaat de theorie een weinig kreupel.

Wij geven hier dan ook geene namen en dat niet alleen om de aangegeven reden, maar ook omdat men, door eenige soorten op den voorgrond te stellen, de overige daardoor eenigszins in de schaduw zet en dat zou een onrecht zijn, want alle zijn schoon.

C. DE. V.

A. J. Wendel, ad. nat. del

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

BELLE D' AOÛT.

Groningen, J. B. Wolters.

PEER VAR. GROS ROUSSELET D'AOUT (V. MONS).

Afkomst. Wij hebben deze varieteit in het jaar 1860 onmiddelijk van de societeit van Mons in België ontvangen, maar er toen, omdat wij haar in de Duitsche, Engelsche en Fransche pomologische boekwerken niet beschreven vonden, niet van gekweekt en dus niet verspreid. Echter hebben wij op ons huiserf op een tak van een' reeds vruchtdragenden boom eene ent geplaatst, die goed ontwikkeld, reeds een zestal zomers vruchten heeft gedragen. Wij gelooven dus dat deze peer genoeg beproefd is en daar wij haar *zeer goed* bevonden, meenden wij dat zij eene plaats in de *Nederlandsche Flora en Pomona* niet onwaardig zou bekleeden, wat tevens kan strekken om haar in ruimer kring bekend te doen worden.

Literatuur. Wij hebben deze peer later dan genoemd tijdstip onder denzelfden naam beschreven gevonden bij A. J. Downing, *the Fruits and Fruit Trees of America*, Revised Editon, New York 1866. De beschrijving komt in alles goed overeen met de vrucht, die wij kennen. Van den boom zegt de auteur zeer weinig.

Ook vinden wij deze varieteit in den *Catalogue Général* etc. van Simon Louis frères, boomkweekers bij Metz, beschreven, mede op eene wijze, die in alles overeenkomt met onze ervaring.

Vorm en grootte. De vrucht is peervormig, met eene kleine inbuiging naar den steel; middelmatige vruchten zijn 0,08 à 0,09 lang en 0,06 Ned. dik, naar den kelk, waar zij het dikst is, fraai afgerond.

Kelk open, de kelkblaadjes ontbreken bijna altijd. De enkele, die men vindt zijn breed aan de basis, spitspuntig en bijna zwart.

Steel: 0.015 Ned. lang, dik, vleeschachtig, bruin gekleurd, veeltijds scheef aangehecht.

De schil: is dik, ruw op 't gevoel, stroogeel, met een weinig groen naar den steel, aan de zonzijde met menieroode stippen en vlekken, de kleur is over 't geheel dof; om de kelkholte met dunne lichtgrauve roest en hier en daar grauwe stippen.

Vleesch: Dit is roomkleurig, matig fijn, smeltend, zeer saprijk, van een zoeten, eenigszins „rinschen" geurigen smaak. Weinig steenkorrels om het klokhuis.

Klokhuis: matig groot; cellen ruim; weinig, meestal onvolkomen, zwartbruin gekleurde spitse pitten.

Tijd van gebruik: Augustus. De vruchten moeten met tusschenpoozen geplukt worden. Wij nemen haar in de eerste dagen dezer maand van den boom en kunnen haar dan bewaren tot het begin van September. De vruchten worden zelden „beurs"; laat men ze lang aan den boom dan worden zij droog, melig en hebben veel te lijden van de wespen.

De boom: groeit sterk, is dicht getakt en stevig, zal wel eene fraaie, regelmatige pyramide vormen. De twijgen zijn stevig, stomp aan den top, de knoppen opstaande op verheven dragers. De kleur der opperhuid is donker olijfkleurig-bruin; de scheuten zijn aan de spitsen met wol bedekt, de bladeren groot, eirond, stomppuntig, diepgetand, lichtgroen en bij hare eerste ontwikkeling met wol bedekt, later dofgroen; de bloemknoppen zijn groot, spits, kegelvormig, dik, de bloemen groot, de petalen breed, de bloemtrossen nog al dicht. De boom draagt vroeg en veel.

Wij kunnen deze varieteit voor ons klimaat zeer aanbevelen als eene der beste, saprijkste zomerperen, die wij leerden kennen, hoewel niet de fijnste van vleesch.

K. J. W. O.

GOEDE RAAD OM BIJ HET PLANTEN VAN PEREBOOMEN IN ACHT TE NEMEN.

De Pereboom eischt een goeden, krachtigen, diepen grond. In schrale gronden tiert hij niet en natte grond heeft een' zeer nadeeligen invloed op fijne vruchten.

Goede, milde klei, zanderig leem, vette zandgrond, humusrijke kalk, in 't algemeen alle warme grondsoorten zijn den boom voordeelig, altijd onder voorwaarde, dat de bodem genoegzaam voedend en diep is en de ondergrond water doorlaat.

Indien de ondergrond ongunstig is voor zijnen groei, mag men dien toch niet omwerken; het is in dit geval voldoende de bovenste lagen door bemesting en bijvoeging van goeden grond te verbeteren.

De Pereboom op Kwee veredeld, eischt een verschen vochtigen grond; goede, zanderige alluviaal (aangespoelde) grond, roode mergel en in 't algemeen alle vette, niet al te losse maar ook niet al te zware noch te koude grond passen hem. Poreuse grondsoorten zijn voor den Pereboom op kwee veredeld schadelijk, deze droogt te spoedig uit, het ontbreekt in dit geval den onderstam (de kwee) aan de noodige vochtigheid.

Versche, alsmede spoedig oplossende meststoffen, mogen niet onmiddelijk bij het planten van den Pereboom aangewend worden; het is noodig, dat deze stoffen voor de planting van den boom behoorlijk opgelost, verweerd en verrot zijn. De wortels lijden door den verschen, onopgelosten, niet verweerden noch verrotten mest.

Langzaam zich oplossende meststoffen worden in den herfst, spoedig oplossende in het voorjaar ingegraven; het is altijd noodig den mest met aarde te vermengen.

Ook is het niet genoeg bij de planting den boom te bemesten; men moet dat van tijd tot tijd herhalen.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Bruxel.

CELLINI.

Groningen, J. B. Wolters.

APPEL VAR. CELLINI.

Afkomst: Volgens dr. Hogg is deze varieteit door mr. Leonard Philips te Vauxhall gewonnen: maar wanneer dit geschiedde schijnt evenmin bekend te zijn als de oorsprong van hare benaming. Wij ontvingen haar van de heeren Rivers in Engeland en van Transon frères te Orléans in 1865 en 1866.

Literatuur: *The Fruit Manual* etc. door dr. R. Hogg, 4de ed. 1875 met fig. no. 12.

Catalogue of the fruits etc. Londen, 3de ed. 1842, bl. 10 onder no. 32 met een korte beschrijving.

In de *Wiener Obst- und Gartenzeitung*, 1e Jahrg., 1e Heft, Januari 1876, geeft de bekende pomoloog Oberdieck op bl. 26 eene zeer uitvoerige beschrijving met afbeeldingen van deze vrucht. Hij deelt tevens mede, dat zij in het plaatwerk, getiteld *British Pomology* van dr. Hogg op bl. 38 mede is beschreven en afgebeeld. Verder komt zij voor in de *catalogi* van de meeste voorname ooftboomkweekers.

Vorm en grootte: De vrucht is bijna platrond, 0,07 à 0,075 hoog, bij 0,08 en 0,09 Ned. dik, soms nog grooter, zooals in het jaar 1868, toen wij een zeer warmen zomer hadden en buitengewoon veel vruchten inoogstten, zoo schoon en vele zoo voortreffelijk als wij sedert niet meer verkregen. Hoe grooter de vrucht des te platter is zij aan kelk en steel. In dit geval is de grootste dikte nagenoeg in 't midden; kleinere vruchten zijn naar verhouding hooger gebouwd en dan valt de grootste dikte meer naar den steel, de vrucht is naar den kelk en den steel fraai afgerond, meestal een weinig scheef,

„ribben" of verhevenheden hebben wij nimmer waargenomen. Oberdieck zegt er vlakke verhevenheden op gezien te hebben.

Kelk: wijd open; de kelkbladeren zijn aan de basis breed, kort gespitst, eerst een weinig naar en over den kelk gebogen, dan opstaande; vervolgens vallen de spitsen naar buiten. De kelk is in eene tamelijk wijde en diepe, bijna effene schotelvormige holte geplaatst en door plooitjes omgeven, meestal ook door een weinig groen omringd.

Steel: tamelijk lang, 0,02 à 0,025 Ned., houtachtig, gebogen, in eene wijde, trechtervormige holte, met dun groen gekleurd roest bekleed.

Schil: dun, glad, zeer glanzend, een weinig kleverig, geelachtig groen, later lichtgeel, aan zonzijde fraai donker karmozijnrood gevlamd en gestreept, aan de schaduwzijde meestal met roode vlekjes. In 1868 waren de vruchten bijna geheel met karmozijnrood overdekt, waarin men donkere bloedroode vlammen en strepen kon waarnemen. De stippen zijn nauwelijks zichtbaar en onregelmatig over de geheele vrucht verspreid.

Vleesch: bijna roomkleurig, fijn, los, saprijk, van een frisschen, nog al zuren en soms geurigen smaak.

Klokhuis: matig groot, in 't midden een weinig open; cellen niet groot, met weinige donkerbruine pitten.

Tijd van gebruik: October, tot het begin van November; de vruchten moeten in het laatst van September geplukt worden. In '68 waren ze te lang aan den boom gebleven, de smaak was verloren; al de vruchten barstten open, het vleesch was meelachtig geworden. Wij kunnen de vruchten niet, gelijk Oberdieck schrijft, tot kerstmis bewaren en ook Hogg stelt den tijd van gebruik in de door ons genoemde maanden. Zij zijn zeer goede keukenappels van den eersten rang en een sieraad op het dessert.

De boom: groeit matig, draagt buitengewoon vroeg en veel en vormt eene fraaie regelmatige pyramide of een pyramidale kroon: de twijgen zijn violetkleurig, aan de schaduwzijde olijfgroen en hebben talrijke fijne stippen, de knoppen een weinig wolachtig op vlakke dragers, die eenigszins geribd zijn. De bladeren zijn groot, bijna vlak, met omhoog gebogen spitsen, ovaal, dikwijls aan den steel een weinig kantvormig ingetrokken en op de randen grof en diep getand. De scheuten zijn aan de spitsen met wol bedekt.

Deze boom is vooral voor den pyramidevorm aan te bevelen, voor den boomgaard minder doelmatig. Hij wordt niet groot en is door het vroege en vele dragen spoedig uitgeput.

K. J. W. O.

A J Wendel, ad nat. del

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

JAPANSCHE PEREN, MADAME VON SIEBOLD.

Groningen, J B Wolters.

JAPANSCHE PEREN (VON SIEBOLD) VAR. DAYMIO.

Met eene menigte planten van allerlei aard hebben wij de invoering van deze Peren — in ieder opzicht afwijkende van de ons bekende Europeesche — te danken aan Jhr. von Siebold, die ze uit Japan medebracht of overzond en in het établissement te Leiden door zijnen tuinman, den verdienstelijken Mater, reeds eenige jaren liet kweeken.

Wij hebben met groot genoegen aan het verzoek van den heer J. Mater om eene varieteit van deze soort in plaat te doen brengen en in dit werk op te nemen voldaan, vooreerst om haar — voor zoover wij weten werd zij nimmer beschreven — in ruimer kring bekend te doen worden, ten anderen omdat wij, dit doende de gelegenheid hebben om eene bloem te planten op het graf van een' man aan wien de Europeesche tuinbouw in 't algemeen en de Nederlandsche in 't bijzonder groote verplichtingen hebben.

De eerste vruchten zagen wij op de tentoonstelling in het jaar 1874 door de *Pomologische vereeniging* te Boskoop te Rotterdam gehouden. Zij werden met de geheele verzameling vandaar naar Keulen gezonden en bleven, gelijk uit de catalogi der voornaamste Duitsche kweekers blijkt, in Duitschland niet onopgemerkt.

De varieteit op de plaat afgebeeld heet *Daymio*. Men weet dat de Japansche edelen aldus worden genoemd.

Vorm: rond, naar den kelk en den steel eivormig afgerond, 0,06 hoog en 0.06 Ned. dik.

Kelk: open, bijna op de vrucht: kelkblaadjes afgebroken, de overblijfselen zijn groen, hoornachtig.

Steel: 0,04 Ned. lang, dun, houtachtig, naar de vrucht het dikst, recht op de vrucht ingestoken, somtijds een weinig gebogen, geelachtig groen en bruin.

Schil: dun, ruw op 't gevoel, groenachtig geel of citroengeel, vol aschgrauwe stippen, hier en daar met dun lichtbruin roest.

Vleesch: geelachtig wit, grof, maar zonder steenkorrels, knappend, tamelijk saprijk. De smaak heeft eenige overeenkomst met dien van de kwee, maar is minder aangenaam.

Klokhuis: klein; de cellen zijn groot, de pitten eveneens, breed, stompgepunt en zwart.

Tijd van gebruik: Wij konden de vruchten tot April bewaren; volgens inlichtingen van den heer Mater duren zij tot Mei—Juni. Prof. Maximowickz bevestigt het zeggen van Mater. Men zegt, dat de vruchten goed zijn om te stoven, maar er is een „smaakje" aan dat ons weinig bevalt. Wij gelooven, dat zij beter als sieraad dan voor huiselijk gebruik kunnen dienen.

De boom: groeit sterk, heeft slanke twijgen, bloeit aan de spitsen en draagt daaraan dus ook vruchten, hoewel niet uitsluitend. De twijgen zijn dofbruin met roode grauwe stippen; de knoppen gelijken eenigszins op die van *Aronia*, zijn dik en naar de spits geopend. De bladsteel is dun, bijna 0.06 Ned. lang en groen gekleurd, het blad is 0,11 Ned. lang, somtijds langer, 0,06 breed, fraai, fijn en scherpgetand, heeft een stompe spits en is glanzend groen gekleurd. De bloemen zijn groot en vroeg ontwikkeld, 10 à 12 dagen voor de Eropeesche varieteiten, wit, de petalen breed, rond. De boom draagt veel.

De andere ons bekende varieteiten zijn:

1. *Mikado*, aldus genoemd naar het geestelijk opperhoofd van Japan.

Vorm: ronder dan die der vruchten van de var. *Daymio*, om den steel eenigszins plat en naar den kelk eivormig afgerond, altijd regelmatig, 0,05 hoog en even dik.

Steel: 0,04 Ned. lang, dun, houtachtig, glanzend, gebogen, naar de vrucht dikker, ingestoken.

Kelk: open, op de vrucht; de kelkbladeren ontbreken meestal, zoo niet dan zijn zij breed, hoornachtig en onregelmatig geplaatst.

Schil: meer hooggeel dan die van de *Daymio*, met fijne lichtbruine stippen, weinig roest.

Vleesch: gelijk dat van de vorige varieteit, maar meer zuur van smaak.

Klokhuis: kleine cellen, kleine pitten, gelijk aan die van de *Daymio*.

Tijd van gebruik: November. De vrucht kan gekookt worden, is voor 't overige goed voor sieraad.

De boom: groeit niet zoo sterk als de vorige var. De bladsteel is zeer lang, 0,07 Ned., het blad eivormig, 0,08 lang en 0,04 Ned. breed, fijngetand, stompgepunt, glanzend groen. De vruchten vormen trossen.

2. *Sieboldii.*

Vorm: bijna eivormig, naar den steel somtijds een weinig ingebogen, fraai, 0,07 lang en 0.05 dik.

Kelk: wijd open, in eene kleine holte; de kelkbladeren zijn zwart, ontbreken meestal.

Steel: 0,04 Ned. lang, dun, houtachtig, een weinig scheef ingestoken.

Schil: ruw, niet dik, groen, met veel grauw overdekt, fijne lichtgrauwe stippen.

Vleesch: gelijk aan dat der vorige var.

Klokhuis: groot, cellen ruim, pitten groot en zwart.

Tijd van gebruik: tot in 't voorjaar: wegens de grauwe kleur is de vrucht beter voor de keuken dan als sieraad geschikt.

De boom: groeit veel sterker dan de genoemde varieteiten, waarmede hij anders groote overeenkomst heeft. De knoppen zijn aan de spitsen meer gesloten, de bladeren veel grooter, bijna 0,13 lang 0,09 breed, stompgepunt, fijngetand, zeer glanzend groen. De bladsteel is 0,08 Ned. lang.

3. *Madame von Siebold.*

Vorm: rond, aan den steel wat plat, naar den kelk eivormig afgerond, een weinig bultig, d. i. hier en daar met kleine verhevenheden, 0,06 Ned. hoog en dik.

Kelk: open, in eene nauwe, diepe holte; de kelkbladeren ontbreken.

Steel: 0,06 Ned. lang, houtachtig, geelbruin, naar de vrucht het dikst, recht, ingestoken.

Schil: lichtbruin, met veel grijze stippen, fijner dan die van de *Sieboldii.*

Vleesch: gelijk aan dat der vorige var.

Klokhuis: groot, cellen ruim, pitten gelijk aan die van de andere varieteiten.

De boom: groeit sterk; de bladsteel is 0,05 Ned. lang, dun, het blad eirond met eene lange spits, 0,11 lang en 0,07 breed, fijngetand, scherpgepunt, glazend groen. De knoppen zijn naar de spits meer gesloten dan die van de vorige varieteiten.

De boomen van de var. *Daymio* en *Mikado* en die van de *Siboldii* en *Madame von Siebold* gelijken paarsgewijze veel op elkander.

Er is nog eene vijfde varieteit, waarvan de vrucht vroeg, reeds in September rijp is, op eene langwerpig ronde pruim gelijkt en hoog geel is gekleurd. Zij moet beter van smaak zijn dan de genoemde var. Deze is door een Boskooper kweeker

aangekocht en met vergunning naar een der voornaamste liefhebbers van planten genoemd, om haar onder dien naam in den handel te brengen.

Wij twijfelen zeer of deze Japansche peren als ooftboomen opgang zullen maken. Als sierboomen en struiken echter zullen zij met hunne groote, glanzende bladeren, groote witte bloemen, aan trossen bijeen geplaatst en hunne vreemd gevormde, deels helder geel gekleurde vruchten eene fraaie vertooning maken in iedere heesterpartij.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Bruss...

TROPAEOLUM SPECIOSUM.

Groningen, J. B. Wolters.

TROPAEOLUM SPECIOSUM.

Tropaeolum (van tropaeum = trophee) is een zeer gepaste naam voor een plantengeslacht, van 't welk de meeste soorten bladeren dragen, die op schilden en bloemen, die op helmen gelijken. Deze gelijkenis komt zeer goed uit bij de welbekende *Oostindische kers* — *Tropaeolum majus*, die dus zeer geschikt is om de benaming te verklaren. Minder duidelijk valt zij echter in 't oog bij de *Tr. speciosum:* hare bladeren zijn „zesdeelig" en in de bloemen herkent men niet dadelijk den helmvorm.

Volgens prof. Ch. Lemaire, *Flores des Serres et des Jardins de l'Europe*, Gand chez Louis van Houtte, Tome troisième, 1847 no. 281 is de *Tr. speciosum* door Lobb, den beroemden botanist en reiziger op het eiland Chiloë gevonden en levend naar Europa overgebracht. Paepig vond haar in de maagdelijke bosschen van het zuidelijk deel van Chili, in het dal van Quillay-Leuvy bij Antuca.

In het bovengenoemde werk is deze plant tamelijk goed afgebeeld, maar het rood van de bloemen is iets te licht. Blijkbaar werd zij geteekend naar eene plant in een' bloempot in de kas gekweekt, waardoor ook de doffe tint en de geelgroene kleur der bladeren zou worden verklaard.

Hoe de plant naar Nederland is gekomen, kunnen wij niet zeggen, wij weten alleen, dat een onzer kweekers haar reeds voorlang bij een' bloemist te Utrecht gekocht en te Boskoop ingevoerd heeft.

Zij is anders, hoewel van tijd tot tijd in tuinbouwkundige bladen besproken, lang niet algemeen bekend. Men moet om haar op den rechten prijs te stellen, de plant zelve zien; afbeeldingen hoe goed ook getroffen — als die van onze plaat —

beschrijvingen, hoe juist ook, geven den indruk niet terug, dien zij, krachtig ontwikkeld en in bloei, op ons maakt. Misschien heeft de vrees, dat deze *Tropaeolum*, evenmin als de andere, tegen onze winterkoude bestand zou zijn, menigeen afgeschrikt om er eene proef mede te nemen; wij kunnen echter na eene veeljarige ervaring de verzekering geven, dat zij volkomen hard is. Wel sterven de stengels telken jare tot den grond af, maar de worteltjes — het is geen „bolgewas" — blijven levend zonder eenige bedekking.

De *Tr. speciosum* is eene klemplant; zij maakt stengels van meer dan drie à vier meters lengte, hecht zich met de bladstelen op eigenaardige wijze aan de voorwerpen, die men haar tot steun geeft en bloeit van het eind der maand Juni tot het begin van October onafgebroken met duizenden bloempjes, schitterend rood gekleurd, welke fraai afsteken bij de levendig groene en fraai gevormde blaadjes. Om deze kleurschakeering recht te genieten, moet men het geheel zien, een stengel, hoe dicht ook met bloemen bezet, is niet voldoende.

Van de wijze waarop men deze plant uitstekend kan aanwenden, geven wij een drietal voorbeelden.

Wij hebben een tuinhuis gekend, waarvan de gevels ten oosten en ten westen uit riet waren samengesteld. Tegen den westelijken gevel — minstens 4 à $4^1/_2$ meter hoog — had men *Tropaeolum speciosum* geplant en iederen zomer was hij in hoogte en breedte dicht bedekt door de fraaie stengels der plant en hare ontelbare bloemen. Door de avondzon beschenen geleek de gevel een muur van vuur.

Een tweede voorbeeld van de aanwending der *Tr. speciosum* kennen wij uit een heg van *Thuya occidentalis*, gekweekt om het gezicht op een oude schuur van een buurman te benemen. Langs de heg, die zelfs in den zomer — ten minste van 's morgens negen uur af — in de schaduw van de schuur staat, welke ten zuiden ligt, heeft men worteltjes geplant van *Tropaeolum speciosum* en sedert vijf of zes jaren geeft deze beplanting den eigenaar en ieder die haar ziet een waar genot. Reeds vroeg in het voorjaar komen de stengels der *Tr. speciosum* uit den grond, slingeren zich langs de twijgen naar boven en overdekken de altijd groene heg met guirlandes van levend groen en bloemen.

In eene kweekerij had men tusschen eene partij *Pinus* (Tsuga) *canadensis* hier en daar *Tropaeolum* geplant en zelden of nooit zagen wij fraaier schouwspel dan dat van de genoemde conifeeren met hare gracieus hangende twijgen aan welker spitsen de rankjes van de *Tropaeolum* zich hadden vastgehecht en naar boven gewerkt, zonder de planten eenigszins te schaden.

Men ziet uit het medegedeelde, dat de *Tropaeolum speciosum* niet zonder steun kan groeien; het liefst hecht zij zich aan riet, waardoor zij uitstekend geschikt is ter bekleeding van koepeltjes en prieelen met wanden van riet, en ook laat zij zich

zeer goed aanwenden ter versiering van conifeeren, die er dan minder eentonig uitzien. De plant laat zich *volstrekt niet binden;* de stengels moeten vrij blijven. Wil men ze den weg wijzen, dan hechte men hen met de blaadjes aan 't voorwerp langs 't welk zij geleid moeten worden, maar zonder ze vast te binden.

De plant groeit in iederen goeden tuingrond, die niet te droog en te vast is, dus niet in leem.

De worteltjes worden in kleine, ongeveer 0,02 M. diepe met den vinger gemaakte groeven, in losse fijn gewreven aarde gelegd, zoodat het boveneiud even uitsteekt. Bij aanhoudende droogte moet men een weinig besproeien; ook de bladeren en de bloemen hebben behoefte aan besproeiing. Door sommige bloemisten en kweekers worden de plantjes in potten gekweekt en deze laten zich nog gemakkelijker in de open lucht overplanten en gelukken beter dan die men verkregen heeft door wortels te leggen. Men moet ze nimmer verplanten voor het laatst van April of — beter nog — het begin van Mei. Het eerste jaar groeien zij niet zoo sterk als het tweede en nemen dan telkens in groeikracht toe.

Tot meerdere aanbeveling zouden wij nog hierbij kunnen voegen, dat de plantjes zeer goedkoop zijn.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

APPEL VAR. HEREFORDSHIRE PEARMAIN.

Groningen, J. B. Wolters.

APPEL, VAR. HEREFORDSHIRE PEARMAIN.

Afkomst: Deze vrucht is eene oude Engelsche varieteit; wij hebben haar ontvangen van den heer Rivers en van de Hort. Soc. te Londen.

Litteratuur: Hogg, *the Fruit Manual* (4de ed. pag. 128) beschrijft haar onder den naam *Royal Pearmain* met de synoniemen *Herefordshire* of *Hertfortshire Pearmain*. In de *Nederlandsche Boomgaard*, 1ste deel, plaat VII gaven wij eene afbeelding en beschrijving van deze varieteit, zooals wij haar ontvangen hadden van den heer Oberdieck te Jeinsen in Hannover. Later oogstten wij vruchten, die meer geelgroen gekleurd waren en het bleek ons, dat wij niet de echte *Herefordshire Pearmain* hadden ontvangen, maar de *Loan's Pearmain*. — Hogg, *Fruit Manual*, blz. 85 — in het *Handb. der Obstk.* I, blz. 319 beschreven onder den naam *Limonen reinette*. In dat handboek deel IV, blz. 511 is de hier afgebeelde varieteit, de ware *Herefordshire Pearmain* beschreven. In pomologische werken bestaat, gelijk ook blijkt uit Lucas *Werthvolles Obst.* no. 61, nog veel verwarring ten opzichte van dezen appel; wij hopen die met deze afbeelding en beschrijving, wat ons land betreft, te hebben weggenomen.

Vorm: Hoogrond, meestal scheef, gelijk de afgebeelde vrucht, dikwijls ook afgeknot kegelvormig. Het groote verschil in vorm heeft waarschijnlijk aanleiding gegeven tot de bestaande verwarring.

Grootte: Van de derde, 0,08 hoog bij 0,09 Ned. dik, ook wel 0,09 Ned. hoog en dik.

Kelk: Half of bijna open, klein, in eene wijde schotelvormige holte met ribben en vouwen en dun roest — als stof — omgeven; kelkbladeren grauw, groen aan de spitsen; een weinig over de vrucht omgebogen.

Steel: 0,02 Ned. lang, stevig, houtachtig, in eene nauwe holte, met dun roest omgeven en een weinig groen.

Schil: Droog, stroogeel; aan de zonzijde goud- bijna oranjegeel, dikwijls met donkerroode vlammen; meestal sterker gekleurd dan de afgebeelde vrucht, toch nimmer helder, glanzend; maar gelijk Lucas zegt: „düster.”

Vleesch: Roomkleurig wit, fijn, zacht, saprijk, geurig, eenigszins overeenkomende met den smaak van de *Wyker pippeling.*

Klokhuis: Klein, cellen klein, pitten kort en dik, niet groot, koffiebruin gekleurd.

Tijd van gebruik: December, Maart. Van den eersten rang voor het dessert en ook voortreffelijk in de keuken.

De boom: Groeit sterk, gelijkt eenigszins op dien van de var. *Gold Pearmain*, doch groeit ijler en heeft de takken afwijkend. Hij wordt niet groot, vormt eene breede kroon, draagt vroeg en veel, is voor de „hoogstamde” pyramide en leivorm het meest geschikt. De twijgen zijn stevig, dof, olijfbruin met eenige stippen en een „zilverhuidje” hier en daar; de knoppen zijn plat en breed, de scheuten olijfgroen met veel wol aan de spitsen, de bladeren groot, lang ovaal, stomp gepunt en getand; de bladsteel is dik en gegroefd. De snoeiing moet lang zijn, met insnijdingen boven de het laagst geplaatste oogen; het vruchthout mag niet worden gesnoeid.

Deze varieteit behoort in iedere verzameling opgenomen te worden.

K. J. W. O.

A. J. Wendel. ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

REINE CLAUDE VIOLET.

Groningen, J. B. Wolters.

PRUIM, VAR. REINE CLAUDE VIOLETTE.

Litteratuur: Bij Hogg — *Fruit Manual*, 4de ed. blz. 565 en in de *Cat. Hort. Soc. Londen*, blz. 170 no. 107, draagt deze varieteit dezelfde namen: *Purple Gage*, *Reine Claude Violette*, *Violet Gage;* bij Downing — *the Fruits* etc. Rev. Ed. — heet zij *Purple Gage*, *Rhine Claude violette*, *Die violette König Claudie* (*!*), *Violet Queen Claude;* en in het *H. B. der Obstk.* VI, blz. 159, no. 149 *Violette Reine Claude.* Volgens den heer Oberdieck, van wiens hand de beschrijving dezer pruim in 't *H. B.* is, wordt de *blaue Reine Claude*, die wij niet kennen, dikwijls met de *R. C. violette* verward.

Afkomst: De afkomst schijnt niet bekend te zijn. Oberdieck zegt, dat het eene reeds lang bekende en veelgeroemde vrucht is. Onderscheidene kweekers te Boskoop ontvingen deze varieteit van verschillende zijden, zonder eenig verschil te bespeuren.

Vorm: Bijna rond, aan de steelzijde vrij plat, naar den stempel minder plat, aan de eene zijde een weinig vlak; eene ondiepe naad deelt de vrucht wat scheef. De stempelpunt is zelden op het midden geplaatst in eene bijna vlakke holte. De vrucht is 0,035 à 0,04 Ned. hoog en dik en behoort dus niet tot de groote pruimen; het *H. B.* heeft haar te groot.

Steel: 0,025 Ned. lang, dik, groen gekleurd met een weinig lichtbruin, recht, een weinig behaard, in eene matig diepe holte.

Huid: dik, laat zich van het vleesch aftrekken. Oberdieck zegt, dat ze niet goed af te trekken is, rood violet, hier en daar geelachtig groen, aan de zonzijde blauw violet; hier en daar gele stippen; witblauw waas over de geheele vrucht.

24

Vleesch: Groenachtig geel, tamelijk vast, zoet, suikerachtig en een weinig geurig, uitmuntend en bijna gelijk aan dat der *groene Reine Claude.*

Steen: Geheel los van het vleesch bij warme zomers als die van het jaar 1868; in 1875 niet volkomen los in alle vruchten, klein, ovaal, dik, wat ruw, aan de steelzijde met eene kleine spitse verhevenheid.

Tijd van gebruik: Van begin tot 15 à 20 September; van den eersten rang voor het dessert; hoogstwaarschijnlijk ook zeer goed om te confijten, te drogen en voor ander huishoudelijk gebruik.

De boom: Groeit sterk, heeft de takken en twijgen afwijkend geplaatst; de twijgen zijn glad, kort geleed, glanzend bruin met olijfkleurige knoppen op verheven dragers; scheuten stevig, matig lang, violetbruin, kaal, geelachtig gevlekt; bladeren groot, opstaande, dik, stijf, boven onbehaard, glanzend groen, sterk gerimpeld, eivormig, stomppuntig en weinig getand; bladsteel dik, met kleine van de bladschijf verwijderd staande kliertjes; goed voor alle vormen, maar 't meest aan te bevelen voor den hoogen kroonvorm. De boom draagt te Boskoop zeer goed, als de voorjaars nachtvorst en de daarmede gepaard gaande koude scherpe oostenwind de zich vroeg ontwikkelende bloemen niet verderven, zelfs buitengewoon veel. In Duitschland schijnt hij minder vruchten te geven. Voor ons klimaat is deze pruim een der beste, die wij kennen.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

PEER VAR. EMILE D' HEYST.

Groningen, J. B. Wolters.

PEER, VAR. EMILE D'HEYST.

Afkomst: Deze voortreffelijke peer is gewonnen door den heer Esperen te Mechelen en genoemd naar den heer Emile Berckmans te Heyst-op-den-berg in België.

Litteratuur: Hogg, *the Fruit Manual*, 4de Ed. 443, met eene zeer goed gelijkende figuur onder no. 33. Downing, *the Fruits* etc. blz. 196, fig. blz. 197. *H. B. der Obstk.* II, S. 323 met eene figuur overgenomen uit Bivorts *Album*, II, blz. 121. Deze afbeelding is wat te groot.

De hier bedoelde varieteit moet niet verward worden met de *Eliza d'Heyst*, die veel later rijp is.

Vorm: Meestal lang, kegelvormig, zelden stomp, naar den kelk eivormig afgerond, naar den steel veelal eenzijdig ingebogen, bijna altijd scheef; 0,08 hoog, 0,05 Ned. dik.

Kelk: Klein, gesloten, kortbladerig, hoornachtig, scheef, bijna op de vrucht geplaatst, door kleine verhevenheden omgeven.

Steel: 0,025 Ned. lang, houtachtig, bruin, tamelijk dik, scheef ingestoken.

Schil: Glad, zeer dun, geelachtig groen, aan de zonzijde een weinig rood, ten minste bij sommige vruchten, met kleine, grauwgele stippen; om den steel en den kelk een weinig dun, lichtbruin roest.

Vleesch: Zeer fijn, groenachtig wit, smeltend, zeer saprijk, zoet, met een geur als rozenwater, zonder steenkorrels, voortreffelijk.

Klokhuis: Klein, cellen matig, pitten plat, meest loos en donkerbruin.

Tijd van gebruik: November, tegen 20—25 October moeten de vruchten geplukt worden. Van den eersten rang voor het dessert.

De boom: Groeit matig, wordt niet groot, is niet voor den „hoogstamden" kroonvorm geschikt. Hij is zeer vruchtbaar, maar draagt niet op jeugdigen leeftijd. De twijgen zijn slank, met enkele doornachtige vruchttwijgjes, die men niet snoeien moet; de scheuten zijn dun, roodachtig geel, aan de schaduwzijde groen met roodachtige stippen; de bloemknoppen klein, eivormig toegespitst en lichtbruin met donkerbruin, de bladknoppen insgelijks klein, matig scherp, op eenigszins verheven dragers. De bladeren zijn langwerpig eivormig, bijna gaafrandig, stompgepunt, dun, glad, lichtgroen gekleurd, hebben een dunnen, matig langen steel en hangen een weinig.

Deze varieteit is aan te bevelen voor leivormen en pyramiden. Zij is eene der voortreffelijkste peren, die ons bekend zijn. Gelijk bijna alle fijne tafelperen verlangt zij eene goede warme standplaats en is niet gemakkelijk te kweeken. De boom moet lang gesnoeid worden.

K. J. W. O.

HYDRANGEA PANICULATA GRANDIFLORA.

HYDRANGEA.

De naam dezer struiken is gevormd door de samenstelling van twee Grieksche woorden, die *water* en *vat* beteekenen. Linnaeus kwam waarschijnlijk op dien naam omdat zij — vooral die, welke tot de soort *Japonica* behooren — veel water behoeven. Als de zomer droog en heet is behooren zij tot de eerste planten, welke op den dag hare bladeren slap laten hangen. De genoemde soort met hare varieteiten heeft dan ook gaarne halve schaduw.

De Duitschers vertalen *Hydrangea* door *Wassergefäss;* bij ons zijn deze planten meer bij den botanischen naam bekend.

De *Hydrangea's* vormen een over 't geheel mild en schoon bloeiend geslacht van goed varieerende struiken. Enkele echter zijn niet volkomen tegen onze winterkoude bestand en daarom zullen wij slechts van de schoonste varieteiten, welke de moeite der bedekking waard zijn een en ander mededeelen, terwijl wij de andere, die alleen in den plantentuin eene plaats verdienen, slechts kort vermelden.

Hydrangea chinensis. Deze wordt wel eens verward met — of, ten onrechte, als eene varieteit beschouwd van de *H. japonica.* De bladeren zijn echter minder glad en de onvruchtbare randbloemen, die bij de *H. japonica* in den regel driebladerig zijn, vierbladerig en hooger gekleurd. Zij is ook beter dan deze tegen de winterkoude bestand.

Hydrangea Impératrice Eugenie. Dit is een schoonbloeiende struik, die ook al ten onrechte als eene varieteit der *H. japonica* wordt beschouwd. Deze, de *H. versicolor*, *H. Thunbergii* en waarschijnlijk ook de *H. chinensis*

behooren waarschijnlijk bij elkander als varieteiten of hybriden van dezelfde hoofdsoort. Maar welke die hoofdsoort is kunnen wij niet beslissen.

Hydrangea involucrata. Een zwakgroeiend struikje, dat in de open lucht veelal een ziekelijk aanzien heeft. Mogelijk is het een goed plantje om vroeg in bloei te trekken.

Hydrangea japonica. Een mildbloeiende struik, die evenals zijne varieteiten des winters bedekking behoeft.

Hydrangea japonica foliis argenteo-variegatis. Zeer schoon en standvastig bontbladerig; het schoonst echter bij de eerste ontwikkeling, bij sterken groei verkrijgt het groen in den zomer te zeer de overhand.

Hydrangea jap. foliis aureo-variegatis. Zeer onstandvastig.

Hydrangea jap. speciosa. Eene nieuwe bonte varieteit, die op elk blad eene witte streep vertoont. Zij is, helaas! zeer onstandvastig.

Hydrangea jap. Hortensis. Deze varieteit is onder den naam *Hortensia* algemeen bekend, maar in hare botanische benaming heerscht, evenals dit het geval is met de *Viburnum opulus* en de *Viburnum plicatum* en varieteiten, eene schromelijke verwarring. Immers zij komt voor als: *Hydrangea japonica flore pleno*, *Hydr. mutabilis*, *Hydr. opuloïdes*, *Hortensia mutabilis*, *Hort. rosea* enz. enz.

Intusschen is zij niets anders dan eene varieteit der *Hydrangea japonica*, die altijd onvruchtbare bloemen geeft, evenals de bolbloemige varieteiten der genoemde *Viburnum.* Achter de soortnamen moet dus het woord stérile — onvruchtbaar — gevoegd worden, zoodat men behoort te spreken van de *Hydrangea japonica stérile.*

De naam *Hortensia* komt niet van het Latijnsche woord *Hortus*, zoodat de benaming *H. hortensis* niet deugt. Ook is de plant niet, gelijk men wellicht zou denken, genoemd naar koningin Hortense, maar — door den botanist Commerson — naar mevrouw Hortense Lapeaute, die de reis om de wereld van Bougainville in 1766—69 medemaakte.

Hydrangea japonica Otaxa is wel mede eene varieteit der *H. japonica* en heeft veel overeenkomst met de gewone *Hortensia.* Zij staat daar echter ver boven, wijl zij forscher groeit, meer glanzende bladeren en veel aanzienlijker bloembollen voortbrengt. Wij hebben er gemeten, die in omtrek 1,08 M. breed en 0,78 hoog waren.

Deze varieteit heeft, evenals de gewone *Hortensia* de neiging om op sommige gronden blauw gekleurde bloemen voort te brengen. Ja, wij zagen aan dezelfde planten de eerste bloemen aan het oude hout rooskleurig

en aan de jonge scheuten in den nazomer blauw. Dit verschijnsel schijnt eene eigenschap van het geslacht te zijn, want hoewel wij het bij oudere varieteiten niet zagen, hebben wij het toch ook bij de *H. involucrata* waargenomen.

Men heeft van tijd tot tijd blauwe *Hydrangea's* in den handel gebracht, als *H. Azisai* en *H. Belzonii* enz., maar indien de aard van den grond het niet belet, worden zij toch weder rood en naam en soort is verloren. Ieder wachte zich voor schade!

Hydrangea nivea. Ook voorkomende onder den naam *H. radiata* is een witbloeiende struik. De bladeren zijn van boven heldergroen en van onderen wit. Het is een schoon gewas, dat zonder bedekking onze winters doorstaat.

Hydrangea quercifolia. De vorm der groote bladeren gelijkt op dien van 't eikenblad; zij zijn aan de onderzijde wollig. De plant bloeit met roodachtige witte bloemen, aan tamelijk lange en dichte trossen; de meeste bloemen zijn onvruchtbaar. Deze soort verdraagt onze winterkoude niet en is daardoor zeldzaam geworden.

Hydrangea rosalba. Ook als *H. versicolor* in den handel. De randbloemen zijn bij het opengaan wit, welke kleur in rosé en later in rood overgaat. Zij is beschreven en keurig afgebeeld in H. Witte, *Flora* etc.

Hydrangea stellata prolifera flore pleno. Van deze hebben de randbloemen meer bloembladeren, die stervormig over elkander liggen, zoodat men haar dubbel kan noemen. Dikwijls verheft zich in 't midden van de bloem een steel, die nog eene kleine bloem draagt.

Hydrangea Thunbergii wordt ook *H. serrata* genoemd, 't geen een overblijfsel is van den naam *Viburnum serratum*, die door Thunberg geheel ten onrechte aan deze plant was gegeven. Zij groeit zwak, bloeit mild en schoon en is volkomen hard.

Als van weinig of geen waarde noemen wij alleen:

Hydrangea acuminata. Hiervan hebben wij nimmer bloemen gezien.

Hydrangea altissima. Ons onbekend.

Hydrangea arborescens. Een gemeene, veelkleurig bloeiende struik.

Hydrangea japonica fimbriata. Eene kleine afwijking.

Hydrangea Lindleyana.

Wij zouden hierbij nog gemakkelijk een dozijn namen kunnen voegen. Maar wij vermelden nog slechts de *Hydrangea paniculata*, die wel schoon is, maar zeldenin den handel voorkomt, omdat zij geheel in de schaduw gesteld worde door de op onze plaat afgebeelde varieteit:

Hydrangea paniculata grandiflora. Deze door von Siebold uit Japan ingevoerde

struik is zonder tegenspraak de schoonste van het geheele geslacht. Men zou er de *H. Otaxa* naast kunnen plaatsen, ware 't niet, dat zij het van die varieteit won, omdat zij bestand is tegen onze strenge winterkoude. In den winter van 1871—72, die, bij den onverwacht invallenden sterken vorst in December 1871 aan zoovele gewassen schade toebracht en waarin alle *Hydrangea's* min of meer geleden hadden, bleef de *Hydr. pan. grandiflora* volkomen ongedeerd.

Zij groeit op tot een flink struikgewas met gladde stengen en langwerpige, spitse bladeren. Bij slechts redelijken groei geeft elke scheut op de spits eene bloemtros. Zij kan dus met recht een der mildstbloeiende struiken heeten.

En niet alleen geeft zij een aanzienlijk getal bloemen; deze duren ook zeer lang. De plant toch bloeit van Augustus tot October met in middellijn ongeveer 0,36 hooge en 0,30 Ned. breede pyramidaalvormige trossen, die eerst groenwit, dan wit en vervolgens rosé gekleurde bloemen dragen. De bloemen zijn grootendeels onvruchtbaar en van de vruchtbare hebben wij nimmer zaad gezien, evenmin als van die der andere *Hydrangea's*.

Om de bloemen steeds in volkomen grootte te verkrijgen, moet de plant behoorlijk gesnoeid worden, opdat zij in volle kracht blijve.

Deze zoo schoone heester wil een niet te drogen, goed bemesten, niet zanderigen noch kleiachtigen grond. Hij tiert het best in gewonen zwarten tuingrond en waar die niet gevonden wordt, in veen- of boschgrond. Dit is trouwens het geval met de meeste *Hydrangea's*. Dat de plant niet in alle gronden wil tieren, is geen onoverkomelijk bezwaar; er zijn zoovele gewassen, die een kunstmatig gevormden bodem behoeven; het is alleen de vraag, of zij de moeite en kosten waard is.

En op die vraag antwoorden wij met volle overtuiging *ja!* Zij mag in geen enkelen tuin ontbreken.

C. DE V.

A. J. Wendel ad nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

APPEL VAR. SENKYRKE. (ZWEDEN.)

Groningen. J. B. Wolters.

APPEL VAR. STENKYRKE (ZWEDEN).

Op het internationaal tuinbouwkundig congres van 7—11 April 1865 te Amsterdam gehouden, werd door den heer F. de Cannart d'Hamale van Mechelen medegedeeld, dat dr. N. J. Andersson, professor in de botanie te Stockholm entrijzen van eenige goede varieteiten van Zweedsche ooftsoorten voor de leden beschikbaar stelde.

De Pomologische Vereeniging te Boskoop maakte van het aanbod van dr. Andersson een dankbaar gebruik en ontving in de maand April of Mei 1866, wel wat laat voor ons klimaat, entrijzen van zeventien variteiten van *Appelen*, die door het lid der vereeniging, den heer Jb. van Hoff werden geënt met dat gevolg, dat de meeste varieteiten opgroeiden en enkele weldra vruchten voortbrachten, waarvan wij in het verslag der Pomol. Vereen. van 1870—71, blz. 23—26, eene korte beschrijving gegeven hebben.

In de lente van 1875 zijn van deze Zweedsche appelen ook in onzen proeftuin geplant; van twee plukten wij de vruchten, waarvan een op de plaat hiernevens zoo fraai is afgebeeld.

Wij vonden de *Stenkyrke* in geen der ons bekende pomologische werken beschreven; wij weten niet of deze appel elders onder een anderen naam voorkomt, noch of hij in Zweden algemeen of weinig verbreid is. Dr. Andersson zond ons de entrijzen met de namen er aan zonder verdere toelichting.

Vorm en grootte: Rond; naar den kelk en den steel plat met eenige onregelmatige verhevenheden over de geheele vrucht, waardoor de dwarse doorsnede eene veelhoekige gedaante heeft, 0,07 hoog en 0,075 à 0,08 Ned. dik.

Kelk: Gesloten, in eene ondiepe holte omgeven door vleeschknobbeltjes en enkele dunne roestvlekjes; kelkbladeren grauw, zwart; de spitsen over de vrucht teruggeslagen.

Steel: 0,015 Ned. lang, houtachtig, dun, lang groenblijvend, later bruin, in eene diepe, nauwe onregelmatige holte, met een weinig dun lichtbruin roest bekleed.

Schil: Glad, glanzend, niet vet, stroogeel, hier en daar groenachtig geel, aan de zonzijde meer citroenkleurig met oranje vermengd, waarin rosévlekken en vlammen; stippen fijn, grauw, in de gele kleur met witte kringen, in het rood met roode omringd; zeer fraai.

Vleesch: Groenachtig wit; aan de zonzijde onder de roode schil roomkleurig, zacht, fijn, niet vast, saprijk, aangenaam, frisch, zoetachtig, zuiver van smaak.

Klokhuis: Matig groot, cellen matig ruim, pitten kort en dik, stomppuntig; donker koffiebruin gekleurd.

Tijd van gebruik: October—Februari. In 1869 konden wij aanteekenen „reeds in September eetbaar"; in 1876 waren de vruchten in Februari nog saprijk. Zij duren dus lang; het zijn goede tafelappels, hoewel niet geurig, een sieraad op het dessert en uitmuntend voor de keuken.

De boom: Groeit niet sterk, wordt slechts matig groot en vormt eene fraaie pyramide; de twijgen zijn dun, lichtbruin met fijne stippen, de knoppen klein en plat, de scheuten matig lang met dunne wol aan de spitsen. De bladsteel is 0,02 Ned. lang, het blad niet groot, ovaal, met fijne stompe punt, kleine stompe tanden en heldergroen gekleurd. Deze zoowel als de andere Zweedsche appelboomen, die wij leerden kennen, dragen vroeg en veel, maar worden niet groot; zij zijn dus meer geschikt voor de pyramide- en andere dwergvormen, dan, om in den vorm van kroonboomen, in boomgaarden te worden geplant.

K. J. W. O.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

CLAPP'S FAVORITE.

Groningen, J. B. Wolters.

PEER VAR. CLAPP'S FAVORITE.

Deze Amerikaansche peer werd door bekende kweekers te Orléans in Europa ingevoerd; wij ontvingen haar als eene nieuwe varieteit van de heeren Transon Frères in 1864. In de uitgave van Downing's „*Fruits and Fruit trees of America*," die in ons bezit is, is zij niet opgenomen; misschien komt zij voor in de latere editie van dit werk. In de vierde ed. van Hogg's *Fruit Manual* wordt zij niet genoemd. Daarentegen vinden wij haar beschreven en afgebeeld op blz. 53 onder no. 17 van het werk van dr. Lucas, getiteld: *Auswahl wehrtvoller Obstsorten.* Die beschrijving en afbeelding komen overeen met onze ervaring. Dr. Lucas heeft den naam vertaald door *Clapps Liebling*, maar wij blijven er bij om de namen niet te vertalen, daar dit slechts aanleiding tot verwarring geeft en bovendien sommige vertalingen belachelijk zijn.

Vorm: Peervormig, ook wel eens stomp-kegelvormig, nog al afwisselend; 0,09 hoog, 0,06 Ned. dik, dikwijls nog grooter; zeer fraai.

Kelk: Open, op eene eenigszins tepelvormige kleine verhevenheid, door vouwtjes en kleine ribben omringd; de kelkbladeren zijn stijf, breed, grauw, zwart; ontbreken ook wel.

Steel: 0,02 à 0,025 Ned. lang, dik, bruin, ingestoken, door dun roest omringd.

Schil: Geel of ook wel citroengeel, met fijne, bruine stippen; aan de zonzijde menierood gemarmerd, met witte en grauwe stippen, hier en daar een weinig kaneelkleurig dun roest; zeer fraai. Dr. Lucas zegt er van: „Schale hellgelb, wachsartig, glänzend, fein Zimmtfarbig punktirt, auf der Sonnenseite lebhaft roth gestreift und verwachsen, von hervorragender Schönheit."

Het is werkelijk eene zeer fraaie peer; in 1870 plukten wij eenige vruchten, zoo prachtig gekleurd als wij later niet meer gezien hebben.

Vleesch: Roomkleurig, tamelijk fijn, wat brokkelig en knappend, saprijk, bijna smeltend, van zeer goeden, zoeten, een weinig geurigen smaak.

Klokhuis: Matig groot, cellen klein, met weinig groote, platte, lange en spitse donkerbruine pitten; bijna geene steenkorrels om het klokhuis.

Tijd van gebruik: Augustus—September. Zeer goede dessertpeer, doch niet van den eersten rang. Men moet de vruchten plukken eer zij geel worden, b. v. 20—25 Augustus, naar gelang van de meerdere of mindere zomerwarmte. Als het niet zeer warm is, kan men de vruchten zelfs tot den eersten September aan den boom laten.

De boom: Groeit sterk, zelfs op kwee veredeld, maakt stevige, lange, stompeindigende twijgen, waarvan de opperhuid violetkleurig is en aan de schaduwzijde een weinig olijfgroen met weinige lange stippen. De knoppen zijn kort, scherp, op verheven dragers, de scheuten lang, naar de spits met wol bedekt, de bladeren glanzend groen, lang-ovaal, wat opgebogen, stomp getand, dikwijls gaafrandig met eene stompeindigende punt; de bladsteel is stevig. De boom draagt vroeg en veel, hij is aan te bevelen voor den pyramidevorm, voor „hoogstamde kronen" slechts op beschutten stand, omdat de groote vruchten allicht door den wind afgeworpen worden. Zeer geschikt voor snoeren en palmette vormen. En om den flinken groei van den boom èn om de fraaie groote vrucht, zal deze varieteit, wanneer zij meer bekend is, stellig veel gevraagd worden.

K. J. W. O.

A. J. Wendel, ad nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

APPEL VAR. ROSENHÄNGER (ZWEDEN.)

Groningen, J. B. Wolters.

APPEL VAR. ROSENHÄGER (ZWEDEN).

Deze varieteit werd ons gelijktijdig met de *Stenkyrke* door dr. Andersson te Stockholm bezorgd. Zij is onder den naam *Schwedischer Rosenhäger* door Oberdieck: *Handbuch der Obstkunde*, IV, no. 427, blz. 243 beschreven. De beschrijving past zeer goed op de vruchten, die wij in onzen proeftuin plukten.

Vorm: Meestal kogelrond, soms platter, volgens Oberdieck ook wel eens „hoch aussehend". Zeer groote vruchten zijn bij ons meer plat: 0,08 à 0,09 dik en 0,07 à 0,075 Ned. hoog.

Kelk: Bijna open, kelkbladeren breed, kort, fijn gespitst — volgens het H. B. is de kelk bij kleine vruchten bijna gesloten en zijn de kelkbladeren langer gespitst — in eene wijde, tamelijk diepe holte, omgeven door bultjes en ribben, welke ribben zich om de kelkholte verheffen, vervolgens in breedte toenemen en over de geheele vrucht loopen.

Steel: Houtachtig, kort, 0,01 à 0,015 Ned. lang, in eene matig wijde en diepe holte met dun straalvormig roest, dikwijls ook met dik, ruw, grauw roest bekleed.

Schil: Glanzend, glad, niet vet. De grondkleur is groenachtig geel, waarvan aan de schaduwzijde evenwel slechts weinig zigtbaar is, omdat de geheele vrucht met een fraai, donker karmozijnrood is overdekt. In dat rood zijn zeer goed donkerroode strepen en vlammen waar te nemen, terwijl het rood aan de schaduwzijde lichter is en meer in den vorm van vlammen en strepen op eene lichtere grondkleur voorkomt. De stippen zijn talrijk, maar zeer klein en fijn en komen in het rood voor als lichter gekleurde kringen. Het is eene prachtige vrucht.

Vleesch: Een weinig geurig; geelachtig wit met groene aderen, om den kelk en onder de schil meestal rosé en rood gekleurd, om 't klokhuis roode aderen, fijn, saprijk, een weinigje, maar niet onaangenaam zuur.

Klokhuis: Groot, breede niet diepe cellen, meestal met fraaie, spitse, donkerbruine pitten gevuld.

Tijd van gebruik: November tot begin December. Volgens 't H. B. kan deze appel nog al lang duren. Hij is beter als keukenappel dan op het dessert, heeft wat den smaak betreft, wel iets van den Dantziger kantappel, maar is veel beter.

De boom: Groeit goed, maakt stevige twijgen, die, veelal afwijkend groeien, lichtbruin zijn gekleurd en fijne grauwe stippen en platte, grauwzwarte knoppen hebben. De scheuten zijn matig lang, dik, stompeindigend, met veel wol bedekt, de bladsteel is 0,015 Ned. lang, dik, gegroefd, het blad tamelijk groot, rond, met eene stompe spits, diep, maar stomp getand, dofgroen, van onderen met wol bedekt, de achterbladeren zijn klein, lancetvormig. De boom wordt het best gekweekt in den vorm van pyramiden, snoeren of palmetten, voor den hoogen kroonvorm schijnt hij ons minder geschikt. Hij draagt vroeg en rijkelijk.

K. J. W. O.

A. J. Wendel ad. nat. del. Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

LILIUM SPECIOSUM IMPERIALE,
LILIUM AURATUM.

Groningen, J. B. Wolters.

LILIUM SPECIOSUM IMPERIALE,

LILIUM AURATUM.

In een werk, dat den naam van de godin der bloemen op den titel voert, mag bij de roos de lelie niet ontbreken. „De roos is de koningin der bloemen, maar de lelie is de koning” heeft een Fransch dichter gezegd. Zij behooren bij elkander. „De lelie” leert Bilderdijk in ’t voorberigt van zijnen bundel *Wit en Rood*,

„De lelie staat in krans en tuin
Bij ’t blozend roosjen schoon,”

en ditmaal althans was de groote dichter, den Griek Anacreon nazingende, in overeenstemming met het algemeen gevoelen. Gold de roos in alle tijden als het zinnebeeld van schoonheid en liefde, de lelie en bepaaldelijk de WITTE LELIE (*Lilium candidum*) was het symbool van onschuld en reinheid. De Christelijke kerk wijdde haar als zoodanig aan Maria en zij diende als attribuut bij de voorstelling van Maria-boodschap, gelijk zij ook voorkomt op afbeeldingen van Johannes den Dooper, den H. Franciscus en anderen.

Minder duidelijk dan deze symboliek en met het oog op de Fransche geschiedenis minder juist is de verklaring van Constant Dubos, die in de drie leliën op een blauw veld in het wapen der Koningen van Frankrijk het zinnebeeld ziet van den vrede.

De naam *Lilium* is afgeleid van het Grieksche *leirion* = zacht, liefelijk, glad. Zij wordt in ieder werelddeel, behalve in Australië gevonden.

Vroeger kende men slechts weinig soorten en tengevolge van deze betrekkelijke eentonigheid werd langzamerhand de eens zoo geliefde bloem eenigszins ver-

waarloosd. Toen echter een groot aantal soorten en verscheidenheden werden ingevoerd of gewonnen, en vooral toen de zoo schoone *Lilium lancifolium* (*L. speciosum*, Thunberg) door von Siebold in 1830 uit Japan — vanwaar naar evenredigheid wel de meeste lelievormen tot ons gekomen zijn — was aangebracht, herleefde de oude voorliefde in volle kracht en ontaardde bijna in eene manie.

Toch was met de invoering der *L. lancifolium* het toppunt niet bereikt. De *Lilium auratum*, van welke bloem wij hier eene getrouwe afbeelding geven, zou de kroon zetten op alle vroeger aangevoerde. Zij werd in Europa bekend in 1861 door den heer Veitch te Londen, die haar ontving van zijnen zoon, den aan de botanie te vroeg ontvallen verdienstelijken reiziger John Gould Veitch, wien wij een groot aantal planten, niet alleen uit Japan, maar ook uit Australië en de Zuidzee-eilanden danken en wiens naam, zoo hij anders kon worden vergeten, door een onzer schoone, nieuwe *Clematis* in gedachtenis zal worden gehouden.

Omstreeks denzelfden tijd werd de *Lilium auratum* ook door Fortune, Von Siebold en Gordon in Engeland en Amerika ingevoerd.

Thans worden jaarlijks groote partijen bollen uit Japan aangebracht, van welke echter zeer vele verloren gaan. Nadat men begonnen is ze in hermetisch gesloten kisten te vervoeren, is de uitkomst gunstiger; maar hoewel de prijzen lager zijn dan die van de hier te lande gecultiveerde, is het toch den liefhebber geraden de laatste te koopen.

De nieuwe soort bloeide voor het eerst in Engeland in 1862. De planten waren toen 50 à 60 centimeters hoog en gaven 3 à 4 bloemen. Naar deze bloemen werd de *L. auratum* beschreven en zij ontving haren naam van Dr. Lindley.

Bij deze eerste planten heeft intusschen wel niemand vermoed, welk eene belangrijke plaats deze lelie in haar geslacht zou innemen. Gedurig verkreeg zij in de cultuur grooter afmetingen. In 1868 bezat o. a. de heer Tauton, bloemist te Epsom in Engeland, in een' bloempot eene plant van 40 centimeter middellijn, die zeven stengels droeg en 101 bloemen leverde. De heer W. Cross beschreef in de *Gardeners Chronicle* van 'tzelfde jaar eene insgelijks in een' pot gekweekte plant van 60 centimeter middellijn, waarvan de drie stengels eene hoogte bereikten van ruim 2.50 Meter en 150 bloemen voortbrachten.

Tauton en anderen kweekten aanvankelijk de *L. auratum* in zuivere hei-aarde, maar een correspondent van *Gardeners Chronicle* vond het beter haar in den open grond te kweeken en de ondervinding heeft zijne meening bevestigd. In de kweekerij van den heer A. Koster Mz. te Boskoop, waar men een lichten veengrond heeft, bracht eene *L. auratum* met vier stengels meer dan 100 bloemen voort.

Men kan dus veilig zeggen, dat zij in alle voor de leliecultuur slechts eenigszins geschikte gronden zeer goed slaagt. Alleen zorge men, dat de grond,

waarin men de bollen wil plaatsen, goed bemest worde met oude mest — versche mest is nadeelig. De lichtste zwarte en vochtige gronden worden verbeterd door er zand in te brengen en de te zware met zand, heide- en bladaarde. Voor afwatering behoort men zorg te dragen.

Een goed water ter begieting, vooral bij potcultuur, wordt verkregen door in een hectoliter regen- of rivierwater een kilo Guano op te lossen. Met die oplossing begiet men den grond en niet het loof, omdat Guano doorgaans op de teedere bladeren van planten nadeelig werkt.

Vroeger meende men, dat de bollen in den winter droog moesten bewaard worden, maar ook dit bleek eene dwaling te zijn. Te groote droogte is integendeel zeer nadeelig. De bol is genoegzaam hard en kan des winters zeer goed in den grond blijven.

In den tijd der invoering werd door eenige Schrijvers beweerd, dat de *L. auratum* geen ware Japansche type was, maar het is een feit, waaraan thans wel niemand meer twijfelt, dat zij is gevonden in het hooge binnenland van Japan, waar zij natuurlijke kruisingen aangaat of varieteiten levert.

Onder de belangrijke partijen, in 1864 ingevoerd, bemerkte men bij eenige planten afwijkingen in de kleur. In 1865 berichtte een correspondent van de *Gardeners Chronicle*, dat hij eene plant had gevonden met zes extérieure en drie intérieure bloembladen en dus met richting naar verdubbeling. Een tweede schreef iets dergelijks.

In Engeland zijn dan ook uit zaad reeds verscheidenheden gewonnen, onder welke eene, waarvan de gele streep der *L. auratum* rood gekleurd moet zijn. Zeer waarschijnlijk is het deze, die in no. 164 van de Catalogi van L. Van Houtte voorkomt onder den naam *L. auratum rubro-vittatum* en daar wordt aangeboden tegen den prijs van 50 francs.

In de Vereenigde Staten is — door den heer Parkman — eene hybride gewonnen van *L. auratum* en *L. lancifolium*, die in de *Gardeners Chronicle* van 16 October 1875 is afgebeeld en beschreven.

Deze buitendien reeds zoo prachtige lelie gaat door de kunstmatige bevruchting ongetwijfeld eene groote toekomst te gemoet. De vraag is slechts, of zij zich zal laten vereenigen met verschillende soorten, als *L. Browni*, *candidum*, *chalcedonicum*, *Martagon*, *pomponium*, *testaceum*, *Thunbergianum*, *tigrinum* enz. Indien dit het geval mocht zijn, — welk een rijke bron van nieuwe schoonheden is dan geopend!

C. DE V.

A. J. Wendel ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

APPEL VAR. BEAUTY OF KENT.

Groningen, J. B. Wolters

APPEL VAR. BEAUTY OF KENT.

Het vaderland van dezen appel, waarvan de afkomst volgens dr. Hogg niet bekend is, is waarschijnlijk Engeland. Hij is daar omstreeks 1820 door de kweekerij Brompton Park algemeen bekend geworden en ook in Amerika veelvuldig verspreid. Forsyth heeft hem 't eerst beschreven in zijn *Treatise on Fruit Trees;* verder wordt van deze varieteit melding gemaakt in Hogg, *The Fruit Manual*, 4de Ed., blz. 14; *Cat. Hort. Soc. London*, blz. 6, no. 37; Downing, *The Fruits and Fruit Trees of Amer.* Rev. Ed., blz. 118; *Handb. der Obstk.*, blz. 113, no. 41 met het Syn.: „*Schöner aus Kent.*"

Vorm: Hoogrond, scheef gebouwd, naar den kelk meestal rond toegespitst, somtijds ook regelmatiger afgerond; vlakke verhevenheden over de geheele vrucht. Zij is 0.09 hoog, naar den steel het dikst en daar dikwijls 0.09 Ned. breed.

Kelk: Klein, gesloten, in eene nauwe holte, met kleine ribben, zonder roest, meestal groen gekleurd en omringd door zeer kleine vouwtjes.

Steel: Kort, 0.01 à 0,012 Ned. lang, houtachtig, gebogen, in eene nauwe ondiepe holte, die met dun, straalvormig roest is bekleed.

Schil: Glad, niet vet, glanzend, stroogeel, aan de zonzijde meer hooggeel, waarin fraaie, lichtroode vlammen en hier en daar groengele vlekken; — de beschaduwde vruchten missen de roode strepen en vlammen — hier en daar zeer fijne stippen, lichtbruin gekleurd.

Vleesch: Roomkleurig wit, los, matig fijn, zacht, saprijk, nog al zuur, weinig geurig.

Klokhuis: Groot; cellen wijd open, weinige, lange, spitse, donkerbruine pitten.

Tijd van gebruik: Van October tot Februari. De appel is van den eersten rang voor de huishouding en wordt door Hogg zeer geroemd. „Als de vrucht goed ontwikkeld is," zegt hij, „dan is de *Beauty of Kent* een der voortreffelijkste appels die gekweekt worden. Zijn grootte, de fraaie kleur, de zachtheid van 't vleesch, de overvloed van 't sap, dat matig zuur is, maken hem tot een der bij het volk meest geliefde winterappels voor keukengebruik, en een der aanbevelenswaardigste en nuttigste zoowel in kleine tuinen als in groote verzamelingen."

De boom: Groeit sterk en draagt buitengewoon vroeg en veel; op Paradijs veredelt wordt hij licht wrak; de twijgen zijn lang, naar evenredigheid dik, dofbruin, met grauwe opperhuid en ronde, grauwe, onregelmatig verspreide stippen; de knoppen matig groot, breed, met een weinig wol bedekt en vlak tegen de schors geplaatst; de scheuten zijn somber donkerbruin rood, naar de spits met wol bedekt; de bladstelen gegroefd, wollig, 0.03 tot 0.05 Ned. lang; de bladeren groot, min of meer rond, somtijds ovaal, in 't midden dikwijls opgebogen, stomp, zeer grof en diep getand, donkergroen, met weinig glans, eerder dof, van onderen met dik, wollig vilt bedekt. Ook Hogg zegt, dat de boom op Paradijs geënt en op vochtigen en zeer kouden grond aan kanker (wrakken) is onderworpen.

In *De Nederlandsche Boomgaard*, I, no. 70, pl. 36, is onder den naam *Springgrove Codlin* een appel beschreven en afgebeeld, die met de *Beauty of Kent*, waarvan wij de entrijzen van den heer Oberdieck ontvingen (blijkbaar de ware), zeer veel overeenkomst heeft. In het jaar 1875 plukten wij van den boom, dien wij van de entrijzen van den heer Oberdieck gekweekt hadden, de eerste volkomen vruchten. De boom van de *Codlin-Springgrove* stond niet ver van den anderen en droeg insgelijks verscheiden appels. Bij onderlinge vergelijking nu van de vruchten en de boomen geleken zij zoozeer op elkander, dat wij geneigd zijn aan te nemen, dat de beide genoemde varieteiten eene en dezelfde zijn. Echter zullen wij het vergelijkend onderzoek voortzetten, om later beslissend uitspraak te kunnen doen.

In Amerika is deze varieteit zeer geliefd. Volgens Hogg, zegt Downing, dat de vrucht daar tot de prachtigste appelen behoort en in 't Amerikaansche klimaat (— de omschrijving is niet zeer nauwkeurig —), dikwijls 16 à 18 duimen (Engelsche? = 0.40 à 0.46 Ned.) in omtrek groot wordt. Dat is zeer groot, grooter dan wij deze vruchten ooit hebben gezien; een weinig kleiner zijn zij ook nog zeer voldoende.

K. J. W. O.

A. J. Wendel. ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns. Brussel.

PERZIK VAR. ROYAL GEORGE, ENGELSCHE ZWOLSCHE.

Groningen, J. B. Wolters

PERZIK, VAR. ENGELSCHE ZWOLSCHE.

Dit is eene oude, in Amerika zoowel als in Europa algemeen bekende, Engelsche varietcit. Zij is beschreven in Hogg, *the Fruit Manual*, 4de Ed., blz. 344, als *Royal George* met de syn. *Double Swolsh*, *Dubbele Zwolsche*, *Griffith's Mignonne*, *Lockyer's Mignonne*, *Madeleine Rouge à Petites Fleurs*, *Millet's Mignonne*, *Superb*, in de *Cat. Hort. Soc. London* onder denzelfden naam en dezelfde synoniemen, onder welke eenige, die niet bij de varieteit behooren. Downing, *The Fruits* etc., 4de Ed., geeft dezelfde namen. Decaisne geeft in *Le Jardin Fruitier du Muséum* (83 Livr. no. 35) van den *Pécher Royal George* eene treffend gelijkende, prachtige afbeelding; een figuur met eene vertaling van zijne beschrijving is overgenomen in het *H. B.*, VI, blz. 439, no. 19, onder den titel *König George's Pfirsich.*

Vorm: Rond, om den stempel eenigszins platgedrukt, meer dik dan hoog, altijd regelmatig, hoogst zeldzaam scheef, op de eene zijde met een breeden, ondiepen naad, 0.06 à 0,07 hoog en 0,07 à 0,08 Ned. dik, dus vrij groot. Het is eene zeer fraaie vrucht.

Stempelpunt: Voelbaar, eene kleine stompe spits in eene zeer ondiepe, regelmatige holte, waarin de breede, ondiepe naad zich verliest.

Steelholte: Nog al diep, regelmatig, fraai afgerond en in den naad eindigend.

Schil: Tamelijk dik, laat zich zeer goed aftrekken, met korte, fijne wol bedekt, waardoor de vrucht zeer zacht is op 't gevoel, licht geelgroen met rood en rosé gemarmerd aan de schaduwzijde, terwijl de vruchten aan de zonzijde bijna roodbruin gekleurd zijn; zeer fraai.

Vleesch: Geelachtig wit, aan den steen lichtrood en rosé, volkomen los van

32

den steen, smeltend, buitengewoon saprijk, verfrisschend, wijnachtig zoet, aangenaam, in ieder opzicht voortreffelijk.

Steen: Tamelijk groot, maar klein in verhouding der vrucht, ovaal, in eene stompe spits eindigend, naar den steel smaller afgerond, weinig ruw (bijna glad).

Tijd van gebruik: Van 't begin tot het midden der maand September, bij minder warme zomers tot aan het einde dezer maand.

De boom: Groeit sterk en is weinig aan de krankheden den perzikboom anders eigen, onderhevig. Hij maakt slanke scheuten, waarvan de schors grasgroen en aan de zonzijde vooral naar de spitsen violetrood is gekleurd; hoe sterker de boom groeit des te meer „voortijdige" scheuten ontwikkelen zich. Die voortijdige scheuten noemen wij sporen.

De bladeren zijn volgens Decaisne en Lucas zonder, volgens Hogg met klieren. De klieren zijn nl., wat het verschil oplost, aan de eerste bladeren niet duidelijk zichtbaar; groeit de boom sterk, dan vindt men altijd klieren op de steelen van de aan de spitsen en sporen der scheuten voorkomende bladeren, maar gewoonlijk slechts twee, hoogstens drie op iederen bladsteel. De bladeren zijn groot, vlak, weinig gevouwen, tamelijk fijn getand, met onregelmatige, scherpe, bijna stekelige tandjes; de bloemen zijn klein, helder lichtrood, zeer onderscheiden van die van andere varieteiten, wier bloemen meestal, indien zij klein zijn, meer rozerood gekleurd en dikwijls ook bloedrood zijn.

Deze varieteit verdient alle aanbeveling; de boom is doorgaans gezond, groeit flink en laat zich tot een fraaien leiboom vormen; de vruchten worden later rijp dan die van de *dubb. Montagne perzik;* als men van de *dubb. Witte Avant*, de *dubb. Montagne*, de *Engelsche Zwolsche* en de *Schoone uit 't Westland* boomen plant, heeft men kans om van 't begin of 't midden der maand Augustus tot het einde van October perziken op het dessert te zien. Voor ons klimaat zijn er onder alle varieteiten geene betere.

Bij Hogg vinden wij aanteekeningen, de geschiedenis van dezen perzik betreffende, die wij der moeite waardig achten hier mede te deelen.

„Het eerst," schrijft Hogg, „is van den *Royal George* melding gemaakt door Switser, die zegt, dat hij uit het zaad gewonnen is door zijn' kundigen en werkzamen vriend mr. Oram van Brompton Lane. Hij beschrijft de varieteit als platachtig en vrij groot, met eene donkerroode huid — schil — aan de zonzijde; de bloem is een van de grootste en witachtig (?). Deze perzik is vroeger dan de *Anne* en voortreffelijker dan alle andere varieteiten. Toen Switser hem beschreef — in 1724 — zat George I op den troon en zonder twijfel is hij naar hem genoemd.

De varieteit die echter thans onder dien naam gekweekt wordt en kleiner bloemen heeft, is geheel anders dan de oorspronkelijke *Royal George*, dien zij heeft verdrongen. Dit is niet te verwonderen als wij weten, dat de oudste zich over 't geheel moeielijk vereenigt met den onderstam (den wildeling), en zulk eene verwoesting aanricht onder de kweekstammetjes, dat alle kweekers een afkeer van hem hebben.

Het is zeer waarschijnlijk, dat de groote vermaardheid, die de *Royal George* van Oram verwierf en de moeielijke vermeerdering dezer varieteit er de kweekers toe gebracht heeft eene andere in zijne plaats te stellen, die zich gemakkelijker met den wildstam vereenigt. Zij vonden deze in *Millet's Mignonne*, welke terzelfder tijd gewonnen door Millet, een ooftkweeker voor de markt te North End, Fulham, den *Royal George* van Oram in 't vervolg verdrong. In 't begin dezer eeuw heeft Forsyth nog de bloemen van den *Royal George* beschreven als groote.

Ik geloof stellig, dat de oorspronkelijke *Royal George* van Oram een zaailing is van de *Grosse Mignonne* en weinig verschilt van deze varieteit, en 't is niet onwaarschijnlijk, dat die, welke door Grimwood later *Grimwoods' Royal George* is genoemd, slechts een vorm is van de *Grosse Mignonne.* Mocht dit het geval zijn, dan is de kweeking gemakkelijk, want de *Grosse Mignonne* (*Royal George* van Oram?) moet veredeld worden op den *Pear Plum*".

Zoover Hogg. Wij voegen er bij, dat de *Pear Plum* ons onbekend is en de *Grosse Mignonne* op de „*Kroosje*" zich zeer goed laat vermenigvuldigen.

K. W. J. O.

A. J. Wendel, ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

PEER VAR. SAINT LOUIS.

Groningen, J. B. Wolters

PEER, VAR. SAINT LOUIS.

Wij ontvingen deze varieteit in het jaar 1870 van de heeren Transon Frères te Orléans. In den catalogus dier firma werd zij zeer aanbevolen. Deze peer zou onder de peren zijn, wat de *Ribston Pippeling* onder de appels is: zeer vruchtbaar, fraai in ieder opzicht en lekker van smaak; Z. H. de Paus zou haar boven al de andere verkiezen, enz. enz.

Vermoedelijk is zij in Frankrijk of Italië gewonnen; zij is in beide landen goed en zeer geliefd. Hoogst waarschijnlijk is zij eene aanwinst van den laatsten tijd; wij hebben haar in geen der ons toegankelijke Pomologische werken beschreven gevonden. In den catalogus van genoemde kweekers te Orleans voert zij het synoniem: *Reine des Poires.* Ook Hogg, *The Fruit Manual*, 4e Ed., blz. 497, heeft een peer welke dien naam draagt, maar wij moeten de varieteit van Hogg voor eene andere houden, omdat zij veel later rijp is — in October — dan de *St. Louis*, die nimmer tot October kan duren.

Vorm: Stomp kegelvormig, somtijds, maar zeer zeldzaam bijna peervormig — zie de plaat — 0,05 hoog, 0,03 à 0,04 dik, dus van de derde à vierde grootte.

Kelk: Wijd open, kelkblaadjes hoornachtig, opstaande, meestal onvolkomen, in eene bijna vlakke wijde holte geplaatst, om den kelk hier en daar rooskleurig.

Steel: 0,02 lang, zeer dik, vleeschachtig, scheef ingestoken en ook wel met een vleeschknobbel als aangehecht.

Schil: Ruw, dik, geelachtig met groene en lichtgrauwe stippen, aan de zonzijde tusschen het grauw een weinig rood gekleurd, eigenlijk roest niet veel.

Vleesch: Niet zeer fijn, wel saprijk, aangenaam zoet, wijnachtig, een weinig geurig, niet gemuskeerd, om het klokhuis wat grofkorrelig.

Klokhuis: Tamelijk groot, kleine cellen, weinig spitse, platte, koffiebruine pitten.

Tijd van gebruik: Augustus; de peer mag niet te boomrijp worden, dan is zij droog, melig. Men plukt haar in het begin der maand, de meerdere of mindere zomerwarmte in aanmerking nemende. Niet te laat geplukt is de peer smeltend en zeer lekker; van den 1sten à 2den rang voor het dessert; voor keukengebruik deugt zij niet.

De boom: Groeit gematigd, draagt vroeg en veel, wordt op kwee niet groot noch oud en moet toch bij voorkeur op kwee veredeld worden; op wilde peer is de vrucht wat flauw van smaak. De boom draagt de vruchten aan trossen; de scheuten zijn lichtbruin, olijfkleurig; de bladeren groot, lang ovaal, bijna gaafrandig, stomp gepunt; de knoppen op hooge dragers geplaatst.

Deze peer kan aanbevolen worden voor den pyramiden- en snoerenvorm, niet als lei- noch als hoogen kroonboom, en moet, gelijk wij zeiden, op kwee worden veredeld. Hoogstwaarschijnlijk is deze varieteit uitmuntend voor potcultuur geschikt.

Het is een zeer goede peer, maar volgens ons gevoelen toch geene bijzonder groote aanwinst.

Bij wijze van algemeene aanmerking voegen wij hierbij het volgende: De bloem, die in het midden van den bloemtros van den pereboom voorkomt, heeft doorgaans den langsten steel, de vrucht ook langer gesteeld en een afwijkenden vorm. Men doet wel deze bloem voor hare volkomene ontwikkeling uit te knijpen. Bij appelboomen is — omgekeerd — de middelste bloem van den bloemtros kort gesteeld en de vrucht in den regel platter, terwijl de steel der middelste vrucht doorgaans slechts een klein vleeschknobbeltje vormt. Die vruchten, midden op den tros geplaatst, zijn abnormaal en kunnen dus niet voor beschrijving en afbeelding in aanmerking komen.

K. J. W. O.

Chromolith. G. Severeyns

1. AUCUBA JAPONICA HYB. MACROCARPA (A. KOSTER MZ.)

2 AUCUBA JAPONICA HYB. FRUCTU VARIABILI (A. KOSTER MZ.)

Groningen J. B. Wolters

AUCUBA.

„'t Laat zich voorzien, dat, door de producten der kweekers, het getal verscheidenheden, na korten tijd, niet onaanzienlijk zal toenemen" schreef de heer Witte in 1868 bij de afbeelding der *Aucuba Japonica*, in zijne *Flora*, en sedert dat jaar is inderdaad het aantal varieteiten zeer toegenomen. Zij verschillen niet alleen wat de bladeren betreft, maar ook wat de vruchten der plant aangaat, zoodat wij thans in staat zijn, eene varieteit met gele bessen te kunnen aanbieden.

Verscheidenheid bekoort het oog en daarom wekken dan ook die plantensoorten het meest onze belangstelling, welke de meeste verscheidenheid opleveren. Deze belangstelling neemt toe, wanneer die soorten of geslachten uit ware sierplanten bestaan en wij houden ons verzekerd van de goedkeuring onzer lezers, wanneer wij in *Flora en Pomona* eene plaats geven aan een geslacht, 't welk, hoewel het slechts, voor zoover men weet, twee soorten bevat, zoo rijk is aan verscheidenheid, dat wij het in de eerste rij der sierheesters plaatsen.

Veel is er toch, dat de *Aucuba* de algemeene achting, die zij bezit, doet verdienen. Onder de groenblijvende gewassen is zij het vooral, die, met de *Coniferen* ons den doodschen winter helpt verlevendigen en veraangenamen. Door hare glansrijke, verschillend gevormde en gekleurde bladeren is zij niet alleen een sieraad van onze tuinen en parken, maar ook sinds lang, van onze kamers. Hoezeer is nu echter hare waarde toegenomen door prachtige koraalroode en heldergele vruchten!

Wij herinneren ons nog levendig den aangrijpenden indruk, dien wij ontvingen, toen wij voor 't eerst in het établissement van den heer A. Verschaffelt te Gent

eenige planten der *Aucuba Japonica* met eene menigte koraalroode vruchten aanschouwden.

De vruchten der *A. Hymalaïca* zijn kleiner, niet zoo hoogrood gekleurd, dus niet zoo schoon; en komt op de bontbladerige varieteiten de kleur der vruchten niet zoo goed uit, toch maken zij ook daarop een prachtig effect.

De bevruchting der *Aucuba* geschiedt zeer gemakkelijk en uit hare zaden ontstaan tal van varieteiten. Zelfs zijn er *hermaphroditische* planten uit voortgekomen. De mannelijke planten zijn zoo rijk aan stuifmeel, dat niet zelden op ver daarvan verwijderde plaatsen vrouwelijke planten bevrucht en later met vruchten beladen gevonden worden. Het stuifmeel toch wordt gemakkelijk door den wind, door insecten of op andere wijze overgebracht.

Opmerkelijk blijft het intusschen, dat de mannelijke planten vroeger bloeien dan de vrouwelijke, bij sommige verscheidenheden zelfs zooveel vroeger, dat zij uitgebloeid zijn voordat de vrouwelijke bloemen zich openen. Voor zoover ons bekend is, bloeien alle mannelijke varieteiten vroeger en kunnen het alleen de laatst uitkomende bloemen zijn, die het stuifmeel aan de vrouwelijke mededeelen. Is dit ook zoo in het vaderland der *Aucuba?* Wij weten het niet; maar zij, die van hunnen boomkweeker of bloemist mannelijke planten van de *Aucuba* vragen, zullen wel doen hierop te letten, tenzij de vrouwelijke planten in bloempotten of kleine tobben in eene verwarmde plantenkas worden geplaatst en men de mannelijke buiten laat of ten minste een veel lageren warmtegraad geeft.

Het vaderland der *Aucuba* is Japan. De naam wordt daar volgens dr. Hoffman aldus geschreven: *Ao-ki-ba.* Zij is in 1783 in Engeland ingevoerd en het volgende jaar door Thunberg beschreven.

De ingevoerde plant was echter slechts eene varieteit, hoewel men haar als soort beschreef. Men bleef haar als zoodanig beschouwen, totdat in 1860 de groenbladerige mannelijke werd ingevoerd.

Volgens sommigen is het Fortune, volgens anderen Von Siebold, die het eerste mannelijke exemplaar heeft ingevoerd. Wij laten deze quaestie onbeslist, maar kunnen niet nalaten hier te vermelden, dat wij aan Von Siebold de invoering van verscheidene nieuwe varieteiten te danken hebben. Ook de *A. Hymalaïca* is door hem ingevoerd. Deze soort heeft grooter bladeren, die meer dofgroen gekleurd zijn dan die van de *A. Japonica* en bereikt in haar vaderland meer dan 5 Meters hoogte, terwijl de laatstgenoemde niet hooger dan 3 Meters groeit. De *Hymalaïca* is gevoelig voor de winterkoude in Nederland en moet dus gedekt worden. De *Japonica* is veel harder, ofschoon zij bij strenge winters bevriest; als zij geheel vrij staat, houdt zij het op beschutte plaatsen achter muren of onder houtgewas zeer goed uit.

De bontbladerige varieteiten moeten niet in de volle zon geplaatst worden; de bladeren worden dan klein en van sommigen verschroeit het wit of geel, waardoor de plant een ziekelijk uiterlijk verkrijgt. In de schaduw zijn zij het best geplaatst.

Wij bezitten thans eene menigte verscheidenheden. Door toevallige of kunstmatige kruising tusschen de beide soorten en de varieteiten zijn een zoo groot getal afwijkingen ontstaan, dat in dit opzicht de *Aucuba* met de *Ilex* wedijveren kan. Elke catalogus der kweekers levert daarvan het bewijs en ook te Boskoop zijn in de laatste jaren vele verscheidenheden ontstaan.

De twee op de hierbij behoorende plaat, waarvan de eene om hare groote, aan trossen naar beneden hangende vruchten en de andere om de gele kleur van hare vruchten eene plaats in elke verzameling verdienen, werden uit het zaad gewonnen bij den heer A. Koster Mz.

Wil men eene schoone verzameling van deze sierplanten bezitten, dan zal men het best handelen door de keuze aan een' deskundigen kweeker over te laten.

C. DE V.

De bevruchting van de vrouwelijke bloemen der *Aucuba* schijnt, ook al bloeit de mannelijke vroeger, geen bezwaar op te leveren.

Toen de heer Witte in de maand Januari 1876 te Boskoop in eene zijner voordrachten over de Plant, „*de Bloem*” behandelde, deelde hij der vergadering mede, dat hij eenige jaren geleden het établissement van Von Siebold een bezoek brengende, ook om de mannelijke bloemen van de *Aucuba* te bestudeeren, de meeste reeds uitgebloeid vond, waarop hij de vergunning vroeg en verkreeg, om twee of drie bladeren af te plukken, op welke de mannelijke bloemen haar stuifmeel hadden laten vallen. Hij nam die bladeren mede en strooide, zooveel mogelijk, de stofjes op de in den Hortus te Leiden aanwezige, bloeiende vrouwelijke varieteit, met dat gevolg, dat die planten het volgende jaar fraaie vruchten droegen.

Ook gebeurt het in de Boskoopsche kweekerijen menigmaal, dat lieden, die niet eens de mannelijke *Aucuba* kennen, in hunne afgelegene kweekerijen planten vinden met vruchten. (DE REDACTIE.)

Op de plaat ziet men:

Aan den tak met de roode vruchten en groene bladeren een takje aan de spits met roodgekleurde bloemen — dit zijn vrouwelijke; boven den tak met gele vruchten en geelgevlekte bladeren een takje — afgescheiden — met licht paarschgekleurde en een weinig grooter bloemen, — dit zijn mannelijke.

APPEL VAR. DR HARVEY.

Groningen J. B. Wolters

APPEL VAR. HARVEY.

Volgens Hogg is dit een der oudste Engelsche appels. Parkinson heeft er het eerst melding van gemaakt als van „een grooten, schoonen, goeden appel, die ook zeer lekker van smaak is." Ralph Austen noemt hem een zeer goede vrucht en zegt, dat de boom goed draagt. De aanteekeningen van de oude Pomologische auteurs zijn hierin eenstemmig.

Volgens Ray is de appel ter eere van dr. Gabriel Harvey van Cambridge Harvey apple genoemd. „Pomum Harveianum ab inventore Gabriele Harveio Doctore nomen sortitum Cantabrigiae suae deliciae. Wie dr. Gabriel Harvey geweest is en wanneer hij geleefd heeft, hebben wij niet kunnen uitmaken, maar stellig is deze varieteit zeer oud. Ook schijnt zij nog niet uitgeput door het vermenigvuldigen, een bewijs, dat de stelling van sommige Pomologen en Tuinbouwkundigen, volgens welke ooftboomen door het lange kweeken en in 't oneindige vermenigvuldigen verzwakken, geenszins op alle varieteiten van toepassing is. Wij kweeken den boom sedert 1863.

Litt. en syn.: Hogg, *The Fruit Manual*, IV, blz. 67, beschrijft deze varieteit onder den naam *Harvey apple* en het syn. *Doctor Harvey*.

Downing heeft in zijn werk *The Fruits* etc., rev. ed., blz. 142, een appel *Fall Harvey*, waarvan de beschrijving zeer goed past op onze vruchten. Of deze verscheidenheid nu met de onze werkelijk overeenkomt, kunnen wij niet beslissen.

Vorm: Platrond of kogelrond, maar dan om kelk en steel wat vlak; om den kelk kleine ribben, over de vrucht vlakke verhevenheden, 0,07 à 0,075 hoog en 0,08 Ned. dik.

35

Kelk: Gesloten, in eene nauwe holte, met ribben omgeven en geen of zeer weinig dun roest; kelkbladeren lichtgrauw, kort, ook wel afgebroken.

Steel: 0,02 à 0,025 Ned. lang, houtachtig, bruin, in eene nauwe holte, met groengrauw, dun roest bekleed.

Schil: Glad, dof, dik, groengeel, met groene vlekken, een roséblosje op de zonzijde; naar den kelk met witte, naar den steel met grauwe stippen, die overal en hoe ook gekleurd, altijd zeer klein zijn; weinig, dun grauw roest.

Vleesch: Wit-roomkleurig, met groene aders, niet zeer fijn noch vast, maar zeer aangenaam van smaak, zoetachtig zuur, saprijk en een weinig geurig; zeer goed.

Klokhuis: Wijd, breed; cellen matig, pitten matig groot; lichtbruin.

Tijd van gebruik: Van October tot Januari. Wij hebben in 1876 vruchten kunnen bewaren tot den 25sten-, 30sten Januari. Het is een keukenappel van den eersten rang. Hogg zegt in de „*Guide to the Orchard*": „It is said, when baked in an oven, which is not too hot, these apples are most excellent, they become sugary, and will keep a week or ten days, furnishing for the dessert a highly flavoured sweetmeat."

De boom: Groeit goed, wordt echter niet groot en draagt niet vroeg, op zekeren leeftijd gekomen is hij zeer vruchtbaar; hij maakt slanke twijgen, waarvan de schors olijfkleurig en bruin is, met weinig stippen. De knoppen zijn niet groot, de bloemknoppen dik, stomp, bijna rond; de scheuten zijn dun, licht olijfkleurig bruin met dunne wol aan de spitsen; de bladsteel is dun; langwerpig, nog al spitspuntig, stomp getand, wat gebogen, lichtgroen gekleurde bladeren.

Deze varieteit is voor den boomgaard zeer goed, voor pyramiden en leivormen niet aan te bevelen, wel voor hoog- en halfstamde kroonboomen.

K. J. W. O.

A. J. Wendel ad. nat. del. — Chromolith. G. Severeyns, Bruxel.

LEYCESTERIA FORMOSA.

Groningen. J. B. Wolters.

LEYCESTERIA FORMOSA (WALL.)

Zeer ver heeft men het thans gebracht in het voortbrengen van nieuwe planten door kunstmatige bevruchting. In 1836 schreef *de Hollandsche Maatschappij van wetenschappen te Haarlem* de prijsvraag uit: „Wat leert de ondervinding aangaande het ontstaan van nieuwe soorten of bijsoorten van planten door kunstmatige bevruchting van de eene met het bloemstof van de andere soorten? En welke nieuwe, nuttige of fraaie plantgewassen kunnen op die wijze worden voortgebracht of vermenigvuldigd?" En ook nog later, toen men de kunstmatige bevruchting meer algemeen kende en in toepassing bracht, moest men toch nog van een geslacht twee soorten bezitten, omdat bij eene soort de hybridisatie voor onmogelijk werd gehouden, aangezien de daarbij door kunst verkregen planten elkander volkomen gelijk bleven.

Maar de overtuiging, dat daarmede het einddoel nog niet was bereikt en men ook hier — om met Von Humboldt te spreken — slechts de flauwe schemering van den komenden dag mocht zien, was de oorzaak, dat men bij het verkregen resultaat niet bleef staan, maar veel verder ging. Men tracht thans eene geïsoleerde soort eene verandering te doen ondergaan, door haar in een ander klimaat, of onder eene andere temperatuur te brengen, in een anderen grond te plaatsen, een droger of vochtiger standplaats te geven, enz. Gelukt het nu — iets wat niet altijd het geval is — de plant eene verandering of wijziging te doen ondergaan, dan is de weg voor de kunst gebaand.

Op deze wijze worden de plantengeslachten, waarvan niet meer dan eene soort bestaat, langzamerhand zoo zeldzaam, dat zij gerust tot de uitzonderingen kunnen worden gerekend.

Zulk eene uitzondering nu is: *Leycesteria formosa* (Wall.). Het vaderland van dezen struik is het Himalaya-gebergte, en in 't bijzonder Nepal. Hij groeit daar op eene hoogte van 6 à 8,000 voeten boven den zeespiegel.

Wallich, bestuurder van den Botanischen tuin te Calcutta, noemde de plant *Leycesteria*, ter eere van W. Leycester, president van het hooggerechtshof aldaar, een liefhebber en bevorderaar der Botanische wetenschap aan wien Roxburgh, de opvolger van Wallich, veel had te danken bij zijne studiën over de Indische Flora. In zijne *Flora Indica* heeft Roxburgh deze plant dan ook het eerst beschreven. In 1824 is zij in Engeland ingevoerd en later, vermoedelijk vandaar, in ons land.

Van dit geslacht bestaat niet alleen, gelijk wij zeiden, slechts eene soort, maar zelfs geene enkele varieteit. Jaeger gewaagt in zijne *Ziergehölze* wel van eene bonte varieteit, maar zij is ons nimmer onder de oogen gekomen en wij hebben haar evenmin ooit in handelscatalogii aangetroffen. Indien zij bestaat, zal zij wel niet veel bijzonders wezen.

In haar vaderland is deze plant een altijd groene struik van de eerste grootte. Dat is hier echter niet het geval; zij is hier bladverliezend en wordt niet veel grooter dan een Meter. Stengels en bladeren zijn schoon, heldergroen gekleurd. De bladeren staan tegen elkander over, zijn breed, eirond en lang toegespitst, en bochtig getand. De struik is goed gebouwd en bloeit met 0,10 à 0,15 lange en vrij breede trossen, die talrijke, witte, pijp- of trechtervormige bloemen dragen, omgeven van kleine kelkbladeren. De bloemtros draagt groote, groen en purper gekleurde bracteeën. Het zaad is bevat in vrij groote, zwarte bessen. De bloeitijd duurt van Mei tot October en in de laatste helft van den bloeitijd ziet men aan denzelfden tros bloemen en rijpe bessen vereenigd.

Door de kleurschakeering, voortgebracht door groene bladeren, purperkleurige bracteeën, witte bloemen en zwarte bessen en den langen en milden bloei, behoort de *Leycesteria* tot onze sierlijkste struiken. De plant verlangt eene open, zonnige standplaats en lichten grond.

Dat zij hier slechts de hoogte van een Meter bereikt is een gevolg van onze winterkoude, die zij niet kan verdragen. De stengels vriezen meestal ieder jaar tot den grond af, en op eene ongunstige standplaats gaat de plant wel eens geheel verloren.

Het is dus geraden haar goed te bedekken. Afgevroren, schiet zij hare stengels uit den grond weder op en bloeit zeer goed. En ook indien zij geheel verloren gaat, is het ongeluk nog zoo groot niet, want van de zaden die zij laat vallen komen allicht hier of daar eenige tot ontwikkeling.

Eene schoone plant te dekken of te bewaren, kan trouwens voor den liefhebber geen bezwaar zijn. Vele rozensoorten, onze bekende *Hortensia* en welke

planten al niet meer, zijn immers ook niet volkomen hard? Wie alleen wil planten wat geheel hard is, kan zelfs niets kweeken van het zoo schoone, alom geachte geslacht *Ilex*, want dat ook de daartoe behoorende gewassen door een strengen winter kunnen tenondergaan, heeft Boskoop in de maand December 1871 door treurige ervaring geleerd.

C. DE V.

J. Wendel ad. nat. del.

Chromolith. G. Severeyns, Brussel.

PEER VAR. DR. TROUSSEAU.

PEER VAR. DOCTOR TROUSSEAU.

Deze varieteit werd in 1848 door den heer Bivort uit het zaad gewonnen en door hem genoemd naar dr. Trousseau, prof. in de medicijnen te Parijs. Op onderscheidene oofttentoonstellingen trok zij de aandacht der Pomologen. De bekende kweeker Baltet heeft haar aanbevolen in de *Revue Hort.* van 1864. Ook te Görlitz pronkte zij, in 1868, op de tentoonstelling en ontving hier van prof. dr. Reisich een tamelijk gunstig getuigenis. Deze geleerde vond de vrucht wat wrang; waarschijnlijk was zij te vroeg geplukt.

Het is alzoo eene Belgische varieteit; zij is reeds vrij algemeen verspreid en beschreven in Hogg, *The Fruit Manual*, blz. 433; Downing, *The Fruits*, Rev. Ed., blz. 493; *H. B. der Obstk.*, V, blz. 489, no. 495. Zij heeft nog geene synoniemen.

Vorm: Zeer fraai, regelmatig, peervormig, naar den steel een weinig ingebogen. Zij blijft volgens het *H. B.* ook wel eens korter, neemt dan naar den kelk in dikte af en wordt bijna eirond. Wij zagen haar zoo nog nimmer. Zij is 0,09 hoog en 0,07 Ned. dik; meestal kleiner, maar kan in gunstige omstandigheden ook veel grooter worden.

Kelk: Groot, wijd open, in eene bijna vlakke holte; kelkbladeren breed en kort, maar spitspuntig en over de vrucht teruggebogen, tegen de schil vlak aangedrukt. Om den kelk zijn somtijds kleine bultjes, waardoor de afronding bij den kelk wel eens onregelmatig is.

Steel: 0,03 á 0,04 Ned. lang, lichtbruin, houtachtig, bij de vrucht met eenig vleesch, ingestoken en een weinig scheef gedrukt.

Schil: Dik, ruw, geelachtig groen, met vele groote bruine stippen, die zich

om den kelk tot een dik roest opeenhoopen; hier en daar dun roest; aan de zonzijde dikwijls met een bruinroode vlek, waarop de bruingrauwe stippen zeer eigenaardig uitkomen.

Vleesch: Roomkleurig, in 1865 en sedert tot in 1875 niet zeer fijn, doch sap-rijk, smeltend, zoet en geurig, met iets wrangs of samentrekkends, wanneer men het lang op de tong houdt. Misschien is dit laatste vooral het geval bij vruchten van boomen op kwee veredeld; de een zal daarom deze peer verkiezen, de ander haar verwerpen; wij behooren tot de eersten. Zij is niet gemuskeerd en uitstekend.

Klokhuis: Niet groot, bijna geheel vrij van steenkorrels; de cellen zijn klein, de pitten klein en donkerbruin.

Tijd van gebruik: November, December. De peer duurt lang en is van den eersten rang voor het dessert.

De boom: Groeit sterk; hij is vroeg en veeldragend en heeft een fraaien vorm. De twijgen zijn stevig, lichtbruin, stomp aan den top, met weinig stip-pen; de knoppen scherp, zwart, op verheven dragers; de scheuten lang, stevig, groenachtig en grauwbruin gekleurd, naar den top meer roodbruin met geelwitte stipjes. De bladsteel is stevig, het blad groot, ovaal, ook wel elliptisch, fijn gezaagd, veeltijds bijna gaafrandig, spitspuntig; de bloemknoppen zijn groot, kegelvormig, spits, licht en donkerbruin gekleurd.

De boom is aantebevelen voor pyramiden, lei- en snoervormen en moet liefst niet veel op kwee worden veredeld.

K. J. W. O.
